

Ikt. sz.: FFB-40/24-12/2017.

FFB-14/2017. sz. ülés
(FFB-69/2014-2018. sz. ülés)

J e g y z ő k ö n y v

az Országgyűlés **Fenntartható fejlődés bizottságának**
2017. szeptember 26-án, kedden, 10 óra 33 perckor
Szolnokon, a RepTár Szolnoki Repülőmúzeumban
megtartott kihelyezett üléséről

Tartalomjegyzék

<i>Napirendi javaslat</i>	3
<i>Az ülés résztvevői</i>	4
<i>Elnöki bevezető, a napirend elfogadása</i>	5
<i>Határozatképesség megállapítása, napirend elfogadása</i>	5
<i>Szalay Ferenc, Szolnok város polgármesterének köszöntője</i>	5
<i>Jelen és jövő a Tisza mentén</i>	10
<i>Dr. Csatári Bálint előadása</i>	10
<i>Dr. Lengyel Szabolcs előadása</i>	16
<i>Dr. Czédli Herta előadása</i>	21
<i>Dr. Dévai György előadása</i>	25
<i>Füstös Gábor előadása</i>	30
<i>Balogh Péter előadása</i>	36
<i>Egri Sándor előadása</i>	42
<i>Lovas Attila előadása</i>	48
<i>Schmidt András előadása</i>	56
<i>Bogyó Dávid hozzászólása</i>	60
<i>Hankó Gergely hozzászólása</i>	60
<i>Hozzászólások, kérdések</i>	61
<i>Egyebek</i>	78
<i>Az ülés berekesztése</i>	79

Napirendi javaslat

1. Szalay Ferenc, Szolnok város polgármesterének köszöntője
2. Jelen és jövő a Tisza mentén

Tájékoztatást ad:

Dr. Csatári Bálint (geográfus, az MTA Alföldi Tudományos Intézet nyugalmazott igazgatója): Társadalmi viszonyok alakulása

Dr. Lengyel Szabolcs (az MTA doktora, tudományos tanácsadó, MTA Ökológiai Kutatóközpont): A területhasználat és a biodiverzitási mintázatok alakulása a Tisza mentén

Dr. Czédli Herta (docens, Debreceni Egyetem): A Tisza vízminőségének alakulása

Dr. Dévai György (professor emeritus, a biológiai tudomány doktora, Debreceni Egyetem): Holtmedrek a Tisza mentén

Füstös Gábor (halgazdálkodási szakértő): A halgazdálkodás múltja, jelene, lehetséges jövője

Balogh Péter (gazdálkodó geográfus, a Szövetség az Élő Tiszáért elnökségi tagja): Tájgazdálkodási lehetőségek a Tisza mentén (vízzel feltöltött táj)

Egri Sándor (a Kárpátok–Tisza Nemzetközi Fejlesztési Egyesület elnöke): Kezdeményezések a Tisza érdekében

Lovas Attila (a Közép-Tisza-vidéki Vízügyi Igazgatóság igazgatója): Befejezett, folyamatban lévő és tervezett vízgazdálkodási fejlesztések a Tisza mentén

Schmidt András (a Földművelésügyi Minisztérium főosztályvezető-helyettese): A Tisza és környékének természeti értékei

3. Egyebek

Az ülés résztvevői**A bizottság részéről****Megjelent**

Elnököl: **Sallai R. Benedek** (LMP), a bizottság elnöke

Bencsik János (Fidesz), a bizottság alelnöke
 Varga Gábor (Fidesz)
 Heringes Anita (MSZP)

Helyettesítési megbízást adott

Bartos Mónika (Fidesz) Varga Gábornak (Fidesz)
 Manninger Jenő (Fidesz) Bencsik Jánosnak (Fidesz)

A bizottság titkársága részéről

Hatvani Szabolcs munkatárs

Megjelentek**Hozzászólók**

Dr. Csatári Bálint geográfus (MTA Alföldi Tudományos Intézet)
 Dr. Lengyel Szabolcs tudományos tanácsadó (MTA Ökológiai Kutatóközpont)
 Dr. Czédli Herta docens (Debreceni Egyetem)
 Dr. Dévai György professor emeritus (Debreceni Egyetem)
 Füstös Gábor halgazdálkodási szakértő
 Balogh Péter gazdálkodó geográfus (Szövetség az Élő Tiszáért)
 Egri Sándor elnök (Kárpátok–Tisza Nemzetközi Fejlesztési Egyesület)
 Lovas Attila igazgató (Közép-Tisza-vidéki Vízügyi Igazgatóság)
 Schmidt András főosztályvezető-helyettes (Földművelésügyi Minisztérium)
 Kling Zoltán főosztályvezető (Belügyminisztérium)
 Bogyó Dávid (WWF Magyarország)
 Hankó Gergely, a PET Kupa szervezője

(Az ülés kezdetének időpontja: 10 óra 33 perc)

Elnöki bevezető, a napirend elfogadása

SALLAI R. BENEDEK (LMP), a bizottság elnöke, a továbbiakban ELNÖK: Elvileg a technikai feltételek is biztosítottak, így pár perces késéssel, elnézést kérve a technikai problémákért, nagy tisztelettel és szeretettel köszöntöm valamennyiüket a Fenntartható fejlődés bizottságának szeptember 26-ai ülésén.

Határozatképeség megállapítása, napirend elfogadása

A kiküldött napirendnek megfelelően az első napirendi pontban Szalay Ferenc, Szolnok város polgármesterének köszöntőjét hallgatjuk meg, hiszen ritka ünnep bizottságunk életében, amikor módunk van arra, hogy kihelyezett formában egy vidéki településen tarthassuk meg ülésünket.

A második napirendi pont keretében a Jelen és jövő a Tisza mentén című tematikus ülésnapirendünk kerülne megtárgyalásra, amelyben külön tisztelettel köszöntöm dr. Csatári Bálint tanár urat, dr. Lengyel Szabolcs tanár urat, dr. Czédli Herta tanárnőt, Dévai György tanár urat, Füstös Gábor halgazdálkodási szakértőt, Balogh Péter tanár urat, Egri Sándort és Lovas Attila igazgató urat, valamint Schmidt Andrást a Földművelésügyi Minisztériumból. Természetesen minden más vendégünket, akik figyelemmel kísérik a bizottság munkáját, hasonló tisztelettel és szeretettel köszöntök, és kérem, hogy tartsanak velünk a mai napon, amikor át fogjuk nézni a Tisza-völgynek, a Tisza vízrendszerének és ennek a magyar nemzetünket meghatározó tájegységnek, a tiszai Alföldnek a jelenét és esélyes jövőjét.

Mielőtt szavazásra kerül a sor, tájékoztatnom kell a jegyzőkönyvet és a bizottság tagjait, hogy Bartos Mónika képviselő asszony jelezte távollétét, Varga Gábor képviselőtársunkat kérte fel helyettesítésre, illetve Manninger Jenő képviselőtársunk jelezte távollétét, akit Bencsik János alelnök úr helyettesít a szavazások során. Dr. Turi-Kovács Béla nagyon szeretett volna itt lenni, sajnos nem tud itt lenni, neki utólag is jó egészséget kívánunk. Nagyon vágyott rá, hogy a tematikus ülésen részt vegyen, és őszintén sajnálom, hogy ez nem adatott meg, de szeretettel gondolunk rá és egészségére.

Kérem a bizottság tagjait, hogy aki az ismertetett napirendet támogatja, az kézfeltartással jelezze! (Szavazás.) Megállapítom, hogy egyhangú. Köszönöm szépen.

Ennek megfelelően az 1. napirendi pontnak megfelelően, mielőtt megadnám a szót Szalay Ferenc polgármester úrnak, nagy tisztelettel megköszönöm polgármester úrnak, hogy fogadott bennünket. Köszönöm a polgármester úr és a munkatársai segítségét a kihelyezett ülés szervezésében, és bízunk benne, hogy a nap eredményes lesz, és Szolnok városa hosszú távon valamilyen szinten részesül abból a gondolkodásból, ami a mai nap zajlik. Polgármester úrnak adom meg a szót.

Szalay Ferenc, Szolnok város polgármesterének köszöntője

SZALAY FERENC Szolnok város polgármestere: Köszönöm a lehetőséget. Tisztelt Elnök Úr! Tisztelt Bizottság! Szakértő Urak, Hölgyek! Tényleg öröm, hogy Szolnokon lévő kihelyezett ülésen lehetnek, lehetünk. Bízom benne, hogy akik nem vesznek részt az ülésen, azok sajnálni fogják a későbbiekben. Mert, ahogy az ember itt hallotta a tanárnő, tanár urak, igazgatók nevét és felkészültségét, látva az előadásokat, nagyon-nagyon sok érdekes dolog fog ma elhangozni ezen a bizottsági ülésen, úgyhogy majd elmondjuk a többieknek is, hogy jöhetnek Szolnokra máskor is.

Különösen azért, mert, ahol most vannak, ilyen az országban nincs. Ilyen repülőmúzeum nemcsak Magyarországon nincs, hanem legközelebb Krakkóban van,

illetve Frankfurt környékén. Ez a repülőmúzeum a magyar honvédelmi repülés történetének 100 évét öleli föl, lent, ha körülnéznek - nem tudom, voltak-e, nem voltak, de ha majd körülnéznek -, látnak egy faszerkezetű repülőgépet, ami huzalokkal erősített szárnyakkal meg vitorlavászonnal repült állítólag annak idején, egy talán maximum 20 lóerős motorral. Mindent, amit itt látnak, egészen biztos, hogy meg lehet őrizni a későbbiekre nézve. Valóban itt vannak a vadászgépek, helikopterek, szállító vagy harci helikopterek, amelyet a magyar hadtörténet tud, illetve akár még ma is használ. A legújabb gépünk egy MiG-29-es vadászgép, ami külön ritkaság. A repülőtiszt-kiképzéseket egyébként Szolnok végzi 1960 óta, nagyon-nagyon régóta zajlik ez itt, és ezek a repülőtisztok azt mondják, hogy jók, jók a mostani vadászgépek, na de ezek a repülőgépek az igaziak, az ilyen MiG-29 és a hozzá hasonlók. Tehát ezek nagyon-nagyon nagy erejű és majd' mindent tudó repülőgépek.

Egy olyan épületben ülünk, ahol a második vasútvonala érkezett az országnak. Az első Vácra, a második 1847. szeptember 1-jén Szolnokra. A város napja is szeptember 1-jére esik pont ezért. Úgy választottunk, hogy a vasúthoz kötjük a város napját. Minden fejlődés, ami Szolnokon valaha elindult, az vagy a Tiszához, vagy a vasúthoz, vagy mind a kettőhöz köthető volt. Annak idején, amikor a kormány Debrecenbe kellett hogy áthelyezze a székhelyét, akkor Szolnokra vasúton érkezett, innen szekérrel ment tovább. Nem szeretném tovább fokozni ezt a feszültséget esetleg Debrecen meg Szolnok között (*Derültség.*), de azt hiszem, hogy nagyon komoly dolog. Aztán ők vissza szoktak vágni ez ügyben, hogy oké, kormányt Kossuth Lajos alapított, illetve vitte Debrecenbe, nálunk meg Kádár János alakított kormányt Szolnokon - kis különbség -, de próbáljuk ezt a történelmi hiátust valamilyen módon helyre tenni a későbbiekben.

Tehát ez az Indóház nevezetű vasútállomás, ami annak idején az ország egyik legmodernebb vasútállomása volt. József főherceg, Kossuth Lajos, Széchenyi István mind itt voltak az avatáson. Széchenyi István állítólag gőzhajón volt itt valahol a Tiszán, és onnan figyelte az eseményeket.

Mellette megőriztük a vízházat. Ez a vízház azt a célt szolgálta, hogy a gőzmozdonyok vizét nem volt mindegy, hogy milyen gyorsan és milyen mennyiségben lehetett pótolni. Aki annak idején gőzmozdonyal még utazott - az idősebb generáció -, az emlékezhet egy nagy csőre, amit így befordítottak, 40 centi átmérőjűt, és villámgyorsan megtöltötték a vonatokat vízzel, amit aztán felforraltak, a gőz meg működtette a mozdonyt. Ezt is megőriztük, ez is itt van.

Mögötte van egy 1840-es években épült raktár, amiről úgy gondoltuk, hogy le kell bontani. Kimondottan utáltam egészen eddig a Műemlékvédelmi Felügyelőséget, hogy ezek borzalmasak, de azóta négyszer kértem tőlük bocsánatot, mert nekik volt igazuk, hogy megőriztük. Egy olyan építészeti csoda, majd érdemes megnézni a tetőszerkezetet, hogy valami hihetetlen. Szúrágta volt, meg nem tudom, mi volt, de kezelték, rendbe tették, és most egy olyan játszótér van benne, gyerekeknek egy honvédelmi játszótér, aminek a csodájára jár minden gyerek. Felnőttek is, mert a gyerekek, ha lecsúsznak, az apukák rögtön mennek utánuk, aztán kipróbálják ezt a részét a repülőmúzeumnak.

Ennek a repülőmúzeumnak az eleje egyébként nyilván a honvédséghez kötődik, kint a szandai laktanyában van ez a Bercsényi 86-os - nem tudom, milyen - dandár telephelye, ott van egy repülőmúzeum, csak nem tudtuk ott fejleszteni, bővíteni. A katonák ellene mentek ennek, hogy ide behozzuk, mindent elkövettek, ami létezik, de most már bocsánatot kértek ők, tehát ilyen folyamatos bocsánatkérésben vagyunk különféle területeken, hogy csak-csak jobb itt ez kint. Kint is vannak még eszközök, de azokat nem lehetett szétszedni és behozni, azok olyan állapotban voltak.

A honvédség nagyon-nagyon erősen kötődik Szolnokhoz, nyilván önök is tudják ezt a helikoptermizériát, hogy most akkor mennyi van, mennyi nincs, milyen beszerzés lesz, hogyan lesz, miképpen lesz, de most már az látszik, hogy erősödik újra a helikopterkészültség, nem Magyarországnak, ők itt vannak Szolnokon, nagyon-nagyon komoly eszközök, ezek még mindig orosz gyártmányúak elsősorban, de különösen árvíz idején vagy bármilyen beavatkozáskor látszik, hogy mennyire fontos, hogy az erő ott legyen ezekben a helikopterekben, na meg a tudás a helikoptervezetőkben. Ennyit a helyről, ahol üldögélünk. Minden tényleg a vasúthoz és a Tiszához köti a várost. A város történelmében jelentős volt a sószállítás annak idején. Nem tudom, mennyire mentek bele a város történetébe, de annak idején Erdélyből a sót a Tiszán hozták tutajokkal. Itt átpakolták szürkemarha-karavánokra, és aztán vitték Európába szana-szerte a sót.

Igazából a szolnoki papíripar is ebből fejlődött kik, mert a tutajok faanyagát aztán itt a fafeldolgozó-ipar és a papíripar használta annak idején. Nagyon komoly papíripari központ volt Szolnok egészen addig, amíg a piacgazdaság ezt a részét, ezt a szegmensét a magyar gazdaságnak szét nem szedte. Az osztrák tulajdonosnak döntenie kellett, hogy Ausztriában működő ugyanolyan szintű papírgyárát tartja-e meg, vagy a magyart. Maradt az osztráknál.

Újra lett papírgyára Szolnoknak, de ez már nem a bizniszpapír-gyártó, magas minőségű papírt gyártó gyár, hanem egy szoftpapírgyár. Tehát papír zsebkendő, kéztörölő, WC-papír stb., de ez örült mennyiség, amit a tulajdonban lévő gyárt.

Tehát innen indult a szolnoki papírgyártás, a faipar, a tutajok faanyagából. Nagyon komoly mennyiségű sót szállítottak egyébként Szolnokon keresztül aztán Európába. Sóházak alakultak ki. Ez azt jelentette, hogy lepárlókat készítettek a Tisza mentén, de erről a mi tudósaink többet tudnak majd esetleg, hogy akarják-e elmondani. Verseghy Ferenc, a város egyik leghíresebb szülőtte, egy sótiszt fiaként indult el aztán a nagyon komoly irodalmi és papi pályáján.

A Tisza amiről mostanság igazából híres. Ez egy turisztikai-idegenforgalmi valami. Egy kérész nevű állatfaj él ebben a folyamatban - nem sok helyen a világban -, ez egy 5 centi vagy inkább nagyobb kérész, ami a kérészéletet hozza magával. Ez azt jelenti, hogy vagy 2 évig bebábozódva él a partfalban ezt a rovar, aztán kikel, nincsen szájszerve, párosodik, aztán utána meghal. De azzal, hogy elpusztul, ezzel táplálja a tiszai halvilágot. És a tiszai halból élt a környék nagyon-nagyon sok évszázadon keresztül. Gyakorlatilag az életet ennek a kis állatkának köszönhetjük, tiszavirágnak is nevezik.

Róla neveztük el azt a gyaloghídat, amit a város épített a város és Tiszaliget, a város tüdejének összeköttetése miatt, de ugyanezt a motívumot, a szárnymotívumot használja a labdarúgó stadion, és a város logójában látszik a RepTár körül a két narancssárga ív, szintén a tiszavirág szárnya, illetve a híd pillérei jelennek meg.

A vasúthoz és a Tiszához kapcsolódik az átkelőhely mivolta a városnak. Az első hidat a törökök építették annak idején. Ez 1560 környékén történt. Ez egy fahíd volt, egy akkora fahíd, amin két szekér elfért már akkor, tehát egymás mellett tudott közlekedni 2 ilyen közlekedési eszköz. Ennek a fahídnak a maradványai a mostani híd fölött megvannak néhány 10 méterrel. Ha most alacsony a víz, kilátszanak a híd maradványai. És érdekes, hogy majd' napra pontosan, 1960 júniusában adták át a mostani hídját Szolnoknak, az elsőt pedig 1560 május környékén.

Nagyon érdekes, hogy ennyire pontosan követték egymást. Több híd volt, háborúk robbantották föl, árvizek vitték el a hidakat, de az, hogy átkelőhely valósult meg Szolnokon akkor, ez a mai napig nagyon komoly jelentőséget ad Szolnoknak. Az Alföldet, illetve az északi országrészt kötjük össze együtt itt, az ország közepén.

A mi gazdasági lehetőségeink, aki kicsit utánament, tudja, hogy a rendszerváltás előtt egy nagyon komoly gazdasági konglomerátot jelentettek a vegyipartól a mezőgazdasági gépgyártáson keresztül a bútorigarig át, a kőolajkutató, a Mol központja Szolnok volt. Nagyon erős gazdasága volt Szolnoknak.

A piacgazdaságra áttérve ezek a cégek nem tudták követni az akkori kihívásokat, és darabjaira estek ezek az igen-igen nagy cégek. Tízezer ember került utcára 1996-ig a szolnoki munkavállalók közül. Gondolom, hallani, nem kell mikrofonba mondani, ugye? A szolnoki munkavállalók jelentős része... *(Jelzésre:)* Rögzítsük? Kezdem előlről? *(Derültség. - Közbeszólások: Nem.)* Ismétlés a tudás anyja.

Tehát jó tízezer ember került az utcára annak idején, amikor az akkori ipari konglomerát szétesett. Most jutottunk el oda, hogy a város körülbelül azon a gazdasági szinten van, mint volt annak idején. 4 százalék körüli munkanélküliséget tud ma magáénak Szolnok.

Azt tudom mondani, hogy aki akar, az dolgozik. Nálunk is az a baj, hogy a képzettség és a munkaerőre való igény nem feltétlen találkozik egymással, tehát sokat kell azon dolgoznunk, hogy ez így működjön. Nálunk a most meghatározó iparág a vasúti gépgyártás. A járműjavító, ami most MÁV-START névre hallgat, Szolnokon kezdte el az InterCity-kocsik gyártását. Most éppen egy 50-es, előtte egy 25-ös megrendelést kellett hogy teljesítsen. Egy 1200-1500 embert foglalkoztató cégről van szó.

Egy Stadler nevű svájci vonatgyártó cég telepedett meg Szolnokon 2007-ben. Ez azért nagyon érdekes, mert az utolsó vonatot 1995-ben a Ganz-MÁVAG gyártotta Magyarországon. Azóta Szolnokon gyártanak először újra vonatot. Ez egy motorvonat egyébként, egy bármekkora növelhető vonat, és az, hogy egy svájci cég Szolnokot, Magyarországot választotta, ez nagyon komoly teljesítmény az ügyben is, hogy ez önbizalom-növelő volt annak idején. Hiszen addig mindig arról beszéltünk, hogy elmegy-elmegy-elmegy, szétesik-szétesik-szétesik, és akkor újra kezdett el nőni a városi gazdaság, és azt tudtuk mondani, hogy egy olyan céggel indult el, ami világszinten is meghatározó a vasúti gépgyártásban. Nagyon komoly önbizalmat adott, hogy ez a cég idejött Szolnokra.

Rengeteg megrendelése van szerte Európában, ez 700 darab alumínium kocsitest gyártását jelenti évente. Tehát mindig beszélünk a Mercedesről meg az Audiról, mert az közvetlen kapcsolódik hozzánk, mint személyautó, de a vonatról kevesebbet beszélünk, hogy ez milyen minőséget igényel, hogy valaki jobb minőségű vasúti szerelvényt tudjon gyártani.

A vegyipar újból föléledt Szolnokon. Kénsavat és műtrágyát gyárt a Bige Holding nevű cég Szolnok városában. A mezőgazdasági gépgyártás szintén újra él, ez egy ír cég, a McHale nevű ír cég, ami bálázógépeket gyárt Szolnokon, és sorolhatnám, sorolhatnám, rengeteg minden épült Szolnokon.

A meglévő szolnoki cégek - kisebbek-nagyobbak, közepesek - szintén rengeteget erősödtek, körülbelül 19 ezer vállalat, vállalkozás működik a városban.

Az iparúzési adóknak az elmúlt 4 évben, 14-től mostanáig 12 százalékot javult és erősödött és nőtt, tehát azt gondolom, hogy innen, ebből a látókörből is lehet bizonyítani azt, hogy valóban erősödik a magyar gazdaság. Ez egyébként majd' egymilliárd forintos iparúzésiadó-növekedést jelentett Szolnok városában; nagyon jelentős a tétel.

A város oktatási rendszere: van egyetemünk, egy Kecskemét–Szolnok közös egyetem. A műszaki szakképzés, a szolgáltatói szakképzés két csúcspontban működik. Mi ezt elkezdjük 11-12 évvel ezelőtt átszervezni, és egy jól működő rendszert tudunk

létrehozni. Összevontuk a műszaki kérdéssel foglalkozókat és az egyéb képzéssel foglalkozókat egy főigazgatóság alá, és úgy alakítottuk a többit.

A gimnáziumok: 4 gimnázium működik Szolnok városában, és alatta 12-13 általános iskola; közel 20 ezer gyerek tanul Szolnok városában. Jól képzett gyerekeket tudunk adni a felsőoktatásnak. A gyerekek jelentős része, 80-90 százaléka elmegy továbbtanulni. Nyilván más városnak is kínja, hogy hogyan jönnek vissza, de az említett gazdasági fejlődés egyre több lehetőséget ad, hogy a gyerekek vissza is tudjanak jönni.

Kultúrában színházunk, szimfonikus zenekarunk, tánckaraink vannak. A Szigligeti Színház, azt gondolom, sokak számára ismert lehet szerte az országban.

A turizmus, idegenforgalom a következő időszak nagyon komoly fejlesztési terület kell hogy legyen a városban, és itt is a Tisza az, ami a központ kell hogy legyen. Egy nagy kikötőfejlesztésben gondolkodunk. A modern városok programjában egy olyan kikötőrendszer építéséről kötöttünk megállapodást a miniszterelnök úrral, ami arról szól, hogy a tiszai turizmust megállító kikötő is épüljön Szolnokon, illetve a tiszai kishajózást megállító kikötő is épüljön Szolnokon.

Szolnokon van egy Ifjúsági Alapítvány nevű régi KISZ-tábor, ami a Tiszaliget aljában működik, ez egy ifjúsági szálláshely. Azt fogjuk fölerősíteni a tiszai turizmus szolnoki lehetőségeinek kihasználása érdekében.

Egy termálfürdő építésébe vágtunk bele szintén Tiszaligetben. Szolnoknak nincs már fürdője, meghatározó mértékű fürdője, amely fürdő szeretné a helyieket, illetve az agglomerációt kiszolgálni.

Nagyon fontos, hogy a Tiszát mint természeti környezetet is komolyan vesszük. A Tisza tisztasága - majd lehet, hogy erről is beszélnek - kimondottan jó. A Tisza szennyezettsége szerintem nem is igazán értelmezhető szennyezettségnek, hanem tisztának mondható a víz. Ami esetleg érdekes a vízhez, hogy a Tisza mentén egyedül Szolnok veszi a Tiszából a vizét, a többiek fúrt kútból, mi a Tiszából szűrjük a Tisza vizét. Ennek sok előnye van, meg rengeteg hátránya. A vízhőmérséklet különbsége miatt a szolgáltatás után, különösen a csőrendszer hőmérsékletkövető szükségességé miatt igen-igen komoly problémákat is okozhat. Tudjuk kezelni, nem sorolom, hogy nagy a baj, de ami komoly probléma, ez a román aranykitermelésből ide, Szolnokra jutó nagy ajándék, a ciánszennyeződés, ez egy hihetetlen problémát jelentett annak idején. Aki nem volt benne, nem is tudja. Nyilván leállt a vízmű, senki nem kapott ciános vizet, de az a tudat, hogy igazából itt baj van, az eléggé érdekes helyzetet teremtett. De valószínű, hogy a város akkor állt össze igazán: árvíz, cián, megint árvíz. A városban a vízügyi tudás, a rendőrség, a katasztrófavédelem, a tűzoltóság, az ÁNTSZ, mindenki összeállt, hogy hogyan lehet az emberek lelkét megnyugtatni, hogy nyugodjanak meg, ez is el fog menni. Meg a vízügynek volt egy olyan ténykedése, nem tudom, Attila, te fogsz erről beszélni, akkor nem árulom el a titkot, hogy mit csináltak annak idején (*Lovas Attila: Nem fogok.*) ... akkor elmondom: tehát ugye, ennek a ciánnak az volt a nagy baja, hogy ez százezer tonna mennyiségű volt, és ez jött, jött lefelé a Tiszán. Mivel tél volt, sokszor a jég alatt ment, és nem látták, hogy ez mekkora, micsoda. Kiskörénél a víztározónál lezárták a gátat, összegyűjtötték az összes ciánt, ami jött, egy magba, és egyszerre engedték tovább. Ha nem tudják ezt megtenni, akkor ez a mennyiség kimegy egyébként a Tiszató szélébe az ívóhelyekre, tönkre tesz mindent, ami létezik. De így egyben el tudták aztán indítani. Nekünk az volt a szerencsénk ebben, hogy mi tudtuk, hogy 14 órán keresztül megy át ez a ciáncsóva Szolnokon.

Tehát a vízmű tudott hozzá alkalmazkodni, hogy mikor hagyja abba, és mikor kezdheti újra a vízkivételt. Egy szakmai bravúr volt, amit a vízügyesek akkor csináltak, és mentették meg végül is itt a térséget.

Hogy a média milyen szimpatikus volt annak idején is: három cigánygyereket felbérelt az RTL Klub, hogy dróton húzzon maga után egy kutyát, hogy ivott a kutya a Tiszából, és a ciánmérgezésben halt meg. Nem így volt, de ezt aztán jól lehetett végül is hozni mindenkinek, hogy Szűz Mária, mi történt itt a térségben. A lényeg azonban nem ez, hanem inkább az, hogy tényleg minden, ami létezik, azért a Tiszához köt minket. Turizmus tekintetében különösen.

Ja, még annyit a ciánhoz, hogy van egy Holt-Tisza-águnk, itt a holtágokról szó fog esni, nekünk egy 16 kilométeres van belőle, és ez a tartalék ivóvízbázisa Szolnoknak. Össze van kötve a vízmű a Holt-Tiszával, hogyha baj van, akkor most már tudjuk közvetlenül a holt-tiszai vizet használni. Körülbelül ennyit egy picit Szolnokról. Bárkinek van kérdése, akkor szívesen válaszolok. Öröm, hogy itt lehetek, tényleg jó, hogy itt vannak, nézzenek körül, ne felejtsek el. Itt benn üldögelni, örült jó, de valószínűnek tartom, hogy van még azért mit látni szerte a városban. Elnök úr, köszönöm szépen a lehetőséget.

ELNÖK: Mi is tisztelettel köszönjük a felvezetőt, és köszönjük szépen még egyszer a vendéglátást is. Ugyanakkor innentől kezdve a bizottsági ülés keretében azt, amit polgármester úr elmondott, és áttekintette a város történelmét, kulturális hagyományait, megélhetését, tájgazdálkodását, természeti értékeit, vízgazdálkodását, most akkor ezt szélesítenénk ki a teljes Tisza-vízrendszerrel, és néznénk ezt meg szélesebb körben, hogy ugyanezek a kérdések hogyan alakulnak, vagy hogyan alakulhatnak. Ennek megfelelően az első napirendi pontot lezárom, nagy tisztelettel megköszönöm polgármester úr köszöntőjét, és megkezdénénk a második napirendi pontot: Jelen és jövő a Tisza mentén. Egyetlen logisztikai kérdésem lenne: mennyire sikerül mindenkinek önmagát korlátozni erre a körülbelül 15 percre? Igényli-e valaki, hogy mérjem az időt? *(Dr. Csatári Bálint: Szólni kell!)* Akkor majd megpróbálok finoman jelezni a 12-13. percben. Illetve, hogy mindenkinek megfelel-e az, hogy a végén egy blokkban kapják meg a kérdéseket, vagy pedig szerencsésebbnek tartják, ha külön, minden esetben kérdést nyitok? Szerencsére a vendéglátás része ez a szép kis toll, füzet, tehát mindenki tudja jegyzetelni a kérdéseit, és ezeket a kérdéseket fejtenénk ki.

Egyetlenegy dolgot szeretnék még polgármester úr köszöntőjéből kiemelni: ritka politikus az, aki tud bocsánatot kérni. Polgármester úr elmondta, hogy a Műemlékvédelmi Hivataltól megtette ezt, és bocsánatot kért. A mai témánknak pont az lenne a lényege, hogy rámutasson azokra a dolgokra, hogy miért ne kelljen majd utólag bocsánatot kérni sem a következő generációktól, sem a társadalomtól, merthogy ezeknek a kérdéseknek a megválaszolására akkor most elsőként dr. Csatári Bálintot, a Magyar Tudományos Akadémia Alföldi Tudományos Intézetének nyugalmazott igazgatóját kérnénk fel, aki a társadalmi viszonyok alakulásáról osztaná meg velünk gondolatait.

Jelen és jövő a Tisza mentén

Dr. Csatári Bálint előadása

DR. CSATÁRI BÁLINT, a Magyar Tudományos Akadémia Alföldi Tudományos Intézete nyugalmazott igazgatója: *(A meghívottak kivetítővel szemléltetik előadásukat.)* Kedves Bizottsági Tagok! Kedves Kollégák! Tisztelettel köszönöm a meghívást. Először magam sem tudtam hova tenni, hogy miért vagyok itt. Már öt éve nyugdíjas vagyok, és igazából friss kutatási eredményekkel nem rendelkezem, de elnök úr az utolsó felkérő mondatával helyre tett engem. Tulajdonképpen a kutatói lelkiismeretem egy részével kell hogy elszámoljunk, hiszen ülnek itt a teremben mások is. Éppen 15 éve fejeztük be ezeket a Tisza-kutatásokat, amelyeket az

Akadémia A Tisza és vízrendszere című kétkötetes munkájában adott ki, és lényegében a konferencia címének a felülbíráásával kell kezdenem. A Tisza jelenéről és jövőjéről hirdették a napirendet, de én úgy gondolom, hogy a múltjáról is kell valamennyit beszélni, mert egyébként nem tudjuk hová kötni a dolgokat. Buda Ferenc Kossuth-díjas költőnek van egy remek verse a Homok-hazáról, ebben van egy sor, ami úgy szól, hogy a „múlt hantja jövő torlasza”. Tehát egy kicsit ezzel a hanttal próbálok foglalkozni, és ha konkrétan az Országgyűlés bizottságához is akarnám kötni a munkámat, dolgoztunk ehhez a bizottsághoz sokat kutatóként, de hivatalosan legutoljára 1992-ben a Fidesz frakcióülésén vettem részt, amikor ott az Alföld-programot ismertettük. Az első szabadon választott Országgyűlés bírta meg az intézetet az Alföld-kutatásokkal.

Sajnos, amióta ez „A Tisza-vidék problémái és fejlesztési lehetőségei” című kutatásunk megjelent, és közel 200-an vitattuk meg, miniszter jelenlétében, és Balogh Péter is ott volt, emlékszem, több mint 50 Tisza menti polgármesterrel, akkor ez váltotta ki azt, hogy elkészült a Vásárhelyi-tervnek a továbbfejlesztése. Majd mindenki azt hitte, hogy az uniós csatlakozáskor ezek a programok szépen, lépésről lépésre, az adott térség fejlesztési szervezeteivel együtt elkezdődnek a megvalósításban. És aztán szomorúan olvastam persze magam is az Élő Tiszáért Szervezet, tehát a SZÖVET deklarációját 2007-ben, hogy tapasztalható, hogy a Vásárhelyi-tervnek ezek az egyébként tényleg a Tisza-háttól Szegedig, minden térségi szereplővel, szakemberrel, civil szervezettel megvitattott kiváló dokumentumai, úgy tűnik, füstbe mennek, és a vésztározókon kívül más út nem nagyon mondható el a Tisza ügyében.

Tehát az első problémát, amit előadáscímbe kaptam, ha mondanom kellene, akkor az, hogy a Tisza mente egyik legsúlyosabb társadalmi problémája a közelmúltja. Az, hogy megszűnt a komplex szemléletű igényes területi tervezés intézményrendszere, a korábban színvonalas multidiszciplináris, hosszú távú terveket jövőképekkel együtt nem hajtották végre, nincsenek gazdái, felelősei, megszűntek a kistérségi és regionális tanácsok és munkaszervezeteik.

A megyéknek a területgazda szerepe is kétséges. Nagyon érdekes volt a Tisza menti megyék komoly szervezete. Több ülésükön is vettem részt. Úgyhogy némi malíciával Sándor Ivánt kell idéznem, hogy évszázados tapasztalat hazánkban, hogy a szellem teljesítményei, ajánlásai füstbe mennek, szerencsés esetben utólagos összegzésekben vagy korértelmezésekben van szerepük. Tegyük hozzá: utólagosságokban a magyar gondolkodás nagyon gazdag. Tessedik Sámuelről gróf Széchenyi Istvánon át Kaán Károlyig vagy Klebelsberg Kunóig, sőt Erdei Ferencig is sokan írták le a tiszai Alföldről vagy az alföldi Tiszáról, hogy itt milyen tudásalapú fejlesztésre volna szükség.

E bevezető gondolatok után most nézzünk néhány dolgot, hogy tulajdonképpen miért is nagyon fontos ez a terület. Látjuk, hogy 21 ezer négyzetkilométerre kármentesítve. 31 ezer kilométer hosszú felvízi csatornahálózat van, a folyó 32%-kal lett rövidebb. 70 ezer hektárnyi terület van a hullámtéren belül, és majdnem egymillió hektár a közelében, és akkor itt van ez a mi drága szőke, szeretett Tiszánk, aminek polgármester úr bevezetőjére is visszautalva a rettenetes árvize már mutatja, hogy már 10 és fél méter magasan szorult itt föl a víz.

Látjuk azt is, hogy az árvízi szint nőtt és nőtt. Tehát tulajdonképpen a Tisza mint haváriatényező ma is itt van. Nyilván az utánam szólók erről majd szakszerűbben fogják beszélni. Én mint geográfus és regionális kutató az egészet szeretném elmondani, és azt is, hogy tulajdonképpen a Tisza egész vízgyűjtőjére készült el ez a Vásárhelyi-terv, tehát valóban az Alföld egészére komoly hatással lehetett volna. Maga ez a szőke Tisza hatásterülete, ami a kistérségeket vagy itt éppen

hogy a természeti, nagy értékű területeket foglalja magában, jóval szűkebb. Bár hozzáteszem, kevesen tudják, hogy ma már térinformatikailag ezeket jól össze lehet szedni, hogy csak a folyó mentén 141 település érintett a Tiszával, és a két nagyot, Szolnokot és Szegedet kivéve több mint negyedmillió ember él közvetlenül a Tisza mellett. Nagyon sajnálatos, hogy az elidegenedés bizony már a ciánszennyezéskor is olyan volt, hogy amikor kimentünk a gödöllői kollégákkal - Bartos Móni akkor éppen csoportvezető volt ebben a kérdőívezésben, és kérdeztük a tiszavárkonyi bácsitól, hogy mondja már el, hogy hogy látja a Tisza szennyezését, azt mondja, mindjárt bekapcsolom a televíziót, és megnézem.

Ez mutatja azt, hogy persze, sok-sok minden emóció is fölgyűlik az emberben, amikor erről beszél, de bizony a Tisza menti településeknek a társadalmi viszonya vagy gondolata a Tiszához is alapvetően átalakult.

Ami még nagyobb és még súlyosabb gond: látjuk az ariditás problémáját, tehát az egész Alföldön a globális klímaváltozás miatt itt hatalmasan nő - ma már gyakorlatilag a kis részt kivéve az egész Alföldre érvényes, hogy 500 milliméter alatt van az évi átlagos csapadékmennyiség. Látjuk, hogy 50 és 80 között ez még csak a belső, szárazabb Tisza közepi területeket érintette. Ma már gyakorlatilag az egész Alföldet.

Ez az ariditásnövekedés és a Tisza jövője egyébként az egyik kulcskérdése lesz az Alföld jövője szempontjából. Ha a problémákat össze akarnánk foglalni: elővettem ezt a régi ábrát, amiben a természeti, települési, hidrológiai, mezőgazdasági, környezetvédelmi, társadalmi és térszerkezeti problémákat is sorra vettük.

Tulajdonképpen döbbenetek mondok. A halászat betiltásán kívül gyakorlatilag sajnos az összes többi problémát bizonyos fokig ugyanígy újra lehet gondolni. Természetesen úgy gondolom, az ökológiai, természetvédelmi dolgokban volt előrehaladás, de a környezetvédelemben - akkor Kerényi professzorék Debrecenből végeztek - bizony, a hulladéklerakással is problémák voltak, a Tisza menti falvak csatornázottságával is, és nemcsak a csatornázottsággal, hanem ha volt is, nagyon kevesen voltak rákötve; a lokális környezettudatosság és szabályozás bizony nagyon alacsony szinten állt.

Nyilván ezért igényelne ez mindig egyfajta közös tiszai összefogást, hogy valami szervezett fejlesztési forma legyen. A mezőgazdaság tekintetében is nagyon érdekes számításokat végeztek Nagy János professzor, Hanyecz Vince és Fehér Alajos. Kiszámolták, hogy a legszegényebb közép-tiszai vidéken az energiaerdők telepítésével és a kézműves mezőgazdaság fejlesztésével lehetne teljesen önfenntartó települést, mezőgazdasági világot teremteni, és tulajdonképpen a Tisza mente közlekedése sem valami fényes.

Ha valaki Szolnokról Tiszafüredre utazik, akkor ezt tapasztalhatja, a másik parton alig lehet végigmenni. Tulajdonképpen maga a Tisza mint tengely igaz volt addig, amíg a tutajok jártak gyakorlatilag, akkor volt ez az Alföld közlekedési tengelye. Ma csak az árterek válnak ebből igazán fontossá.

Csak hangulatteremtőnek: most újították fel - tudják, mi ez, kedves bizottsági tagok? Ez az első magyar falu, valódi magyar falu Tiszaal páron a Tiszaháton. Hoztam én olyat is, ami mutatja, hogy hogyan változott a világ. Itt van a Tiszaug nevű falu, amely, látják, a Tisza partjára épült közvetlenül, és aztán amikor elvitték onnan a folyót, akkor gyorsan kiigyekezett hozzá egy utcával. Ő mégis Tisza menti falu lett, aztán a következő, amikor a tanyákon a földet elvették az emberektől, akkor ide betelepültek, saktáblás falu lett belőle a másik részén.

Utoljára, amikor a kecskeméti emberek fölfedezték ezt a gyönyörű holtágot, akkor 300 üdülő épült. Tessék nézni, itt van egy kicsi Tisza menti falu, és látjuk, hogy a

folyóhoz, a társadalmi-gazdasági viszonyokhoz hogyan alkalmazkodik, hogyan alakul át.

Az átalakulás legsúlyosabb problémája tulajdonképpen a gettósodó felső-Tisza-vidéki, közép-Tisza-vidéki területek, ahol ma is magas a munkanélküliség, az alulképzettség, és sok gyermek is van; ezt tudjuk, hogy mi okból. De hogy a legsúlyosabb társadalmi problémát is elmondjam, ez mindig magamat is megráz. Azt tudják-e, hogy az öngyilkosságok aránya az Alföldön ilyen relevánsan magasabb, mint az ország más részein, de egész Európában is?

Dolgoztunk ezeken pszichológus urakkal, professzorokkal, de nem tudtuk megfejtetni valójában, hogy mi az oka. Szólnok egyébként üdítő kivétel a térképen. Debrecen is, meg a nagyobb városok, de maga a vidék ezzel a folytonos ideiglenességgel, alkalmazkodással; folyószabályozás, erdősítés, tanyapusztítás, mondhatnánk tovább a múltból ezeket a torlaszokat. Ezek bizony megviselik a helyi társadalmat.

Az akkori terveinkben egyébként ez a 7 kulcsterület lett meghatározó. Alul van a társadalom, ami mindennel kapcsolatban áll, de nagyon szépen megfogalmaztuk a Tisza ökológiai tengelyének fontosságát, az utánam szólók erről fognak szólni. A Tiszának mint haváriatényezőnek - jó, most nincs árvíz hál' istennek régóta, de azért az mindig ott van; tudjuk, hogy a környezetvédelem és a gazdaságfejlesztés mindennek az alapja lehet, és nagyon bízom a turizmusban. Nemrég voltam a Tiszaháton unokáimmal Gergelyiugornya partján. Gyönyörű az, de ott van ez a sok szocializmusban szabad volt lábas telkes házat építeni, minden másra az van kiírva, hogy eladó. Bizony.

Tulajdonképpen akkor itt vannak ezek az új vízművek, amelyek természetesen nagyon fontosak. Az a kár, hogy a Vásárhelyi-terv nem folytatódott.

Az utolsó gondolatmenetben benne vagyok még, arról szeretnék beszélni, vajon mi lehet a jövő. Tudjuk, hogy ez a műszó, a globalitás, arról beszél, hogy a globális folyamatoknak - klímaváltozás, urbanizáció, technikai haladás, hálózati társadalom, ami lassan egy globális faluvá áll össze - nem lehet ellene menni.

Sokkal érdekesebb az, hogy hogyan tudunk megfogalmazni, mondjuk, egy ilyen sajátos térséget, mint a Tisza vidéke a helyi kultúra gazdaságával, a turizmussal, a helyi önkormányzati összefogással, a jó gyakorlatokkal. Nem tudom, ismerik-e ezt, hogy a komótos étkezésnek adjuk meg a helyi értékét. Ezek az új szavak, amelyek okos, befogadó, innovatív fejlesztéseket írnak elő, ezeknek egyébként az új műszava, tudományos műszava a regionális, kulturális és kohéziós fejlesztések helyett ez a bizonyos place based, helyre szabott fejlesztések. Ezekről szeretnék néhány szót szólni.

A helyre szabott fejlesztések pont arra szolgálnak, ami a Tisza mentén teljesen jó lenne, hogy a helyi szükségleteket elégítsék ki, helyi erőforrásokat teremtsenek helyi szereplők bevonásával és erőteljes helyi kontrollal. Nem alakult ez még ki teljesen, de az jól tudható, hogy a mostani ESPON programok, amelyek a 2020 utáni európai fejlesztési forrásokat vagy terveket mondják, azok mind erről a helyre szabott fejlesztésekről szólnak. Egyébként egy Fabrizio Barca nevű úr 2009-ben készítette el ennek a jelentését, és ez hangolja át ma a tervezési folyamatokat a fejlett Európában ebbe az irányba. Mintha miránk találták volna ki. Tehát párbeszéd a különböző területi szintek között. Ma itt vannak, ugye, országgyűlési képviselők, kutatók, helyi vezetők, szakemberek. A helyi sajátosságok figyelembevétele, ezeket a Tiszakutatásokat most 15 év múlva folytatni kellene, újra megnézni, hogy hogyan állunk dolgokban. Feltételezi, hogy ezek a belső erőforrásokra tudnak építeni, a helyi specifikus adottságokra hangolják az egész világot.

Nagyon szép egyébként az első könyve, lengyel kollégáktól kaptam Varsóban. Látják, itt egy híd van rajta. Akartam is polgármester úrnak mondani, hogy a maguk Tisza-hídja, ez egy gyaloghíd, ráhangolták szinte az egész várost meg az ide látogatókat is, magára a folyóra. Sokszor fontos, hogy a szellem is hangolódjon rá erre az új dologra.

Itt vannak ennek a főbb eredményei, amelyek a szakágazatok közötti párbeszédet írják elő. Csak úgy ruházhat be az egyik, ha tudja, hogy milyen hatással van a másikra. Énszerintem súlyos mondatok. Ez a pályázati rendszer teljesen kiüríti és elbutítja azt a világot, ami a helyi sajátosságokat vinné be, a közlekedéspolitikát, környezetpolitikát, várospolitikát, mind benne van. És így néz ki a párbeszéd, a helyi specifikus aktorok és a lokális szint feletti aktorok intézménye között.

Most megkérdezném elnök urat: én is tehetek-e fel kérdést? Tudna-e majd a vitában felsorolni olyan aktorokat, intézményeket, amelyek új fejlesztési világot vagy megújított fejlesztési irányt meg tudnának fogalmazni?

Növeli a szakpolitikák lokális fejlesztési teljesítményét. Nemrég óta azért van új kutatásunk is, ezer vidékfejlesztőt kérdeztük meg arról, hogy mik a vidék legnagyobb problémái, amikkel küzdenek. Tessék csak nézni! Egyik kiemelkedően nagy: a helyi lakosság elszakadása a földtől. Majd sok Balogh Péter kellene, szerintem fog erről majd ő maga is beszélni.

Persze, munkanélküliség, elszegényedés. A válaszadók a legkevésbé és a leginkább gyarapodó erőforrásokról írtak, versenyképes tudással rendelkező humán erőforrás, vállalkozó szellem, egyedi tudás, kedvező környezeti adottságok, ezek alig gyarapodtak vidéken, ellentétben persze, amire volt pályázat. Tudjuk, kulturális örökség, kis falutér-felújítás, épített örökség, ezek nagyjából mennek.

Következő, még érdekesebb talán, magam is meglepődtem rajta, ugye, a vidékfejlesztési források nem megfelelő allokációja. Borzasztó volt, mikor már a pályázati játszóteret a ravatalozó mellé építették, mert, ugye, erre volt csak pályázat. Tulajdonképpen ezt mutatja ez, nem beszélve arról, hogy a térségi fejlesztések koordinálatlanok. Nagyon pontosan tudjuk, erről beszéltem, Dövényi kollégám szokta mondani, hogy igen, az emberek azért elég jól... A térségi vidékfejlesztési projektek koordináló szervezetének felkészültsége nagyon gyenge.

És most a vizes kollégáknak is hadd mutassak egyet! 2010-14 között a fenntartható vízgazdálkodás növekedett a válaszok fontosságát tekintve, mindenki érzi, pontosan tudja, hogy ez például a Tisza mentén kulcsfontosságú lesz, hozzátevé a klímaváltozás kihívásainak a kezelését is. Nem is tudom, hogy tudjuk azt elképzelni, hogy itt az Alföldön - Péter mondta egy előadásában, hogy - a leggyengébb kukoricatermés Jász-Nagykun-Szolnok megyéhez kötődik, bár furcsa azért, mert tulajdonképpen a kukorica vízgazdálkodási igényeit nem tudjuk kielégíteni.

Akadály lehet a terep kuszasága. Hogy is indítsuk ezt a Tisza-fejlesztést? Ebben a könyvben le van írva, még ma is vállalható. Ugye, a települések, városok nagyjából megvannak, de kistérségek már nincsenek. Nyilván a hivatali járások erre alkalmatlanok. A LEADER-ek nem nagyon működnek, az új városokkal együtti vidékszervezetek nem nagyon alakultak meg, tulajdonképpen a megyékkel nem tudjuk, mi van, régió nincs, és hát akkor, hogy jutunk el a Tisza-völgyhöz, ahhoz, hogy, mondjuk, a Tiszára applikálva egy ilyen fejlesztés elinduljon? Ezért nem csoda, ha az új európai helyre szabott fejlesztési tervek ilyen furcsa szürke zónának jelölnek bennünket, ahol kisebb városok ugyan még hálózatként kapcsolódhatnak - mondjuk, Szolnok ilyen értelemben vagy Kecskemét ennek számít, ugye, rákapcsolódik -, de a többi helyen bizony - még írja is, hogy - nagy kihívás lesz a fogyasztói társadalom további működtetésének lehetősége, marad az elszegényedés.

Most pedig egy különleges zárszót gondoltam... Most jeleztél, ugye? *(Az elnök felé.)*

ELNÖK: Már 3-4 perccel ezelőtt.

DR. CSATÁRI BÁLINT, a Magyar Tudományos Akadémia Alföldi Tudományos Intézete nyugalmazott igazgatója: Jó, szerelmes földrajzi zárszó következik, amelyik arról szól, tudják, hogy volt egy Szabó Zoltán nevű népi írónk, aki írt egy ilyen könyvet, és összegyűjtötte a magyar költők földrajzi képeit, de én inkább csak az Alföldről való okoskodásokat gyűjtöttem össze. Nem tudom, ismerik-e: „Kenyere, sódara van, gatyá nyáron, bunda télen, egy pár csizma és egy kalap, ólmos kézben, s néha egy szívrepesztő szomorú nóta, meg andalgó álom, amennyi kell - minek fölibe munka?” Mit gondolnak, ki mondta ezt? Ezt gróf Széchenyi István mondta a folyószabályozások előtt, ugyanis mikor megtudták, hogy 100-nál több kanyart akar átvágni a Vásárhelyi-terv, akkor a megyegyűlések azonnal összeültek, és irgalmatlan birkózásba kezdtek. Ezért nem tudom, hogy miért nem tiltakoztak a megyék, mikor visszavonták a Vásárhelyi-tervet. Látják? Pedig van történelmi példa!

Még érdekesebb a következő: „A Duna és Tisza tere Magyarország szíve és a magyar faj fészke. Ami ott sikertelen, az a más részeken erőre kapni s a hazára nagy befolyást gyakorolni nem fog”. Hát ezt pedig Kemény Zsigmond mondta, amikor a folyó szabályozása után elkezdődött itt a fejlesztés. Jó lenne, ha értenénk ezt.

Én meg csak ennyit mondok: „Asszonyról, Istenről, hazáról alföldül érzek, alföldül gondolkodom”. Ezt tudom ajánlani. Remélem, hogy a múltból meg a jövőbe vethetően azért néhány hasznos dolgot mondunk, szívesen reaktiválnám magamat meg az intézetemet, ha kapna megbízást arra, hogy egy ilyen komplex Tisza-vizsgálatot végezzünk. Néhány kutató még dolgozik Kecskeméten és Békéscsabán az Alföld Intézetben, és hála istennek még az asztalnál is ülnek olyan kollégák, akik ezen gondolkodnának. Köszönöm szépen. *(Taps.)*

ELNÖK: Köszönöm szépen, tanár úr. Csak 6 perccel volt több, remélem, hogy a következő kevesebb lesz. Lengyel tanár úrnak adnám meg a szót. Lengyel Szabolcs az MTA doktora, tudományos tanácsadó az MTA Ökológiai Kutatóközpontból; A területhasználat és a biodiverzitási mintázatok alakulása a Tisza mentén címmel rövid felvezetőt fog tartani, hogy gondolkodjunk tovább ezekről a kérdésekről. Addig is, amíg az előadás elkezdődik, elnézést kérek a címadásért, hogy a jelen és a jövő volt a cím. Mi egy másik címből vagy másik idézetből indultunk ki, ami úgy hangzott, hogy a múlt nem az, ami mögöttünk van, hanem a talaj, ami nálunk. Ebből adódóan úgy tekintettük, hogy a jelenben ez meghatározó. *(Dr. Csátori Bálint: Ez olyan jó indítás volt nekem, úgyhogy hálás vagyok érte.)*

Amíg a helikoptereket látjuk, addig elmondanám, hogy polgármester úr felvezetőjében beszélt a harci légi eszközökről, de két másik aktualitást a helyszínről hadd mondjak, ami talán a repülőktől is érezhető, mégpedig az, hogy a helyszín néhány száz méterre van a Tiszától, tehát magától a folyótól, és néhány száz méterre lakott itt Hamar Jóska barátom, aki nagyon-nagyon sokat foglalkozott a Tiszával, és az ő személye jó ideig meghatározó volt az ilyen találkozásokon, és alig 200 méterre van vagy volt a lakása.

SZALAY FERENC Szolnok város polgármestere: A Tiszához annyit mondanék, hogy bődönhajók voltak annak idején a gabonaszállítás eszközei, és szeretnék visszahozni ide le, a repülőmúzeum alá ilyet, és ha még mondhatok két mondatot... Vagy inkább maradjunk csöndben?

ELNÖK: Nem tudom, hogy sikerül-e a technikát helyrehozni, vagy nem tudom, hogy van-e kolléga, aki tud ebben segíteni, de addig a polgármester úrnak visszaadom a szót.

SZALAY FERENC Szolnok város polgármestere: Csak a pályázatokról, hogy mennyire jók, mennyire rosszak. Nemcsak pályázatok vannak. Azt szívesen elmondanám, hogy egy gyaloghídat nem pályázatból építettünk. A gátfejlesztést nem pályázatból valósítottuk meg, és rengeteg olyan belvízi meg nem tudom, milyen rendszerfejlesztés volt, ami pont abból a Vásárhelyi-tervből indult, ami persze abbamaradt, de rendkívül sok minden valósult meg benne. Itt, Szolnokon, azt gondolom, mondhatjuk, hogy ennyire nem... *(Dr. Csatári Bálint: A két nagyvárost kivéve.)* fekete a dolog.

A másik a saját dolgok. Tartunk egy olyan rendezvényt, aminek tisztai hal napja a neve. A gyerekekkel telepítjük a kecsegét a Tiszába azért, hogy az övé legyen, érezze azt, hogy neki erre majd figyelni kell. Professzor úr, befejeztem.

Dr. Lengyel Szabolcs előadása

DR. LENGYEL SZABOLCS, az MTA doktora, tudományos tanácsadó (MTA Ökológiai Kutatóközpont): Nagyon szépen köszönöm a meghívást a bizottsági ülésre, és remélem, olyan témákat fogok érinteni, amelyeknek tényleg van relevanciájuk a Tisza-völgy jövőjének és jelenének értelmezése szempontjából.

Előadásom két részből fog állni. Az első részben a területhasználat tendenciáiról fogok beszélni az 1990-2012 közötti időszakban, a Tisza vízgyűjtője egészén, illetve a második részben pedig a Tisza-vízgyűjtő fontosságáról az európai édesvízi biodiverzitás megőrzése szempontjából.

A Tiszáról mindenki tudja, hogy 157 ezer négyzetkilométer a vízgyűjtőterülete, 5 ország osztozik rajta. Én szeretem egyben kezelni az egészet, és nemcsak a magyar Tisza mentére gondolok még, illetve a Tisza- völgyre gondolok, hiszen az, hogy mi történt nálunk, alapvetően befolyásolja azt a felső szakaszokon történő események, illetve tájhasználati módok. Ezért az előadásomban szó lesz a teljes vízgyűjtőről is, de a magyar részről is egyaránt.

A területhasználat változásainak jellemzésére a CORINE által bevezetett felszínborítású térképeket használtam, amelyek 1990-2012 közötti periódusban 4 évről származnak. Ha első ránézésre megnézzük ezeket a térképeket, nem nagy különbséget látunk. Ezt követően viszont, ha megnézzük azt, hogy hol történt változás a vízgyűjtőn, itt látható pirossal a vízgyűjtőterület, illetve a szürkével jelzett részek azok, amelyekben nem történt változás 1990 és 2012 között. Az összes többi részen, ami színessel van jelölve, viszont jelentős változások történtek. Az első nagy következtetésünk, hogy a magyarországi vízgyűjtőn jóval jelentősebb változások történtek, mint akár az észak-erdélyi, vagy akár a kelet-szlovákiai részen. Az ukrajnai részt nem kell nézni, mert nincs onnan adat. Sajnos a CORINE-adatbázis nem terjed erre ki.

Két nagy terület van, ahol jelentős változás történt: a kiskunsági homokhátság, illetve a Nyírség vidéke. Itt, a Kiskunságban nagyon sok erdőtelepítés volt, ez a világoszölddel jelzett lombhullató erdők, illetve néhány kisebb sárga foltot is látunk, ezek a szántó művelési ágakba tartozó, új tájhasználati módok. Itt látható, a beregi részen látható, hogy mennyi új szántóterület jött létre, illetve a Nyírség homokhátság területén mennyi új erdőtelepítés van.

Meg lehet figyelni ugyancsak néhány kis narancssárga foltot, ami a gyümölcsösök telepítését illeti, illetve nagyon érdekes az autópálya, az M3 autópálya

meghosszabbítása, ami kirajzolódik a térképen. A CORINE adatbázis 100 x 100 méteres négyzetekben, műholdas érzékelés alapján állapítja meg a felszínborítást. Nem tökéletes, ez nyilvánvaló, de nagyléptékű elemzésekhez a mai napig a legkevésbé rossz adatbázisról beszélünk.

Ha megnézzük a Tiszta mentét, a szűkebb értelemben vett Tisza mentét, akkor azt látjuk, hogy nagyon jelentős a sárga foltokkal jellemzett szántóterületek alakulása, azaz ami a mezőgazdasági intenzifikációra utal, illetve nagyon jelentős továbbá az északi területeken, a hegylábi területeken az átmeneti cserjések, bokrosok eluralkodása vagy a lombhullató erdők alakulása, mint említettem, a Kiskunságon, illetve a Tisza mentén. Valamint nagyon jelentősek a bányaterületek, ahol látni ezeket a lila foltokat, ezek homok-, illetve kavicsbányák jelentős kiterjedésben.

Ha ezeket számszerűsíteni akarjuk, akkor a fő területhasználati módok arányának változásában a következőt lehet látni. A felső sorban szerepelnek a jelentősebb, nagyobb kiterjedésű tájhasználatok, a közepes, illetve a kisebb. Csak néhány kiragadott példa szerepel.

A teljes vízgyűjtőn a mezőgazdasági területek, fás területek és gyepek aránya nem változott jelentősen, viszont a magyar részen látható a jobb oldali oszlopban, hogy a mezőgazdasági területek aránya néhány százalékkal csökkent, az erdőké néhány százalékkal nőtt. Néhány százalékról beszélünk, de ezek nagyon jelentős százalékok, hiszen ha elgondoljuk, 46 ezer négyzetkilométer a magyar rész, ennek az 1 százaléka 46 ezer hektár. Ha 2-3 százalékos csökkenésről beszélünk, az már körülbelül 150 ezer hektár. Nagyon jelentősek ezek a változások.

Az épített és ipari környezet aránya a teljes vízgyűjtőn csökkent, míg a magyar részen nőtt. A magas természeti értékű mezőgazdasági területek aránya viszont jelentősen csökkent a vízgyűjtőn, körülbelül stagnált a magyar részen. Ugyancsak jelentősen csökkent a mocsarak és lápok felszínborítása a teljes vízgyűjtőn.

Ami azonban még szembetűnőbb statisztika, az a következő. Ha megnézzük, hogy az 1990-es állapotot vesszük 100 százaléknak, milyen az adott felszínborítási típus kiterjedése 90-ben, ahhoz képest mennyiben változott 2012-ben, elég meglepő adatokat kapunk.

Az építési területek kiterjedése a teljes vízgyűjtőn meghatszorosodott, ezek százalékos értékek. Magyarországon egészen megharmincháromszorosodott. A közúti és vasúti területek kiterjedése megduplázódott a teljes vízgyűjtőn Magyarországon: 43 százalékkal nőtt.

A természetes gyepek aránya a teljes vízgyűjtőn 161 százalék, és 61 százalékkal nőtt, ez azt jelenti, hogy a felhagyás, a művelés felhagyása miatt nagyon sok terület visszagyepesedett. Magyarországon egészen közel állandó volt, mert a természetes gyepek nagy része már védett volt amúgy is.

A bányaterületek aránya ugyancsak jelentősen nőtt, majdnem megduplázódott a magyar területen, a magyarországi vízgyűjtőn, a megyék itt láthatók. Az erdők aránya: 3 kategóriában szerepel erdő. Vegyes, lombhullató és örökzöld. Egyedül a magyar részen volt egy jelentős, tehát 10 százaléknál nagyobb változás. Ez az örökzöld erdők visszaszorulása volt. Nagyon jelentős az átmeneti jellegű cserjések, bokrosok arányának növekedése, ez 173 százaléka az 1990-es állapotnak, tehát majdnem megduplázódott. Ugyancsak az ipari területek aránya 27 százalékkal nőtt.

Legvégül pedig néhány, csökkenő tendenciát mutató felszínborítási típust emeltem ki: a legelőterületek az egész vízgyűjtőn, illetve ami nagyon fontos, a mocsarak és lápok, illetve tőzegmohalápok, legalábbis a biodiverzitás, a biológiai sokféleség szempontjából fontos élőhelyek kiterjedése rendkívül mértékben csökkent, különösen a tőzegmohaláp az egész vízgyűjtőn a negyedére esett vissza Magyarországon.

Ezeket a regionális tájhasználatokat jól lehet értelmezni a nagyléptékű háttér folyamatok szerint. Legfontosabb az urbanizáció, illetve a közlekedésiinfrastruktúra-építés, nagyon jelentős a természetierőforrás-használat, késsel vannak kiemelve azok a tendenciák, amik a teljes vízgyűjtőkre jellemzők, pirossal azok, amik a magyarországi részre jellemzők. Az erdősítés, illetve a fás területek arányának, kiterjedésének növekedése ugyancsak fontos, ebbe beleértve persze az ültetvényeket is. Nagyon érdekes a Kelet-Közép-Európában párhuzamosan zajló extenzifikáció, azaz a művelés felhagyása, és az intenzifikáció, tehát a mezőgazdasági művelés egyre intenzívebbé válása. Erre utalnak a feltüntetett folyamatok. Illetve nem lehet kizárni a klímaváltozás fontosságát néhány élőhelytípus vagy felszínborítási típus csökkenésében, mint ahogy az előző előadásban is szó volt erről.

Néhány veszélyhelyzetre, lehetőségre szeretném ezzel kapcsolatban felhívni a figyelmet. Egyrészt, hogy ez 22 év alatt történt. Ezek rendkívül gyors tájhasználati változások, rendkívül gyors és nagy területekre kiterjedő változások. Nemcsak a Magyarországon kívüli vízgyűjtőre korlátozódóan, hanem a magyar vízgyűjtőkön is jelentős változások történtek. A két legfontosabb folyamat az urbanizáció és a mezőgazdasági intenzifikáció, ugyanakkor a magas természeti értékű területeken nagyon fontos a művelés felhagyása is, hiszen ezek az ökológiai rendszerek nagyon gyakran a műveléshez alkalmazkodtak, vagy az ott lévő természeti értékek fennmaradása fontos a művelés szempontjából. Ha megnézzük Magyarország területét, akkor látható, hogy itt a zölddel jelzett felhagyás és a sárgával, barnával jelzett intenzifikáció szinte egy az egyben szerepel egy mozaikban. Az ország keleti felére inkább a felhagyás, nyugati és déli felére inkább az intenzifikáció jellemző, de nagyon szórt képet mutat a kettő.

A művelés felhagyása lehetőséget ad élőhelyek restaurációjára, helyreállítására. Ez több területen is zajlik már, nagy projekteken is, nemzeti parkok koordinálnak ilyeneket, de sajnos a rendelkezésre álló területekhez képest ezek csepp a tengerben. Hegylápi területeken ez inkább kezelés, tehát a természeti extenzív művelés fenntartását kellene hogy célozza, az alföldi területeken pedig a visszaerdősítést. Lehetőséget ad ez a tájhasználati változás a nemzeti ökológiai hálózat újragondolására, illetve arra, hogy ezeket a regionális tájhasználati trendeket figyelembe vegyük ezeken a lokális szükségletekből kiinduló területfejlesztési politikák tervezésében is.

Nagyon fontos az a vita, ami a mi tudományterületünkön és számos más tudományterületen is zajlik, ez a land sharing és a land sparing vita. Mindenképpen fontosnak tartottam megemlíteni, hiszen a land sharing azt próbálja erőltetni, hogy a természetkímélő gazdálkodási módok legyenek jobban szétszórva a tájban, és nagyobb területre terjedjenek ki, míg a land sparing nézet azt vallja, hogy a természeti értékek megóvása vagy a zöld területek megóvása legyen egy nagy blokkban vagy kevés nagy blokkban, és válasszuk szét ezeket határozottan. Tehát hagyjunk teret az intenzifikációnak, ugye, itt a szürke területnél ez az intenzív művelés, a zöld pedig a megőrzött terület. De ugyanez nemcsak a mezőgazdaságban jelentkezik, hanem az urbanizáció, a várostervezés területén is.

Nagyon fontos, hogy ezeknél vannak határértékek, vannak különböző korlátok, hogy melyik élőlénycsoport esetén melyik az, ami kisebb változást okoz a sokféleségben, kisebb fogyatkozást okoz. Legalábbis az élőhely-specialista, ritka fajok szempontjából mindenképpen a land sparing az, amit a legtöbb vizsgálat követni javasol.

A második része az előadásomnak a Tisza édesvízi biodiverzitásával foglalkozna. Hogy miért pont az édesvízi biodiverzitást emelem ki: egyrészt azért,

mert látjuk, hogy a mocsarak, lápok azok a vizes élőhelyek, melyek területe rendkívüli mértékben csökken. Valamint azért, mert az édesvízi ökoszisztémák, azaz a folyók, tavak a föld felszínének mintegy 1 százalékát teszik ki, mégis az eddig ismert fajok több mint 10 százalékának adnak otthont.

A legtöbb áttekintő vizsgálat szerint az édesvízi biodiverzitás jóval gyorsabban fogyatkozik, mint a tengeri és a szárazföldi sokféleség. Ennek ellenére a védelme rendkívüli mértékben elhanyagolt. A biodiverzitás mintázatait az IUCN-től, tehát a Természetvédelmi Világuniótól származó adatbázis alapján mutatom be egy nemrég megjelent cikk alapján, ahol 1631 faj elterjedési adatait használtuk Európa mintegy 10 millió négyzetkilométeres területén, amely 18, majdnem 19 ezer vízgyűjtő terület, felület. A logika ebben az lesz, hogy bemutatom a biodiverzitási mintázatokat, ezt követően a veszélyeztetettséget. Elvégeztünk egy optimalizációt, és ennek alapján konzervációs prioritásokat mutattunk be.

Az első közelítésben a fajok számát vízgyűjtőnként ábrázolva a következő képet látjuk. Itt arra hívnám fel a figyelmet, hogy a skála kéktől pirosig terjed, látható, hogy Európa egészéről van szó, és azon belül a Tisza-vízgyűjtő, illetve Magyarország elég kitüntetett helyen szerepel. A fajok rendkívül sokfélék Európa nagy területeihez képest is. A Tisza-vízgyűjtőn belül itt látható, hogy a Felső-Tisza kiemelkedik, illetve a Tiszának az ukrajnai, jobb oldali mellékfolyói, ezek azok, amelyekben rendkívül magas fajszámot kapunk ebből a 4 csoportból legalábbis. A halak, puhatestűek, a szitakötők, illetve a vízínövények hasonló fajszámadatait mutatja be ez a kép. Látható, hogy a puhatestűeknél ugyancsak a Felső-Tisza a legfontosabb, Észak-Magyarország, illetve Kelet-Szlovákia a szitakötők szempontjából, illetve a vízínövények szempontjából pedig a hegylápi területek tulajdonképpen, ahogy leérkeznek a folyók az Alföldre.

Megvizsgálva a veszélyeztetettség kategóriáját, itt láthatók ezek a kisvízgyűjtők, és mindegyik kisvízgyűjtőn ott van, hogy hány veszélyeztetett faj van rajtuk. A veszélyeztetett fajokat az IUCN veszélyeztetettségi kategóriái alapján állítottuk össze: a kritikusan veszélyeztetett, veszélyeztetett vagy sérülékeny, sebezhető fajokat tekintettük veszélyeztetett fajoknak. Kiemelkedik a Hortobágy, a Berettyó és az Érmellék, illetve a dél-bihari térség, a romániai Bihar, illetve a magyarországi Bihar területe, ahol 7 veszélyeztetett faj található. Innen írtak le nem olyan régen a tudománynak egy teljesen új márnafajt például. Mindenképpen fontosnak tartom megjegyezni. Ez egy nagyon érdekes biodiverzitási gócpontnak tekinthető, ugyanakkor rendkívül sok veszélyeztetett faj található itt.

Ha megnézzük azt, hogy hol vannak veszélyeztetett fajok, mi azt találtuk, hogy Európa vízgyűjtőinek 45 százalékán vannak már veszélyeztetett fajok, tehát ez hihetetlen nagy arány, ha elképzeljük, hogy az összes terület felén már van legalább egy veszélyeztetett faj. Ugyanakkor azt könnyű belátni, hogy mindet megvédeni nem lehet, ezért szükséges valamennyire prioritásokat felállítani.

A cél az volt, hogy egy védett területtervezési eszközzel a legtöbb fajt védjük meg a lehető legkisebb területen. Ez a szisztematikus konzervációs tervezés tudományágának az alapja. Ez Magyarországon még nem annyira meghonosodott, Európában is elég ritka, de a lényeg az, hogy a szisztematikus konzervációs tervezés a prioritizáláson alapul, ami az egyik része, ezután jönnek a gazdasági, társadalmi tényezők, illetve a védelem költségeinek a beépítése. A prioritásokat tekintve a következő a kép a Tisza-vízgyűjtőn: ha megnézzük az európai helyzetet, akkor látható, hogy a legtöbb ilyen magas prioritású terület a narancssárgával jelzett területek Dél-Európában található, rendkívül sok van közülük a Balkánon, a Duna alsó szakaszán, illetve nagyon érdekes módon itt, a mi környékünkön, a Tisza-vízgyűjtőn is. A Tisza-vízgyűjtőn három ilyen jelentősebb, magas prioritású terület van, egyrészt a már

említett Berettyó, Érmellék, a Lápos-patak felső folyása, illetve a Fekete-Körös vízrendszere emelkedik ki a többi közül. De nagyon jelentősek még a Bükkből déli irányba lefutó patakok is. Ezek azért fontosak, mert olyan fajkészletük van, és olyan védett erdőségeik vannak, hogy ez európai szinten fontossá teszi ezeket. Ezek nem feltétlenül azok a helyek, ahol a legtöbb faj van, ezek azok a helyek, ahol védelem esélyei a legjobbak. Mik ezeknek a magas prioritási területeknek a jelölő fajai?

A Tisza vízgyűjtőjén a Rakovitzá-kelet muszáj megemlíteni, a bordás szurokcsigát, a dunai galócát, a bödöncsigafajokat, a sebezhető fajok itt láthatók.

A kis térkép pedig azt mutatja, hogy hol vannak olyan területek, amelyekben egy fajnak az utolsó populációi találhatóak. A Berettyó-Hortobágy-Érmellék azért emelkedik ki elsősorban, mert a három tipikusan veszélyeztetett fajból kettő megtalálható volt a Pece patak forrásában Püspökfürdőn Nagyvárad mellett. De a hőforrásnak ez a tava kiszáradt 2011-ben, indult egy zárt téri szaporítási program. A kiszáradást az okozta, hogy rengeteg szállodát építettek a környékre, és elvették a hőforrás vizét. 2017-ben a tó még mindig száraz volt, és nem lehetséges a visszatelepítés. Ez azért van, mert a csiga utolsó egyedei szenvednek a zárttérségi szaporításban, nem igazán szaporodnak, és valószínűleg nemsokára vége is lesz.

Az IUCN ezeket a fajokat átminősítette a vadon kihalt kategóriába. Ezt csak azért mutatom be, hogy lássunk egy konkrét példát arra, hogy hogy tűnnek el ezek a fajok. *(Az elnök megkocogtatja a poharat.)*

Néhány nemzetközi politikai mérföldkövet szeretnék megemlíteni, amely a Tisza-völgy tájhasználatára is jelentős hatást gyakorolhat, mint fontos rész. Itt elsősorban az Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services (IPBES) működését említeném meg, amely egy kormányközi testület. Nyilván sokan jól ismerik a munkáját. Most jelent meg az első tematikus felmérés, a pollination, ez a beporzásról szól. Ez a területek degradációjáról, illetve a restauráció lehetőségeiről szóló tematikus felmérés, illetve az európai és közép-ázsiai regionális felmérés, ez pedig 2018. márciusban fog megjelenni. Az utóbbiban részt veszünk kollégámmal együtt, és ebben Kelet-Európa mint külön szubrégió fog szerepelni, amelyben a fent említett tájhasználati folyamatok például nagyon relevánsak.

Az élőhelyek rekonstrukciójával kapcsolatban szeretném kiemelni az ENSZ Aichi célkitűzései közül a 15-öst, amely azt mondja, hogy a degradált ökoszisztémák 15 százalékának helyreállításáról gondoskodnunk kell 2020-ig. Ez egy nagyon ambiciózus cél. Még most is sokat vitatkoznak, hogy pontosan mit is tekintünk degradált ökoszisztémának.

Legvégül pedig az ökoszisztéma-szolgáltatásokra szeretném felhívni a figyelmet, amellyel kapcsolatban most indult nemrég egy nagy projekt, ami az EU-kötelezettségünk kielégítését biztosítja a nemzeti térképezéssel kapcsolatban, ez a NÖSZTÉP program.

Fontosabb üzenetünk tehát akkor az, hogy a tájhasználat rendkívül gyors, és nagymértékű átalakítása zajlik, ez nem állt meg a múltban. Ezek a nagyléptékű regionális tájhasználati változások mint urbanizáció, intenzifikáció, valószínűleg folytatódni fognak, fel kell rá készülnünk. A sokféleség számára fontos élőhelyek kiterjedése tovább fog csökkenni.

A művelés felhagyása ezt némileg ellensúlyozhatja, és lehetőséget teremt az élőhelyek rekonstrukciójára a degradált ökológiai rendszerekben, ami egyrészt a biológiai sokféleség szempontjából jó, másrészt pedig a nemzetközi politikai célokat is kielégítheti, közelítheti egymást. Rendkívül sok egyéb veszélyforrás van, amiről nem beszéltem, amiből kiemelném az invazív fajok szerepét, az új vízszennyezők szerepét, illetve a klímaváltozást. Ez utóbbira példa látható itt lent. Mi történik? Ez a mostani

fajgazdagsági mintázatot mutatja, tehát látható, hogy Közép-Európa a legfajgazdagabb terület ezt a 4 csoportot - amit bemutattam - illetően.

Abban az esetben, ha 2050-ig a legelfogadottabb klímamodelleket alkalmazzuk, és azt mondjuk, hogy nincs terjedés, például a halak nagyon nehezen ugranak át hegláncokat, akkor valószínűleg nagymértékű kipusztulás fog bekövetkezni. Ha teljesen szabad terjedést feltételezünk, akkor pedig a legfajgazdagabb területek Európa északi részére fognak visszaszorulni. De nyilván a valós helyzet a kettő között fog bekövetkezni valahol, hiszen vannak csoportok, amelyek tudnak terjedni, pl. a szitakötők, vízínövények. A puhatestűek és a halak viszont jóval kevésbé.

Mindennek összefoglalására egy ökológiai intenzifikációra van szükség. Az ökológiai intenzifikáció egy új fogalom, amelyet elsősorban a mezőgazdaságban hoztak fel arra, hogy az ökoszisztéma-szolgáltatásokat végző fajokat és élőlényeket részesítsük előnyben különböző élőhely-rekonstrukciókkal, akár fásorok létesítésével, akár virággazdag mezsgyék létesítésével, és így tovább és így tovább. De ehhez szükséges a kiterjesztés nemcsak a mezőgazdasági területeken.

Legvégül arra szeretnék kitérni, hogy számos új, tudományosan megalapozott módszer áll rendelkezésre annak érdekében, hogy ezt az ökológiai intenzifikációt minél hatékonyabban végezzük vagy tervezzük azért, hogy a környezetvédelem és a környezetvédelmi döntések támogatását minél hatékonyabban végezhessük. Köszönöm szépen. (*Taps.*)

ELNÖK: Mi is köszönjük szépen. Dr. Czédli Herta egyetemi docens a Debreceni Egyetemről, a Tisza vízgyűjtőjének alakulása című előadása lenne a következő téma. Addig is tanár úrnak jelzem, hogy nagyon-nagyon hasznos és megdöbbentő számomra, hogy az ország legokosabb emberei tömörülnek, a Tudományos Akadémia tudóstársasága, de ennél bátrabban lehet nyugodtan a döntéshozóknak javaslatokat megfogalmazni, mert az értékelésem az, hogy ebből bármilyen következtetéseket vonhatnak le akár a jelen kormányai, akár a jövő kormányai, az nem biztos, hogy a nem szakember döntéshozónak elegendő segítséget nyújt. Bátorítanám a Tudományos Akadémiát, hogy bátrabban foglaljon állást, határozott véleményt mondjon, mert pont ez a felelőssége, hogy tud-e helyes irányt mutatni, de erre majd még visszatérünk. Megadom a szót.

Dr. Czédli Herta előadása

DR. CZÉDLI HERTA egyetemi docens (Debreceni Egyetem): Köszönöm szépen. Először is szeretném megköszönni a lehetőséget, hogy ma itt lehetek. Két okból is különleges ez a nap számomra. Tiszai gyerek vagyok, Szolnokon születtem, tehát külön öröm volt Debrecenből ma visszautazni, másrészt pedig szintén öröm számomra, hogy Dévai professzorral egy asztal mellett ülhetek, hiszen ha nincs az ő műhelyük a Debreceni Egyetemen, és nem kapom meg azt a kellő útravalót, azt a szellemi bázist, ahol nevelődhettem és ahol a szakmám alakulhatott, akkor azt hiszem, ma nem tartanék itt, úgyhogy ezért is nagy köszönet ezúttal is az egyetem munkatársainak.

Az előadásom címe a Tisza vízminőségének alakulása. Gyakorlati szempontból szeretném megközelíteni a problémát. Látjuk azt, hogy a víz lényegében stratégiai jelentőségű erőforrásként van jelen napjainkban. Tudjuk azt is, hogy akár a társadalmi, akár a környezeti, akár a gazdasági szerepét vizsgáljuk, mindenképpen egy feltétel, de nemcsak feltétel, hanem egy lehetőség, egy fennmaradási lehetőség számunkra akár itt, a Tisza mentén, akár a Kárpát-medencét tekintve.

A lakosság életminősége, az ökológiai vízigények biztosítása mellett a megfelelő mezőgazdasági művelések kivitelezése, a halgazdálkodás megvalósítása szempontjából is létkérdés, és ilyen módon nagyon fontos geopolitikai érték is számunkra a vízkészlet, tehát ilyen módon a nemzeti vízstratégiában nagyon jó, hogy megfogalmazódik, hogy mennyiségi és minőségi megőrzésről kell itt beszélni, és ilyen módon a vízzel és a vízkészlettel egy nagyon megfelelő, szakszerű gazdálkodást kell végrehajtani.

A teljesség igénye nélkül, ha a hidroszféra tipikus terhelőit vesszük számba, meg lehet említeni, hogy a növényvédő szerek jelenléte, a peszticidszarmazékok, a növényi tápanyagok jelenléte, a nitrogén-, foszforterhelés, különböző szénhidrogénvegyületek, klórozott szerves vegyületek, emellett a mezőgazdasági, kommunális, ipari szennyvizek jelenléte kiemelten érezteti a hatását, és a detergensek, a toxikus nehézfémek, fenolok is egyre gyakrabban, és a ftalátok is éreztetik káros hatásukat, amelyek együttesen vízminőség-problémákhoz vezetnek, nyilván különböző mértékben.

3 lényeges szempontot szeretnék kiemelni. Tisztában vagyunk azzal, hogy globális szintű vízgazdálkodási problémák vannak napjainkban. Ezt tudjuk, beszélünk róla, megfogalmazzuk a javaslatokat. Látjuk, hogy azt, hogy a természetes ökoszisztémák megőrzése és a helyreállítása kiemelt fontosságú terület, létkérdés, és azt is látjuk, és egyre inkább belátják a döntéshozók is, hogy integrált vízgazdálkodási szemlélet nélkül ez nem fog teljesülni. Tehát az egyes diszciplínák művelőinek közösen, együtt gondolkodva kell a megfelelő stratégiát megfogalmazni, hiába vannak külön biológusok, ökológusok, geográfusok, a politikai terület képviselőinek, nekünk együtt kell működni, és az egyes diszciplínákat együttesen használva megalkotni a helyes vízgazdálkodási szemléletünket.

Szó esett már a Tisza vízgyűjtőjéről, én itt az adatokat nem szeretném ismételni az idő rövideje miatt, egy számomra nagyon kedves idézetet kapcsolnék a Tisza vízgyűjtőjéhez: „Itt születtünk, itt a révünk.” Szolnoki születésűként is ezt vallom. Látjuk azt, hogy a természeti erők okozta kihívások egyre nagyobb mértékben jelen vannak a térségben. Melyek ezek? Árvizek, aszály, vízszolgáltatáshoz kapcsolódó különböző problémák jelenléte, a klímaváltozásból eredő terhelések, ipari balesetek, katasztrófák. Azt gondolom, hogy a tiszai cianid- és nehézfémzennyezést, amíg élünk, nem felejtjük el. Akik annak idején a Tisza partján voltunk, dolgoztunk, részt vettünk különböző programokban, ez feledhetetlen, és ennek még egyszer nem szabad megismétlődnie.

Hazánk alvízi helyzetéből adódóan - már el is hangzott az előttem szólóak előadásaiban is, hogy - bizony, a vizeink minősége mindenképpen az országhatáron túli hatásoktól függ nagymértékben. És ilyen módon, hogyha a problémákat együtt kezeljük, látjuk, hogy ezek együttesen vannak jelen. Azt is látjuk, hogy a vizek mennyiségi és minőségi paramétereit egyaránt befolyásolják, tehát megint csak a bűvös szó, az integrált megközelítés lehet a megoldás.

Milyen is a vízminőség jellege, melyek a tér- és időbeli változások jellemzői? Erről nagyon sokat lehetne beszélni. Én egy szűk területet szeretnék részletesebben bemutatni a nehézfémekkel kapcsolatban. Annyit röviden összefoglalva elmondanék, hogy az országos törzshálózati mintavételi helyek eredményei mindenki számára nyilvánosak, elérhetőek, értékelhetőek. A regionális laboratóriumok kiválóan végzik feladataikat, megfelelő adatsorokat tudnak szolgáltatni. A különböző mutatócsoportokat nyilván a tervek szerint mérik, és ezen belül különböző statisztikai értékelésekkel találkozunk. Nagyvízes időszakok, éves átlagértékek, éven belüli vízminőségek, -változások tükrében. Tehát azt gondolom, hogy nagyon széles lehetőség van az eredmények elemzésére, értékelésére.

Mit is jelent számunkra a vízminősítés, és mit kell ez alatt érteni? Nyilvánvalóan a legegyszerűbb a fizikai és a kémiai vízminősítés, ennek a körülményeivel - úgy gondolom - mindannyian tisztában vagyunk. Ami alapvető gondot jelenthet számunkra, hogy amikor veszünk egy vízmintát, akkor éppen az adott időpillanatban jellemző vízminőségről tudunk állást foglalni. Az adott pillanatban lévő vízminőséget tudjuk értékelni, nem tudjuk, hogy mi volt a korábbi időszakban. Hogyan lehet, milyen módszereket lehet akkor bevezetni erre vonatkozóan, hogy esetleg a már levonult szennyeződésekről is kapjunk esetleges információkat? Nyilvánvalóan a biológiai vízminősítés kiválóan kiegészíti a munkánkat, ahogy a halobitás, trofitás, toxicitás és szaprobitás vonatkozásában kaphatunk értékes eredményeket. A víz keretirányelv már előírta, hogy 2015-ig a felszíni és a felszín alatti vizek jó ökológiai állapotát kellett volna biztosítani. Hát ez nem jött be, tovább tolódik ez a nevezetes dátum. Kíváncsi leszek szakemberként is, hogy ez hol fog megállni, mi lesz az a bűvös dátum, amikor azt mondjuk, hogy jó ökológiai állapotban vannak a felszíni víztestek. Tehát egyszerre kellene teljesíteni a vállalást, másrészt a vizek állapotának romlását meg kellene előzni. És akkor felvetődhet bennünk a kérdés, hogy ezek szerint a Tisza vízgyűjtőjén igaz-e, hogy, úgymond, ilyen időzített bombák vannak. Azt kell hogy mondjam, hogy igaz. Ha nem is veszünk róla tudomást, a napi sajtó nyilván nem ezeket a híreket fogja tolni - bocsánat a kifejezésért -, ez nem sajtóhír. Amíg nem pusztul ki nyilván egy haváriaszennyezés következtében megint a Tisza élővilága, addig nincs probléma, minden rendben van. Nincs rendben. Tehát tudjuk azt, hogy a Tisza és mellékágai bányavidékeken haladnak keresztül, tehát óhatatlanul is bekerülnek nehézfémek a vízbe, tehát ipari szennyezésektől, balesetektől származó mikroszennyezők, nehézfémek jelenléte megfigyelhető. Ezekről tudunk.

A másik komoly probléma viszont a jelentős mértékű kommunális hulladék jelenléte különösen a Felső-Tisza vidékén, és itt kiemelném a műanyag PET-palackok jelenlétét. Miért? A nyáron lezajlott PET Kupa keretében a Tisza Dombrád és tiszalöki szakaszán 8 tonna PET-palackot gyűjtöttek össze. Ha most lemérjük egy darab PET-palack tömegét, és leosztjuk, hogy vajon az hány darab lehetett... De itt van körünkben az illetékes kolléga, akihez majd kérdéseket nyugodtan lehet feltenni ezzel kapcsolatban, hogy hány zsáknyi szemetet jelentett ez, vagy egyáltalán mekkora mennyiségben kell itt gondolkodni, miért van bajunk a műanyag PET-palackokkal. Nyilván a jelen lévő ftalátok miatt és a mikroműanyagok jelenléte miatt képeznek ők kiemelt veszélyt. Tehát a jövőben erre a vonalra is külön kutatási vonalat érdemes kialakítani, létrehozni.

A saját kutatási területemről szeretnék egy viszonylag érdekes részt bemutatni, mely arról szól, hogy a környezeti nehézfémterhelést hogyan lehet élőlények segítségével bizonyítani, igazolni. Említettem azt, hogy a víz- és üledékvizsgálatok, környezetanalitikai vizsgálatok pillanatnyi állapotot tükröznek. Abban az esetben, hogyha a nehézfémeket úgy tekintjük, hogy érdekel bennünket az, hogy a vízfolyásokat érő szennyeződések hogyan kerültek be, hogyan akkumulálódtak, akkor nyilván megfelelő víziszervezeteket kell ahhoz választani, hogy ezt igazolni lehessen. És erre nagyon jó élőlények lesznek a halak, akikben a bekerülés útját szépen végig lehet követni és vizsgálni. Maga a módszer, amelyet már kidolgoztunk, és bármikor bevethető, ha úgy adódik, ilyen módon az alkalmazhatóság, hatékonyság és teljesítőképeség szempontjából is jól vizsgázott.

A vízügyi és környezetvédelmi központi igazgatóság tanulmánya, amely 2010-ben jelent meg, egy nagyon érdekes összesítő eredménytáblázatot közölt, amely arról szólt, hogy a biológiai elemek szerinti minősítésnél látható, hogy a halak esetében a hazai víztestek 60 százalékát tekintve adathiány van. Tehát ez a terület egy kiemelt

terület kell hogy legyen. Szakemberként egy dolgot tudunk elmondani: azt tudjuk mondani, hogy itt vagyunk, tudjuk, hogy mit kell csinálni, tudjuk, hogy hogyan kell csinálni. Lehetőségre van szükségünk és a Tisza mente, a Tisza-vidék és maga a Tisza-vízfolyás, azt gondolom, hogy Magyarország jövője, fennmaradása és utódai életminősége alapján megérdemel annyit, hogy egy új Tisza-kutatás megvalósulhasson. Szakemberek vannak, lelkesedés van. Én azt gondolom, hogy a biológusok, ökológusok nem a munkadíjuk miatt vállalnák a megfelelő feladatokat, hanem egyrészt azért, hogy lássuk, hogy hol tartunk, az előző felmérés óta milyen lehetőségeink vannak, és milyen intézkedések tehetők annak érdekében, hogy ennek a természeti környezetnek a megőrzése megvalósuljon.

A nehézfém-akkumulációval kapcsolatban egy érdekes jelenségre hadd hívjam fel a figyelmet. Valószínű, mindannyian fogyasztunk halat. Vagy halakat, vagy tengeri halakat. Nyilván ki mit preferál. Ami biztos, hogy a halak esetében beszélhetünk aktív felvételtől, passzív folyamatokról, de, ami a lényeges, hogy az adott elemnek a koncentrációját nagyságrendekkel meg tudják növelni környezetükhöz képest. Szülőként engem borzasztóan felháborít, amikor egy közösségi étkeztetésen, egy óvodai étkeztetésben mondjuk a Pangasius-halfilé megjelenik az asztalon. Tehát, hogyha tudjuk például ennek a halfajnak a tartási körülményeit, hogy például női nemi hormont is kapnak ezek a halak, perui haltápot, kínai gyógyszerszármazékokat, egyebeket, és utána gyors növekedést követően piacra dobják őket, és a hazai étkeztetésben a gyerekek ezt napi szinten eszik, azt gondolom, hogy ennél felháborítóbb dolog nincs! Nincs! Közben itt van a Tisza, itt vannak a felszíni vízfolyásaink, akkor nézzük már meg a monitoringvizsgálatok révén, hogy hol tartunk, milyen minőségű élőlényekkel tudunk dolgozni, és használjuk a hazai fajokat is, és igazából ezeket - hát nem mondom azt, hogy szemét élelmiszereket, mert nem szabad ilyet mondani, de ezeket - azonnali hatállyal ki kellene tiltani a piacról.

ELNÖK: Szabad!

DR. CZÉDLI HERTA docens (Debreceni Egyetem): Szabad? Jó, akkor kimondom bátran, ha engedélyt kaptam rá. Köszönöm.

Ilyen módon az alkalmazott módszerek vízfolyásokat és nehézfém-szennyezések következményeinek felmérését tehát tudják teljesíteni. Nem részletezném most a mérések részleteit. Ami elvárás mindenképpen egy kutatási projekt kapcsán, hogy lehetőleg gyors eredményeket kapjunk, kis mennyiségű mintát lehessen elemezni, automatizált mérésekkel lehessen dolgozni, és költséghatékony is legyen nyilvánvalóan, ezeket nagyon nehéz egyszerre teljesíteni, de rendelkezésre állnak azok a mérési módszerek, amelyekkel ezek gyönyörűen kivitelezhetőek.

Ezen a két ábrán föltűnhet, ha nézzük, a pikkely középpontjától mért távolság; mire vetemedik egy biológus, ökológus, már a pikkelyt is méri? Azt úgysem esszük meg, mi közünk van ehhez az egészhez? Miért kell ez nekünk? Azért, mert lényegében egy halpikkely képet ad a hal életútjáról. Hogyan? Nyilvánvalóan a különböző szennyezőgyűrűket ki lehet mutatni. A szennyezőgyűrűk sugara annál nagyobb lesz, minél régebben történt a szennyezés. Ha tehát ismerjük a hal életkorát, tudjuk a pikkelynövekedés intenzitását, vissza lehet számolni, hogy az adott szennyezés mikor került be a hal szervezetébe.

Ilyenkor azt gondolom, hogy az interdiszciplináris kutatások nagyon szépen találkoznak, és már mellébeszélésnek helye nincs. Néhány ábrát hoztam a sugárirányú elemeloszlások tekintetében. Nem terhelném a tisztelt résztvevőket az egyes elemek ismertetésével. Egy dolgot azért érdemes belátni: egy halban titánnak, nikkelnak, ólomnak, vanádiumnak nem biztos, hogy helye van. Gondoljunk arra,

hogy ez esetleg utána bekerül a szervezetünkbe, ha ilyen szennyezett halat fogyasztunk. (*Balogh Péter: Amelyik kiemelkedik, az melyik kép? 24-41.*) A pikkely középpontjától mért távolság volt, és ez a minta pontosan a tiszai cianid- és nehézfém-szennyezés idejéből származott.

Környezetvédelmi kihívások, javaslatok. Egyrészt látjuk azt, hogy a víz értéke jelentősége kifejezett. Tudjuk, elmondtuk. Azt is tudjuk, hogy az éghajlatváltozás teljes mértékben át fogja rendezni a világ termelési és fogyasztási szokásait. Ha klímaváltozás van, akkor nyilvánvaló az is, hogy energetikai válságjelenségekkel fogunk találkozni a jövőben, ami szintén kapcsolatot mutat a fokozott vízszükséglettel.

Lokális élelmiszer- és ivóvízhiány már most is jelen van napjainkban. Ennek a következménye mindenki számára ismert úgy, mint transzkontinentális migráció. Azt is látjuk, hogy a lokális víztartalékok megőrzése a létfenntartás alapját képezi, és itt megint kiemelném a minőségi és mennyiségi megőrzést. Nem elég csak betározni azt a vizet, annak a minőségére is kiemelt figyelmet kell fordítani.

Az utolsó három gondolattal szeretném zárni tájékoztatómat. A kutatás-fejlesztésnek és az innovációnak a jelentősége és lehetősége ezen a területen, úgy gondolom, hogy hatalmas eredményeket hozhatna az összehangolt interdiszciplináris kutatások révén, és a vízfolyásokat, víztereket nem elég időszakosan vizsgálni, folyamatosan vizsgálni kell, mert csak így tudjuk ezt a vágyott és óhajtott jó ökológiai állapotot előbb-utóbb elérni. Azért mondom, hogy előbb-utóbb, mert csúszásban vagyunk folyamatosan.

ELNÖK: Időben is.

DR. CZÉDLI HERTA egyetemi docens (Debreceni Egyetem): Bocsánat, utolsó gondolat következik, és befejezem. Számomra szakemberként nagyon fontos mottó, hogy a víz élet, és gondozzuk közösen. Akik most, itt egy asztalnál ülünk, azt gondolom, hogy erre képesek vagyunk, és szívünk mélyén ezt a gondolatot átérezzük, és várunk arra a lehetőségre, amikor dolgozhatunk egy-egy nagyobb Tisza-projekt kapcsán.

Szeretném megköszönni megtisztelő figyelmüket. (*Taps.*)

ELNÖK: Szeretném megköszönni az előadást. Miután szemlátomást megbukok mint levezető, az idő betáblázásával, ezért kollégáim azt mondják, hogy Dévai tanár úr előadása után egy kicsi technikai szünetet tartunk, utána folytassuk. Ha tehát tanár úr, ha megteszi, akkor megtisztelne minket, ha megtartja az előadást, és utána 20 perces vagy félórás szünetet tartanánk, és utána folytatnánk.

Dr. Dévai György előadása

DR. DÉVAI GYÖRGY professor emeritus, a biológiai tudomány doktora (Debreceni Egyetem): Tisztelt Elnök Úr! Hölgyeim és Uraim! Nagy megtiszteltetés számomra, hogy itt, a bizottság előtt beszélhetek a holtmedrek problémájáról. Elnök úr az előbb azt említette, hogy a szakma bátrabban mondjon véleményt és tegyen javaslatokat például a politika számára. Én most két olyan problémáról is szeretnék beszélni, amiről a szakma már közel 20 éve beszél, és aminek az égegyadta világon soha semmi foganatja eddig nem volt.

Az egyik legfontosabb dolog az, rendszeresen szoktuk mondani, hogy paradigmaváltásra van szükség. Most két paradigmaváltásról szeretnék beszélni. Én egyetemi oktató vagyok, és a hallgatókat mindig megkérdem, hogy tudják-e, mi az a paradigmaváltás. Mindig kiderül, hogy a szót ismerik, de nem tudják a mögötte való

értelmet, márpedig ezt körülbelül 400 évvel ezelőtt Descartes elég szépen megfogalmazta: hogy az igazsághoz eljussunk, legalább egyszer az életben meg kell szabadulnunk minden készen kapott véleménytől, és alapjaitól kezdve kell újraépítenünk ismereteink teljes rendszerét. Tulajdonképpen ezt tükrözi, ezt takarja a paradigmaváltás.

A paradigmaváltás első és legfontosabb lépése, amit Magyarországon figyelembe kellene venni, körülbelül az 1990-es években indult el, tehát tulajdonképpen új keletű. 1993-ban jelent meg két amerikai kutatónak ez a szenzációs műve, amelyben a következő nagyon érdekes felvetést és azóta tulajdonképpen a világon mindenütt követett elvet szögezték le. Korábban két nagy rendszere volt az ökológiai élőhely-tipológiának: az úgynevezett szárazföldi és a vízi rendszerek.

Ők azt mutatták ki, hogy ezek közé beékelődik egy úgynevezett félúton lévő világ, amelyet ők wetlandnek neveztek el, magyarul - a Ramsari Egyezmény Magyar Nemzeti Bizottságának a véleménye alapján - ezt vizes élőhelyeknek kell nevezni.

Ennek a jelentősége a mi szempontunkból óriási. Tessék csak megnézni, ezt a térképet, amit szakmai berkekben csak pocsolyatérképnek szoktunk hívni. Ha ránézünk erre a térképre, akkor lehet látni ezeket a különböző színű kék foltokat. Ha az élőhelytípusok hazai részesedését megnézzük, akkor elég megdöbbentő dolog derül ki.

Az igazi vízi, tehát akvatikus élőhelyek mennyisége Magyarországon nagyon csekély, területarányosan az ország területéhez mérten 5 százalék alatti. A szárazföldi, teresztris rendszereké természetesen elég jelentős, mintegy 65 százalék. De igen jelentős az a vizesélőhely-rendszer, amelyet szemiakvatikusnak hívunk szakmai terminus technikussal, hiszen mennyisége 30 százalék körüli, amiről egyszerűen nem akarunk tudomást venni.

Az a döbbenet, hogy ha ezt nem tesszük meg, tehát a paradigmaváltás nem következik be, akkor ez nagyon súlyos kihatással lesz az ország egész jövőjére, különösen az Alföldre. Ez mindeddig nem jött át a köztudatba, ez a rendszer tulajdonképpen eddig a vizsgálatokból is teljesen kiesett.

A másik dolog, és ez következik abból, amit eddig mondtam, hogy a vizes élőhelyeknek a Tisza mentén klasszikus példái a holtmedrek. Az előadásra a felkérést úgy kaptam, hogy beszéljek a Tisza menti holtágokról. Próbáltam visszaírni, hogy holtágokról én nem tudok beszélni, inkább beszélnék a holtmedrekről, mert a magyarországi Tisza-szakaszon holtág, a két kezemen meg tudom számolni, hogy mennyi van, azoknak a nagysága is körülbelül kilométerben, mondjuk, 0,1 vagy 1 kilométer között változik.

Tehát itt nincsenek holtágak. Hogyan néz ki a folyóknak és a folyamoknak az élettájrendszere? Vannak az élő medrek. Most én ezeket a szakmai terminus technikusokat nem mondom, csak azért vetítem le, hogy van ilyen fogalomrendszer. Ide tartoznak a fő- és a mellékágak. Hangsúlyozom, hogy a Tisza szabályozása miatt gyakorlatilag istenigazából csak főágról beszélhetünk, a mellékágak száma is nagyon csekély. Továbbá az élő medernek részei még a holtágak, amelyek, mint mondtam, a Tisza mellett gyakorlatilag nincsenek.

Vannak viszont holtmedrek. A holtmedrek között két nagyon fontos típus van: az egyik, amelyik szomszédossági viszonyban van az élő mederrel, a hullámtéren fekszik, vagy ha nincsen töltés, akkor a jelenkori ártéren, és vannak az ősiségi viszonyban lévő holtmedrek, a mentett oldali holtmedrek, vagy pedig azok, amelyek tulajdonképpen már az árvízi szint felett helyezkednek el.

Na, most az érdekes az, hogy Magyarországon én ezt a viszonyt nem tudom bemutatni, de szerencsére volt egy kárpátaljai magyar PhD-hallgató, Kolozsvári István, aki a Kárpátalján még hála istennek meglévő ilyen rendszert nagyon szépen

kikutatta és feltérképezte. Ő készített egy olyan ábrát, itt a mintavételi pontjai látszanak, de sokkal fontosabb ez a felső rész, ahol feltüntette, hogy itt megy a főág, aztán vannak itt ilyen jelentősebb mellékágak, vannak mellette holtágak, és ugyanakkor található ezen a területen holtmedrek is.

Ha meg akarjuk nézni, hogy miként néznek ki ezek, akkor ezeken a képeken lehet a főágot, a mellékágot és a holtágot látni, illetve a holtmedreket is. Miért tartom én igen nagy jelentőségűnek, hogy ez az elkülönülés megtörténjen ökológiai szempontból? Azért, mert ez a három, tehát a főág, a mellékág és a holtág, ez vízfolyás. Ez a holtmeder pedig állóvíz. Tehát ökológiai szempontból holtágnak nevezni ezeket a vizeket teljesen nonszensz.

Mik ezeknek a holtmedreknek a sajátosságai? Hogyha légi fotót tanulmányozunk, például a Szatmár–Beregi-síkságról, akkor itt ilyen nagyon érdekes, a szántóföldek között mindenütt látható gurba, zezugos vonalakat látunk, ezek tulajdonképpen holtmedermaradványok, amelyek beékelődnek a tiszai és az alföldi tájba. Ezeknek a sorsa nagyon szorosan összefügg az árvízi szabályozással és a töltésépítéssel. Kétféle típusú holtmedret tudunk elkülöníteni. Az egyik ez, ami a Boroszló-kerti-hullámtéröblözetben, Gulács körzetében található, amelyet a nép nagyon okosan mindig morotvának hív. Ők ugyanis tudják, hogy ezt nem a szabályozások idején vágta le, hanem a folyó maga vágta le annak idején. Ezek régi keletűek, például ez a Nagy-szegi-morotva már az első katonai felmérésen is holtmederként szerepel. Azután vannak azok a holtmedrek, például a Boroszló-kerti-Holt-Tisza, amit itt a kanyarnál egyszerűen átvágtak a Tisza szabályozása alkalmával, és azután vált ez holtmederré.

A holtmedreknek a sorsa sajnos a föltöltődés, amit szakmai szóval szukcesszióknak nevezünk. Ez az élőlénytársulásoknak a fokozatos időbeli egymásra következése. Ezt az a szukcessziót szeretném itt egy, pontosan az előbbi Bethlen-könyvből származó példán bemutatni. Vannak a mély tavak és a kopolyák. Nálunk, ugye, mély tó nincs, de vegyük az ő terminológiájukat. Kopolyáknak minősülnek viszont javarészt a mi holtmedreink, amelyekben jelentős mennyiségű víz van, viszonylag nagy mélységgel. Azután ezek folyamatosan átalakulnak sekély tavakká és kis tavakká, esetünkben inkább kis tavakká, majd pedig ezekből mocsarak vagy lápok lesznek. Ez egy szekuláris folyamat, tehát időben nagyon hosszú. Általában 100-1000 évek vagy akár tízezer év alatt következnek be ezek a változások, ha csak az ember ezt piszkosul föl nem gyorsítja, amire természetesen sajnos képesek vagyunk.

Tessék csak megnézni, én a Felső-Tisza-vidékről hoztam itt példákat. A Felső-Tisza-vidéken több száz ilyen holtmeder látható. Itt a fő típusokat szeretném bemutatni az előbbiekhöz kapcsolódva. Vannak a kopolyatípusok, gyönyörű szép nagy nyíltvízzel, viszonylag jelentős mélységgel. Aztán a jobban föltöltődtek, ahogy ezt szoktuk mondani hétköznapian, azokban már egy csomó hínár van, s a partján megjelennek a mocsári növények. Azután vannak olyanok, ahol víz már csak az úgynevezett szemekben található, ezek a mocsarak. Azután vannak olyan holtmedrek, ahol már csak cuppogunk, mikor megyünk rajta, mert tulajdonképpen lehet csizmában rajta gyalogolni, ezek a mocsárrétek. Sőt, olyanok is vannak már, a nagyon idősök, amelyek beerdősödtek, tehát ligeterdők, elsősorban az értékes keményfás ligeterdők található bennük, illetve természetesen sajnos olyanok is vannak, amelyeknél művelt területek, itt például egy kukoricatábla található a holtmederben. És ha a vízjárási viszonyok jók, mármint ha kevés a víz, akkor itt igen jó termést takarítanak be a gazdák.

Mik a holtmedereket veszélyeztető fő tényezők? Az első és a legmegdöbbentőbb, ami teljesen elképesztő, és mindig óriási szívfájdalom számunkra: a kiszáradás. A vízháztartás megváltozása és a Tisza szabályozása miatt

egyszerűen ezeknek a holtmedreknek a vize, különböző okok miatt, ezt most nem kívánom részletezni, mert az egy külön előadás tárgya lenne, eltűnik. És tessék megnézni, hogy micsoda döbbenet, amikor ezek a gyönyörű tündérrózsák itt senyvednek az iszapfelszínen, itt vegetálnak, mert annyira kiszárad a holtmeder, hogy tulajdonképpen gyalogolni lehet benne. Itt egyébként körülbelül kétméteres víznek kellene normális körülmények között lenni.

A másik nagy veszélyforrás az eutrofizáció, ami a növényi tápanyagok feldúsulásából következik be, és a víz ilyen szép zöldborsóleves-szerűvé válik, amiben aztán sajnálatos módon olyan élőlények, például cianobaktériumok is felszaporodnak, amelyek komoly mérgezéseket okozhatnak a víztéren belül.

Mik a további okok, amelyek részben ezt is elősegítik? Például az, hogy a hullámtéren - és a mentett oldalról már nem is beszélek, de a hullámtéren is - a szántóföldi területek egészen lehúzódnak sokszor a holtmedrek partjáig, és nyilván itt egy csomó tápanyag, szennyezőanyag, peszticid bemosódik. A másik - sajnálatos módon - a szabályozatlan horgászat. Nem vagyok én horgászatellenes, de amikor teljes mértékben letarolják a holtmeder partját a horgászok, és mindenféle védőfunkció megszűnik a víz számára, akkor az sajnos elkeserítő, és a holtmeder teljes tönkremenetelét eredményezi.

A gátlástalan fakitermelés látható itt. Mindenütt a holtmedrek partjairól kivágják a fákat, nem kifejezetten az erdészek, ezt szeretném hangsúlyozni.

A következő nagy témakör pedig a gátlástalan hulladékkelhelyezés, ugyanis sajnálatos módon azt kell mondanom, hogy a lakosság hulladéktemetőnek nézi ezeket a holtmedreket, és oda hordják ki és oda borítják bele a szemetet, mivelhogy a szemétszállítás helyett ez egy sokkal egyszerűbb és költségkímélőbb megoldás.

A változások rendkívül gyorsan következnek be. Én itt csak egy adatsort szeretnék bemutatni, három különlegesen értékes szitakötőfaj példáját. Itt rögtön egy dolgot szeretnék elmondani. Elhangzott több előadásban is, hogy egy-egy pályázattal nem megyünk semmire. Az ökológiai változások hosszú időtávon következnek be, tehát úgy nem lehet igazi ökológiai véleményt mondani, hogy ekkor is, akkor is, ide is, oda is kapok egy-egy pályázatot, amit becsületesen megcsinálok, de nem tudok trendeket mondani. Mert trendeket csak akkor tudnánk mondani, ha 10-20 évig ugyanazt a területet tudnánk vizsgálni, és ekkor tudnánk mérvadó, megalapozott véleményt mondani például a politika számára is. Erre sajnálatos módon egyszerűen a pályázattalási rendszer miatt nincs lehetőség. Mindig ott kutatunk, ahol kapunk valami kis támogatást.

Ez a faj, ami régen jellemezte ezt a területet, gyakorlatilag már kipusztult. Ezt a kettőt - most mellékesek a latin nevek - 1998-tól tessék megnézni: 50 négyzetméteren ebből még 33 exuviumot, azaz a szitakötők kirepüléskor visszamaradó bőrét találtuk. 2008-ban viszont, tessék nézni, mennyi idő, 10 év telt el, már egyet sem. A másik fajnál az exuviumszám ugyanezen idő alatt 15-ről ugyancsak nullára csökkent le.

Ez nemcsak a szitakötőknél van természetesen így. Sokkal veszélyeztetettebbek az igazi vízi élőlények. Hiszen a szitakötők kétéltűek, mert a vízben él a lárva, az imágó meg kirepül, tehát az tud új helyet keresni a magának. Az igazi vízi élőlények pedig erre sajnos nem képesek. Na most, így néz ki egy olyan holtmeder - ma már nem nagyon tudnék sajnos ilyen felvételt készíteni -, amely gyönyörű természetes állapotú. Kérem, tessék abba belegondolni, hogy ez micsoda bonyolult rendszer, hiszen ezekben a holtmedrekben körülbelül 4-5 ezer élőlényfaj él - tehát 4-5 ezer élőlényfaj! -, és az egy liter vízben lévő élő szervezetek száma olyan 4-6 milliárd. Nem tévedés, nem millió, meg nem is ezer, hanem milliárd!

Tessék belegondolni abba, hogy micsoda bonyolult egy ilyen rendszer, és hogy mennyivel nagyobb kutatási kapacitás kellene arra, hogy ezeknek az

ökoszisztémáknak például a működését, amit kulcsfontosságú lenne ismernünk, megfejtsük. Ha viszont ezek a holtmedrek tönkremennek, akkor ilyenek lesznek: hatalmas gyomtenger, mert ma már a szukcesszió nem tud végigmenni normális körülmények között, olyan erős a szennyezettség. Hatalmas gyomtengerré válnak, ami, kérem, egy holland kutató itteni megfogalmazása szerint egész Európát ellátja pollennel.

Annyit szeretnék most már az előadásom végéhez közeledve elmondani, hogy abban az esetben, ha mi igazán ezzel a csodálatos kincssel, ami itt van, gazdálkodni akarunk, akkor nagyon gyorsan kell cselekedni.

Megmondom, miért. Az 1970-es években német egyetemi hallgatók oktatóik vezetésével a Felső-Tisza-vidékre jöttek bemutatni a holtmedreket és élővilágukat, mert az övéik annyira tönkrementek, hogy az egyik professzor barátom úgy fogalmazott, ők az összes holtmedrüket odaadnák a mi egyetlen holtmedrünkért. A dolog megfordult. Ma én mondom, látva az ő iszonyú pénzekkel véghez vitt rehabilitációjukat például a Rajna mentén, hogy lassan én odaadnám az összes holtmedrünket az övéikért. Tehát teljesen megfordult - sajnálatos módon - a viszony.

Ezeknek a holtmedreknek, amelyek szétszórtan helyezkednek el, az igazi értékét az adott víztéren, az adott holtmedren belül a habitatszintű sokféleség jelenti. A megőrzésnek és a fenntartható használatnak, továbbá az integrált hasznosításnak az a létfontosságú feltétele, hogy ezt felismerjük. Mik a fő veszélyeztető tényezők? A vízhiány, a túlhasználat és a szennyeződések következtében fellépő eutrofizálódás, és az a feltöltő szukcesszió, ami a holtmedrek fokozatos elmocsarasodásához és így sajnos a jelenlegi körülmények között a tönkremeneteléhez vezet.

Most mik a végkövetkeztetések? A legeslegfontosabb, amit nagyon szeretnék mindenki figyelmébe ajánlani, hogy a pótlásukra nincs lehetőség. Tehát a jelenlegi körülményekkel, amelyekkel most szembesülünk a Tisza szabályozása kapcsán, új holtmedrek nem keletkeznek. Ha tehát ezek elvesznek, akkor ezeket elvesztettük, és nincs mód arra, hogy ezeket valamilyen módon pótoljuk.

Korábban, amíg a Tisza szabadon csalinkázott a területen, akkor természetesen keletkeztek mindig újabbak, erre ma már nincs lehetőség. A megmentésük és a megőrzésük két nagyon fontos momentumát szeretném kiemelni. A további ökológiai vizsgálatok eredményeire alapozva kellene átgondolni azokat az élőhelyi heterogenitást megőrző beavatkozásokat, amelyeket előzetesen, alaposan és integrált módon, ahogy Czédli Herta is mondta, tervezni és majd kivitelezni lehetne. Továbbá azt is szeretném elmondani, hogy nem szabad egy-egy holtmederben gondolkozni, hanem a táji és a biotikus diverzitás fenntartása érdekében holtmederegyütteseket kellene megmenteni, amelyek különböző típusúak, és ezeknek az összehangolt és fokozott védelmére kellene az eddigieknél sokkal nagyobb gondot fordítani.

Végül egy szép holtmederképpel szeretnék búcsúzni, amit szintén ma már nem tudnék lefotózni. Köszönöm a figyelmet. *(Taps.)*

ELNÖK: Öt percünk van addig, hogy az előkészített szendvicset, a vendéglátást a kollégák itt biztosítsák, ezért szerintem lezárásaként az első blokknak, a délelőtti kérdéseit esetleg most tegyük fel, utána rövid ebédszünet. Nem tudom, hogy van-e erre nyitottság vagy nincs, de ellenállást látok tanár úr fejmozdításából. *(Közbeszólás: Nem.)* Akkor első körben szerintem tegyünk fel most kérdéseket. Van-e más vélemény? *(Füstös Gábor: Nem elég az 5 perc.)* Nem elég. *(Füstös Gábor: Kérdés-válasz, kérdés-válasz, 5 perc, és vége van.)*

Rendben van, megértettem. Akkor nincs kérdés, akkor egyben lesznek a kérdések, elfogadom a véleményt. Akkor most félórás ebédidőt rendelnek el egy szerény szendvics formájában. *(Közbeszólás: Nem lehetne előbb továbbmenni?)*

Nekem fél 2-kor el kellene mennem, tudom, hogy nagyon rossz, de szeretnék még legalább kettőt meghallgatni.)

ELNÖK: Ez baj, hogy 3-féle ember 3-félét kér tőlem. Mielőtt el kell mennie a képviselő úrnak, akkor azért, hogy határozatképesek legyünk, két dologról szeretnék előtte szavaztatni.

Még jelezte a nézőközönségből Bogyó Dávid, a WWF Magyarország munkatársa és Hankó Gergely, a PET Kupa szervezője, hogy szívesen hozzászólnának. Az ügyrendünk alapján hozzászólás a bizottsági ülésen csak a felkért előadóknak, illetve akiknek a bizottság biztosítja a hozzászólás lehetőségét, megkérdezem a mögöttem ülőket, hogy kívánnak-e adott esetben ebben a kérdésben... *(Közbeszólások.)*

Amennyiben nem, ebben az esetben kérem a bizottságot, hogy szavazzunk erről, mert még határozatképesek vagyunk, hogy a bizottsági ülés folytatását Bogyó Dávid, a WWF Magyarország munkatársa, illetve Hankó Gergely, a PET Kupa szervezője hozzászólhasson. Kérem, hogy aki támogatja, kézfeltartással jelezze. *(Szavazás.)* Megállapítom, hogy egyhangú. Ezt a határozatképesség keretein belül biztosítottuk.

Megkérdezem munkatársaimat, hogy akkor 5 előadás biztosan nem fog beleférni fél 2-ig sem... *(Balogh Péter: Csatlakoznék ahhoz, hogy a magam részéről szünetet ne kérjek, nem sértődöm meg, hogyha közben eszünk, mert én meg szeretném, ha meghallgatnának. - Közbeszólások.)*

Rendben van. Jelen pillanatban nem tudom fenntartani a rendet, akkor azt csináljuk, hogy behozatjuk a szendvicseket, mindenkit bátorítok arra, hogy menjen ki, azokat is, akik mögöttem ülnek, hogy nyugodtan és csendben fogyasszanak, és akkor tudjuk az előadásokat folytatni, ha ez így mindenkinek megfelelő, és konszenzusos javaslatként pedig elfogadható. Mindössze 5 perc szünetet rendelék el.

(Rövid szünet.)

Füstös Gábor előadása

FÜSTÖS GÁBOR halgazdálkodási szakértő: Igen tisztelt Hölgyeim és Uraim! Mindig szerettem ebédidő után előadni, mert olyankor mindenki elpilled, és ha nem tudom felrázni önöket, akkor visszaadhatom a bizonyítványt.

A következő előadásban a Tisza halgazdálkodásáról lesz szó, múlt-jelen-jövő vonatkozásában, és érdekes módon néhány dolgot meg fogok ismételni. Mindjárt az elején viszont egy vallomással kell kezdenem, amit lehet, hogy néhányan kiszúrnak, néhányan nem, akik sokat jártak a Tiszán, azok biztos, hogy látják. A háttérfoto nem a Tiszán készült. Ez egy drávai kép, viszont ez a folyóval szemben álló vagy folyóval szemben küzdő magányos fa - ami egyébként egy tölgyfa -, tehát a régi ártéri, hullámtéri társulásokra leginkább jellemző fafaj, ez számomra olyan jól szimbolizálja a halállomány ember általi beavatkozások elleni küzdelmét, hogy mégis ezt a képet választottam egy tiszai előadás háttéréül.

Nem léphetsz kétszer ugyanabba a folyóba, szintén egy jelkép. Jelképe a változásnak, amit szintén mindenki elmond, de jelképe annak is, és nem beszélünk össze, amit Dévai professzor úr mondott: ha egyszer elmegy a vonat, nincs tovább. Nemcsak holtmedreket nem lehet újjáalakítani, nemcsak holtmedrekből nem lesznek újak, az adott korra, az adott rendszerre jellemző halállomány sem visszahozható még egyszer. Ha egyszer nincs tovább, akkor megint elvesztünk valamit. Hogy ezeket kihalt fajok képében veszítjük el, vagy az emberi környezetünk vagy általunk vágyott környezetre vonatkoztatott igényeink képében veszítjük el, ez egy másik kérdés. És az

is egy jelkép, hogy mi itt döntünk egy élőlény sorsáról, mert bocsánat, számomra a Tisza élőlény. Sokkal több egy egyszerű földrajzi képletnél, ez egy élő rendszer. Döntünk egy olyan élő rendszer sorsáról, ami lehet, hogy nem pont ugyanebben a mederben, de Hérakleitosz idején, amikor ezt a mondást ő mondta, ő már akkor is itt folyt és itt volt.

Arról volt szó, hogy múlt-jelen-jövő. Kicsit kiegészítettem: régmúlt, középkori leírások, akár történetírás, akár külföldi utazók, a Tisza fele víz, a fele hal. Hihetetlen halbőségről beszél. Hatalmasak az árvíz járta területek, ugye, a pocsolyatérképet szinte mindenki felvetítette, én is fel fogom még a későbbiekben. Fokgazdálkodási rendszerek, halászat. Csak a XIX. század végén, tehát nem olyan messze, nem sokkal a szegedi nagy árvíz után ezer halász családot regisztrálnak Szegeden. Ebből számolva, illetve olyan középkori adatokból, hogy a Dózsa-féle parasztháborúban háromezer halász vesz részt, a török kori népszámlálás négyezer halász családot mutat ki a Tisza mentén, tehát ezektől számolva azt lehet mondani, hogy 5-6 ezer halász család élhetett a Tisza magyarországi folyásán, a Tisza völgyében.

És jön az, amire mindig mindenki visszautal: a folyószabályozások kora. Én nem fukarkodom az adatokkal, 1419-ről 962 kilométerre csökken a Tisza hossza, az átlagos esése 3,7 centiről 6 centire nő kilométerenként, egy gyors, rohanó víz lesz a folyóból. Hullámtér, ami számomra nem vízrajzilag, vízügyileg vagy más szempontból fontos, hanem ez mind-mind ívóhely volt. A hullámtér töredékére csökken. És az említett pocsolyatérkép. Elég ránézni, és látni azt, hogy az egész magyar Alföld a Tisza halfaunájának az élőhelye volt, ehhez jöttek a fokgazdálkodási törekvések, ahol is bizonyos városok gondoztak bizonyos fokokat. Fegyverneknél ki volt adva a városi polgárságnak, mikor zárják el, mikor nyissák ki a fokokat, tehát valamilyen szinten a Tisza és az alföldi magyar nép gazdálkodtak a halállománnyal. Volt egy extenzív jellegű, de volt egy gazdálkodás.

Ehhez kellett, és sajnos erre ki kell hegyezni az én mondanivalómat, és a későbbiekben is erre lesz kihegyezve, ehhez kellett ívóhelyek. Ugyanis a halgazdálkodást nagyon sokan úgy képzelik el, hogy az a vízhez, a középvízi mederhez vagy kisvízi mederhez kötődik. Nem, kérem tisztelettel, az a nagyvízi mederhez kötődik.

És ha a nagyvízi medret nem gondoljuk - és erre később még vissza fogok térni -, ha ott nincsenek meg a lágy szárú parti vegetációra ívó halfajok ívóhelyei, akkor ugyan beszélhetünk halgazdálkodásról. Ha nem tudunk - és Czédli Hertára utalnék vissza - komplexen, ökológiai szemlélettel gondolkodni, akkor beszélhetünk nyugodtan halgazdálkodásról, nem fog eredményre vezetni.

Folyószabályozások, még mindig: anélkül, hogy bántani akarnám a vízügyeseket vagy magát a folyószabályozást, mert azt kell mondanom, hogy a kor szellemében igen-igen komoly és igen-igen megfontolt munka volt, az akkori lehetőségek tekintetében és az akkori rendszerek alapján egy kiemelkedő, csúcsmínőségű munka volt.

Ezzel együtt tudomásul kell venni, és mára itt, a XXI. században ki kell mondani, hogy csak és kizárólag emberi érdekek szerint történt minden tervezés. Az ökológia, ami akkor még ismeretlen tudomány volt, bár fene tudja, hogy ismeretlen volt-e, mert attól, hogy nem nevezzük nevén, ettől még maga az ökológiai gondolkodásmód jelen volt. Leginkább az összes magyar, Tisza mentén élő halásznak, bárkinek, ott élő népnek, a magyar népnek az agyában jelen volt az ökológiai gondolkodásmód.

És hogy milyen gyorsan mutatja azt, hogy a folyószabályozások megváltoztatják a Tisza addigi, idézőjelbe tett halgazdálkodását, tehát azt az ősi halgazdálkodási rendszert, amit a Tisza és a partján élő népek közösen kialakítanak,

alig telik el néhány év - 46-ban kezdődik a tiszadobi holtág levágása, 1876-ban, alig 30 évvel később, evolúciós szinten azt lehet mondani, hogy bocs, ez nem távolodás. Ez annyi, hogy most itt abbahagyom egy pillanatra az előadásomat, elmegyek egy szendvicserért, és visszajövök. Tehát evolúciós szinten ez a 30 év csak nekünk, embereknek sok, ez egy fél emberöltő. Egyharmad. Ki meddig él? Tökmindegy.

De evolúciós szinten nem sok, és mégis, 1876-ban Kreisch János Halak című művében már leírja, hogy gond van az ívóhelyekkel. Elvettük a Tiszától a hullámtereit, leszabályoztuk, gyors folyásúvá változtattuk, és elment a halbőség. Ugyanezt a csökkenő halbőséget alig néhány évvel később Herman Ottó „A magyar halászat rövid foglalatja”, illetve „A magyar halászat könyve”-ben ugyanígy leírja, és már akkor fölveti a halgazdálkodás szükségességét, az emberi beavatkozás szükségességét. Vissza kell adni a hullámterek egy részét, már amennyit lehet, mert tudomásul kell venni, hogy van emberi környezet is, van emberi igény is, csak valahogy ennek a kettőnek az összhangját kéne komplexen megteremteni, és nem csak emberi igények szerint rendezni dolgokat.

Fölmerül ott is egy Dubics-rendszerrel az ívóhelyek visszaadása, Herman Ottónál, majd közel 100 évig nem történik semmi. A XX. század első felében gyakorlatilag csend van ezen a téren, van benne két világháború, van benne egy Trianon. Teljesen érthető, hogy nem ebbe az irányba gondolkodnak.

A XX. század második felében azonban Fekete István már ugyanazt megfogalmazza Halászat című művében, amit Herman Ottó is leírt. Ő is szorgalmazza a halgazdálkodást, ő is szorgalmazza ennek a szükségességét, és itt a század második felében még egy dologra föl kell hívnom a figyelmet, és ez a horgászlétszám exponenciális növekedése. Érdekes csak ránézni az évtizedes adatsorokra.

60-ban, 70-ben, 80-ban és 90-ben hogyan nő a horgászlétszám. És csak egyet hadd tegyek hozzá! Egy tízes szorzó senkinek nem esik neheze. Mondjuk azt, hogy minden horgász csak 10 kiló halat fog ki az vízből, hogyan nő ez a kivét, miközben az ívóhelyek hogyan csökkennek. Tehát lehet, nagyon sokféle lehet mondani és keresni a halszűke okát, de ha a hálnak a természetes szaporodására meg sem adjuk az esélyt, akkor ez a horgásznyomás, ami egyébként azóta a hivatalos MOHOSZ-adat szerint 400 ezer főre bővült, ez a hatalmas horgásznyomás mellett a természetes vizek halállományát pusztán telepítésekkel nem lehet megoldani.

És ha össze akarom foglalni a múltat, akkor ez alatt a néhány évszázad alatt, ami mögöttünk áll a folyószabályozások korától kezdődően, azt kell mondani, hogy domesztikáltuk a Tiszát. Ez egy domesztikált folyó lett, és a domesztikáció egyik alaptétele az, hogy minél jobban domesztikált egy faj, annál kevésbé lehetséges és sikeres a visszavádítása, és annál kevésbé hagyható magára.

És ez a folyóra is igaz. Itt jön az a sajátosság, hogy én mondtam az elején, hogy én úgy gondolom és értékelem, hogy a folyó élő egységet alkot, amit domesztikáltunk, annak nem engedhetjük el a kezét, gazdálkodnunk kell vele, segítenünk kell. Megint egy olyan kérdés, ami majdnem mindenkinél visszaköszön, mutatva ezzel is, hogy mekkora jelentősége van és mekkora problémát jelentett a Tisza életében ez a cianidmérgezés, aminek ma az utóhatásairól kell halgazdálkodási szinten beszélni.

És milyen megdöbbentő adat, igazából fogalmunk nincs az utóhatásairól! Hiányoznak azok a komplex kutatások, megint isten bizony, nem beszéltünk össze a professzor úrral, hiányoznak azok a komplex kutatások, hiányzik a Tiszából egy önálló, helyben elhelyezett kutatóintézet, ami összehangolt kutatásokat folytat, ami - Czédli Hertával sem beszéltünk össze -, ami kiemeli a biológiai monitoring szükségességét, aminek nagyon fontos indikátorszervezetei lennének a halak.

Tehát nem tudjuk pontosan, mit okozott a cianidmérgezés a Tisza élővilágában. Egy biztos, ezeket a szórványosan elvégzett tiszai kutatások kimutatták: az invazív

fajok előretörték. Egyértelmű. És még egy látszik, hogy az összfogásmennyiség csökken. Ugyanakkor ezzel a kettővel együtt azt kell mondani, hogy a halállomány mint biomasza mérete lehet, hogy azonos. Csak éppen nekünk, embereknek nem a kedvünkre való. Nem az emberi szempontból, és teljesen mindegy, hogy gasztronómiáról beszélünk, halászatról, horgászatról, nem a mi vágyainknak megfelelő halállomány van ma a Tiszában, hanem egy olyan, amit az élőhely biztosít. Egy olyan, amit az ökológia meghatározott. És ezt kéne nagyon pontosan látnunk és nagyon pontosan kezelnünk.

Szintén a jelenhez tartozik a halászat közelmúltban történt megszüntetése, amiről egy dolgot kell elmondani: a halászatot nem lett volna szabad önállóan kezelni így, hogy halászat. A halászat a modern halgazdálkodás egyik eleme, még hozzá nagyon-nagyon fontos eleme. És az indokokról: ugye, horgászérdekből szüntették meg a halászatot. Én csak egy dolgot szeretnék mondani. A Velencei-tavi halászatot 1972-ben szüntetik meg, a Tisza-tavi halászatot 1996-ban szüntetik meg. Ezek mára „haldorádók” lettek? Csak a halászat mint rendszer leköszönésétől nem lett több hal ezekben a vizekben sem, ugyanis nem kapták vissza az ívóhelyeket. Ha visszakapnák a vizek az ívóhelyeiket, horgászt, halászt, mindenkit egyformán eltartanának.

Nem kéne ezzel foglalkozni, hogy most kell halász, vagy nem kell halász. Ugyanakkor a horgászat jelentős teret nyert, és félreértés ne essék, nem bántom a horgászatot, akik ismernek, tudják, magam is horgász vagyok, nem is akármilyen szinten és nem is akármilyen intenzitással. Ebből lettem halas szakember, a horgászatból, de a pillanatnyi horgász-halgazdálkodás nagyon sok esetben leszűkül a telepítés-halórzés-halfogás hármására. A halgazdálkodó telepíti a halat, halórzést működtet, és emellett a horgász kifogja a halat. Ez még nem lesz halgazdálkodás, illetve a halgazdálkodásnak egy nagyon alapformáját látjuk. Ez kis tavakon működik, tudomásul kell venni. 1-5-10 hektáros kis tavakon ez a rendszer tökéletesen működik, csak a kis tavaknak a példáját nem szabad ráhúzni a nagy természetes vizekre, ha másért nem, akkor azért nem, mert ott van egy többé-kevésbé állandó vízszint, itt pedig a folyók esetében, de nagy tavaink esetében is beszélni kell a nagyvízi mederről. Ugye, a Balaton problémáját is nagyon sok esetben az jelentette, és a Balaton problémakörébe az avatkozott be, amikor megépül a déli vasút, és a bereki részt levágják a Balatonról. A szerves élőhelyet, ami egyrészt a lebontás, másrészt a születés, az ívóhely szintere volt.

És még egyszer mondom horgászként, de ugyanakkor szakemberként: ezeket az alapvetéseket meg kell jegyezni. Pusztán horgászattal lehetetlen lesz az egészséges fajösszetétel fenntartása. A horgász ugyanis célzottan horgász, ő azt a halat akarja megfogni. Az ép korosztálypiramis: mindig a legnagyobbat akarja megfogni. A megfelelő populáció kialakítása és fenntartása, a horgászat a horgásztól nézve kontraszelektív. A horgász számára a megfelelő populáció a megfogható populáció. Annak idején a parlamenti nyílt napon éltem azzal a példával, akkor ugyan nem volt kaja az asztalon, de azt mondtam akkor, hogy ha most belógnak horgon spenótot, én túl fogom élni, mert én nem szeretem. Aki szereti, azt ki fogják emelni a populációból, és nem fogja tudni örökíteni azt a tulajdonságát, hogy szeretjük a spenótot. A horgászat így működik. Amelyik ponty szereti a kukoricát, azt elég gyorsan kiveszik a rendszerből, és nem tudja örökíteni a horgász számára a kedvező tulajdonságot. Ehhez is kell a halászat, hogy a szelekciót egységessé tegyék.

A horgászat nem tudja kihasználni a teljes vízfelületet. A magyar horgászok többsége, hogy milyen okból, ezt ne feszegessük, de mind a mai napig elsősorban partról horgász. Ehhez partrombolás tartozik, rengeteg hátrányos dolog, de partról horgász, és nem tudja a teljes vízfelületet meghorgászni. És még egyet nem lehet

horgászattal, a busaszelekció révén azt a kis horgot, amire a plankton feltűzhető, le lehet gyártani, csak éppen azt a hatalmas halat nem fogja tudni kicibálni a vízből.

És van még egy nagyon fontos dolog, hogy a horgászt nem érdekli az ökológia. Nem olyan rég egy újságcikkben úgy fogalmaztam, hogy a horgászok többsége nem ért szakmai szinten a halgazdálkodáshoz, de azért blogja vagy Facebook-profilja, ahol osztja az észet, az mindegyiknek van. Ez problémát jelent, mert a döntéshozókhöz - elnézést kérek miatta - nagyon sokszor egy jó érdekérvényesítéssel rendelkező, hangos horgászcsoporthoz szava előbb eljut és eljut, mint a szakembereké. És azt gondolom, hogy ezen is érdemes és kell, és talán lehet is változtatni.

Még mindig jelen. Jelen esetben a Tisza esetében alapvetően horgász, horgász célú szabályozásról beszélhetünk halgazdálkodás vonatkozásában, ami nagyon sokszor nem szakmai, hanem emocionális alapon történik. Egyre inkább teret nyernek azok a kérdések, hogy tilalmakkal védjük meg a halállományt, mert Jézus Mária, mi lesz a horgászturizmussal, ha elfogy. Vezessünk be felső méretkorlátozást, hogy a nagy halak, amire idejön a horgászturista, megmaradjanak. Bocsánat, ez ökológiai csapda, többeket felhatalmaztak a kemény fogalmazásra, én is megengedem magamnak, ez ökológiailag hülyeség. A szelekciót pont a nagy halaknál kell elvégezni.

És akkor mondom még egy adatot horgászként. A 3-400 ezres magyar horgásztársadalomnak, ha 10 százaléka fel van készítve mentálisan, felszerelésében, tudásában egy kapitális, mondjuk egy tíz kiló fölötti ponty megfogására, akkor sokat mondom. Életében talán egy darab tíz kiló fölötti pontyot fog. Bocsánat, ezt akarjuk egy felső méretkorlátozással elvenni tőle? Azt az egy halat? Ó haza szeretné vinni, és ki szeretné tenni a fotóját a falra trófeaként. Nem ő okozza a nagy kárt. Nem az egyszeri horgász okozza a nagy kárt az egy darab tíz kilós ponty hazavitelével. Vannak más rendszerek, amik sokkal nagyobb kárt okoznak. Csak erről nem beszélünk. Nagyon fontos, és megint visszatérek az alapkonklúzióhoz: ha nem lesz ívóhely és nem lesz természetes szaporulat, egy ilyen nagy vízben különböző szabályokkal, tilalmakkal a halállományt nem lehet megvédeni. Csak ívóhelyekkel és csak a természetes szaporulattal lehet a halállományt dúsítani.

Még mindig a jelenhez tartozóan: invazív fajok jelentek meg. A Tiszának hal szempontjából a két legfontosabb invazív faj, ami a legnagyobb problémát okozza, ez a busa és a törpeharcsa. És ahol a harmadik fajt meg kell említeni, ez kinn van a hullámtéren, ez a harmadik faj a gyalogakác. És itt jön az, hogy nincs halgazdálkodás nagyvízi meder karbantartása nélkül. Amíg a gyalogakác pillanatnyilag burjánzik a valamikor füves rétek helyén, addig hiába van hal a Tiszában, a lágyszárú vegetációra ívó halak nem tudnak leívni. Az, hogy van árvíz vagy nincs árvíz, az egy dolog, ott a természet kezében vagyunk, de ha lenne árvíz megfelelő időben, májusban, akkor sincs ívóhely a Tisza mellett, mert gyalogakác van, és a gyalogakácban nincs meg az a fűmennyiség, amire a hal le tud ívni. Ezzel is kell foglalkozni, a gyalogakáccal. Nagyon jól lehetne vele foglalkozni, ugyanis a vízen járó ember egy dolgot tud a gyalogakácról: olyan szintű az olajtartalma a kérgének és a levelének, hogy vizes időben is meggyújtom. Ősszel, szakadó esőben, ha beesek és meg kell száradnom, akkor kimegyek gyalogakácért. És rakok a parton egy tüzet, mert esőben is meggyújtom. Energianövény, kérem tisztelettel. Nem energiazöldet kell telepíteni, ki kell irtani a gyalogakácot, ott van.

Amiről még nagyon fontos beszélni, a kormorán kártétele, ami nagyon érdekes kérdés. A Magyarországon fészkelő kormoránokat a magyar halállomány elviseli. Ezt tudomásul kell venni. Amit nem viselünk el, az az, amikor a Baltikumról eljön tízezer madár őszi-téli időszakban. Annak idején a Balatonon a tógazdaságokban történt szelekcióban egymás után lőttük a baltikumi gyűrűs madarakat, természetesen gyérítésre engedély volt a tógazdaságokban, de látszott az, hogy október elején

hogyan jelenik meg. És amíg nem lesz egy összeurópai kormánystratégia, amíg magunkban próbáljuk megoldani a kormoránkérdést, és nem lesz egy összeurópai kormánystratégia, addig a lassan és később befagyó nagy folyóinknak a halállományát a kormorán október-november folyamán minden egyes évben meg fogja tizedelni. És ezt nem fogjuk tudni itthonról megoldani, csak közösen Európával.

Ívóterületek. Tényleg nem győzöm eléggé hangsúlyozni, a hullámtéri füves rétek teljesen eltűntek, a partélen a fűzgyökerek pusztulnak, és az, hogy ezeknek mekkora jelentőségük van, azt pont a Tisza-tó születése mutatja meg.

78-ban történik az elárasztás, és az egész Tiszát hihetetlen mennyiségű halállomány tölti meg, elsősorban pontyból, és gyönyörűen látszik ennek a halállománynak a görbéje, a degradációja, és amikor a 90-es évek elején a Tisza nagy szerelmese, Zabos Géza bácsi azt mondja, hogy baj van, gyerekek, fogy a hal, mert egyre nagyobb átlagsúllyal fogom a pontyot, akkor, bocsánat a kifejezésért, akkor a buta horgász az asztal másik oldaláról visszaszól: panaszokodsz vagy dicsekszel?

Pedig gondoljunk bele egy populáció összeomlásába! Így kezdődik. Az elmúlt 4 év saját magam által vezetett adatai alapján egyre nagyobb átlagsúlyban fogom a pontyot. Baj lesz. És itt van a hallépcső kérdése, ami félreértés ne essék, nagyon jó, nagyon fontos és nagyon kellett, de vizsgálni kéne azt, hogy milyen szerepet játszik a busaállomány terjedésében és szétkenésében. A hallépcsőt reofil halaknak találták ki. A magyar Közép-Tiszán nagyon kevés a reofil halfaj. Ezek közül is az egyik jelentős és invazív, ez a busa. Akárhányszor lementem a hallépcsőnek az akváriumrészéhez - van egy gyönyörű ablak, mindenkinek ajánlom, aki nem ment el oda, le lehet menni, és lehet látni, hogy kik vándorolnak, olyan nem volt, hogy 10 percig álltam ott, és busát ne lássak.

A Tisza halállományának szerepe nagyon fontos. A rekreáció, horgászattal, kis szerszámos halászattal, bármivel, gasztronómia, turizmus, ezt mind rá lehet építeni, csak kell hozzá halállomány. És hogy milyen a jövő? Nem tudjuk, milyen lesz a jövő, de van egy lehetséges jövő. Ez az ökológiai szemléletű halgazdálkodás, aminek alapja, hogy a vízterületnek vannak ökológiai érdekei, ahol az élőhely jellemzőit figyelembe vesszük halgazdálkodási szinten, ahol a populáció kölcsönhatásait figyelembe vesszük, és egy észszerű, fenntartható hasznosítási igénnyel jelenünk meg.

Nem elsősorban emberi igények szerint, hanem a terület igénye szerint. Elég fejlettek vagyunk már ahhoz kutatási szinten, hogy meg tudjuk kérdezni egy területtől, hogy mi kéne. És hogy mi kell mindehhez még ezenkívül? Kell szakemberképzés. Pillanatnyilag a halászati szakmérnökök egyetlenegy tárgyban hallgatnak természetesvízi halgazdálkodást, másik tíz tárgyuk a tógazdasághoz kapcsolódik. Válasszuk külön a kérdést! Tanítsunk természetesvízi halgazdálkodást szakmérnökképzésen! Ne legyen probléma! Miért nem lehet kétféle halászati szakmérnök? Legyen tógazdasági halászati szakmérnök, és legyen természetesvízi halászati szakmérnök! Nagyon fontos lenne! Más a szemlélet, más a hozzáállás. Tógazdasági tapasztalatokkal nem lehet természetes vizet irányítani.

Nagyon fontos az ívóhely-rekonstrukció, és nagyon fontos a szelektív halászat. Zárómondatként egy idézetet engedjenek meg nekem, ami akár ma is elhangozhatna. Ezt ajánlom a döntéshozók figyelmébe, Széchenyi István Eszmetöredékek művéből: „Ámde a kormánynak, mint végrehajtó hatalomnak a Tisza völgyét illetőleg még más kötelességei is vannak. És ezek: a vezérlet, felügyelet, és a segédkezés.”

Hölgyeim és Uraim! Nagyon szépen köszönöm a figyelmüket. *(Taps.)*

ELNÖK: Balogh Péter gazdálkodó geográfus, a Szövetség az élő Tiszáért elnökségi tagja, Tájgazdálkodási lehetőségek a Tisza mentén címmel tart gondolatébresztőt. Feltételezhetően időkeretet túllépve.

Balogh Péter előadása

BALOGH PÉTER gazdálkodó geográfus (Szövetség az Élő Tiszáért): Tisztelt Tanácskozás! Szeretnék nem alkalmazkodni, hanem változtatni a környezeten...

Tisztelettel köszöntök mindenkit, és mivel tanteremnél kisebb ez a terem, ezért én nem fogom igénybe venni ezt a mikrofont, lehet, ha nagyobb lenne a terem, akkor meg nagyon hadonásznék.

ELNÖK: Nem azért van, hanem a hangrögzítés...

BALOGH PÉTER gazdálkodó geográfus (Szövetség az Élő Tiszáért): Ahogy látom, nem vonalasan zajlik, hanem a levegőn keresztül. Az sem jobb, csak...

Tehát „Tájgazdálkodási lehetőségek a Tisza mentén” - erre lettem felkérve. Ezzel a címmel írtam egy cikket, ilyen címmel talán ez lehet. Nagyon érdekes volt, egy szakmai fórumon jöttem el ezzel a képpel elő, hogy vízzel feltöltött táj, és meglepetten - úgymond - tapasztaltam, hogy mennyire mást jelent ez a kétféle hozzáállásnak megfelelően, hogy a „zúgva-bögve törve át a gátot” képet látja-e valaki, vagy pedig azt, hogy a tájainkban demokratikusan a táj eredendő működésének megfelelően töltjük fel vízzel azt a tájat, ami víz nélkül nem működik.

Erről lesz szó ennek megfelelően, és Füstös Gábor nyomdokain haladva, nagyon tetszett az előadása, és egyetlenegy dolgot kiemelnék a sok kiemelő közül, hogy emberi igény szerint vagy nem emberi igény szerint meggyőződés - és ez egy nagy üzenet -, hogy azt kell észrevennünk, polgármestereknek meg műszaki irányító szakembereknek, meg egyáltalán az államigazgatásban részt vevőknek, hogy itt emberi igényekről beszélünk, amikor természeti igényekről beszélünk.

Azért leesett a végére, hogy közben azért érezhető volt, hogy nem pontos ez a kifejezés, tehát nem rövid távú, illetve pénz-haszon elvek szerint gondolkodik Gábor, hanem a valódi igényekre, ami nem elválasztható. Vegyük észre, hogy a szitakötő vagy a réti sas - ki milyen fajt választ a természetismerete kapcsán - csak indikátorok. Ha tehát rossz a szitakötőnek, akkor rossz lesz az embernek is.

Én ezt a vonalat vinném tovább, tehát nem természetvédelemről, konzervációról és rezervációról beszélnek, hanem tájgazdálkodásról, mert ez a lényege, nagyjából az alábbiak szerint. Az elefántot csak azért tettem ki, hogy el ne felejtsem mondani, hogy úgy fogok viselkedni, mint elefánt a szavannán. Ha valaki azt gondolja, hogy ez egy porcelánbolt, attól elnézést kérek.

Néhány ajánló. A másodikat azért tettem ki, mert akkor professzor úr ezt már le is küldte, de valóban nem tudja a közvélemény. A szakmai közvélemény sem tudja, hogy a Statisztikai Hivatal szerint márpedig Jász-Nagykun-Szolnok megye, mondjuk, Nógráddal holtversenyben a legrosszabb kukoricatermés-átlaggal rendelkező megye. A „legtiszaszabályozottabb” megye, azért szabályoztuk, hogy lehessen kukoricát termelni rajta. Nem jól sikerült.

A szántók hány százalékát fedi belvíz egy átlagosan belvizes évben? Nem egy belvízmentes, hanem egy átlagosan belvizes évben. Nem 3-4, szokott elhangzani. 5-40 százalék közötti adat. Egy százalék alatti egy átlagosan belvizes évben a szántó belvízborítottsága. Egy, azaz 1 százalék, ahol nagyon sok a szántó, persze.

Nem az összes termőterület, mert még egyszer annyi gyeper is víz alatt van. De a gyepernek, mint tudjuk, pláne ezen az éghajlaton, jó, ha víz van rajta. Amiről szó van, és volt már élményem parlamenti képviselővel, negatív, meg is írtam ez alapján ezt a cikket, hogy essen le, mert azért erről van szó, hogy az embert vagy a természetet kell-e védeni. E témakörben szeretnék tudással hozzájárulni most itt a fórumhoz.

Ismerjük a térképet. Árvíz, belvíz, aszály, főszereplő a tiszai Alföld. Egy helyen és egy időben, és az ember kontra víz téma vagy szembenállás jön elő, víz a tájban volt az alcíme. Azonkívül megint csak Gábornak az élő táj vonalát folytatva azt is kiemelném, hogy Magyarország feléről azért szó van. A Tisza mente - nem annyira szeretem ezt a kifejezést - azt mondták, hogy ki merjük tenni. A Tisza kifejezés kapcsán a Tisza-tájról beszélünk, tehát a Tisza nem 200 méter széles csatorna, ami határtól határig minél hamarabb és minél inkább gond nélkül vezesse át azt a vizet, ami kegyeskedik még megjelenni, hanem a Tisza az a Tisza-táj, és a Tisza-tájban benne van az ember. Ötven éve tudjuk már, Andrásfalvy Bertalan kutatásában a tájfogalom elterjedéséről, hogy az ember a tájnak a nagyon fontos, sajnos a legfontosabb tényezője.

Csakhogymit jelent a táj? Röviden néhány kép. Süllyed az Alföld tektonikailag is, nemcsak szociálisan és gazdaságilag, és a Tisza vízrendszere által idehordott anyag építi fel. Az egész Alföld, amin állunk, a Tisza, az ős-Tisza, a tiszai vízrendszernek köszönhető, hogy egyáltalán itt van. És itt van az elmúlt kétmillió évek... Több száz méter mélyen van a Tisza által idehordott anyag, az ősvízrendszer mutatja az ábra. A holocén elején még így folyt a mai Érmelléken, Körös-völgyben a Tisza, tehát tényleg az egész tájat bebarangolja, már a közép-tiszai rész van Csongrád és a Sajó-torok között, ahol a medreket mutatja ez az ábra. Morfológiailag a medreket mutatja, tehát a felszín formáit a Tisza vízrendszere élte, alakítja ki, tehát az egész tiszai Alföldről beszélünk, ha a Tisza szót kiejtjük.

Ha közelebb megyünk, ez egy 14-szer 16 kilométeres kivágat a Közép-Tisza közepéből, egy morfológiai térkép. Ez önmagában, mondjuk, másfél óra tudásanyaggal rendelkezik, vagy azt az üzenetet hordozza. Tehát látszik, hogy mennyire tökéletes síkság, asztallap simaságú területről beszélünk, a köztudatban ez még mindig így van. Tökéletes ez a síkság azért, mert nem asztallap simaságú, az egy méter/kilométeres esés megvan. Az összes legnagyobb relatív szintkülönbség, mondjuk, itt 12 méter, de láthatóan jól szabályozott mintázatban rendeződik ez el. Jellemző szintek vannak és annak mozaikos hálózata, és felsejlik egy eredendő működési rendszer, a táj része anatómiailag, ha tetszik, a tájfunkciókkal összekapcsolhatók, és úgy alkot egy egységes működési rendszert, mondanám, hogy élő tájat. Ennek a tájnak - megnyugtatók mindenkit - az a hivatása, hogy működik, és ebbe a működésbe az ember élete abszolút belefér. Európa első élelemtermelő kultúrái nem Svájcban vagy Amszterdamban jöttek létre, hanem ezen a Tisza-vidéken. Ezen a sokat szidott, bebarangolós meg pocsolyatérképes Tisza-vidéken. Pedig akkor az emberek még nem kínjukban laktak itt, hanem lehetett választani.

Hogy néz ez ki közelebbről? A mintázatokról, ahogy beszéltem, látjuk ezeket a medreket, és látjuk, hogy az emberi mintázat még véletlenül sem igazodik hozzá, pedig akár igazodhatna is. Miért ne? Nem sikerült ezt megvalósítani, hogy egy földmérő egy görbe vonalat rátegyen a papírjára, mi próbáltuk, de itt láthatóan van egy eredendő mintázat, és láthatóan a gatyá vagy ruha, amit rátettek, az nem illik rá. Ez ellenműködés, az ember ellenműködik az eredendő működéssel szemben, ami baromi drága. És most már hátha számít a XXI. században ez, hogy drága, mert ez pocsékolás, pénzpocsékolás.

Nézzünk még közelebbről egy ilyen medret! Mit látunk a vízen? Ez egy belvíz sújtotta terület. Ha közelebbről megnézzük, látjuk, hogy ez egy meder, amiben víz van. Kérdés, hogy mi van jó helyen: a szántó vagy a víz? A víz a mederben van, a szántó is. Uraim, nem belvízveszély van a képen, hanem szántóveszély. Hangsúlyozom, 1 százaléka a területeknek belvízzel borított, és harcolunk ellene, és a többi, millió pénzek elmentek oda. Értelmetlen, rossz stratégia és alaptudások nyomán.

Most csak mutatom ezt a táblázatot, ez fel van dolgozva bőségesebben, ez a 3+1 szint, ez a földrajztudományban is viszonylag új, tehát nem két szintet különít el. Nem részletezem. A hidrológiai tényezők közül is a legfontosabbat, a víz hiányát csak egy képen mutatom. Itt a nyári félévnek a vízhiánya, azért húztam át, mert csapadékhiányról van szó, nem vízhiányról, az akadémiai atlaszban is ez így rosszul van, 300 milliméter esett a nyári félévben kerekén - de jó lenne, ha esne mostanában annyi -, ugye, nyár elején kegyeskedik megjelenni egy víztöbblet az árvizek formájában - még itt is az előadó kapcsán az árvíz negatív felhanggal jelent meg, vagy hogy az árvíz hogyan, természeti tényező által szabályozódik -, mindent megteszünk, hogy ne legyen, tehát nincsenek puffterületei a víznek. Az összegyülekezési idő rövid, lefut, ami lejön, utána pedig vége van. Míg, ha a tájban lenne víz, ugye, vízzel feltöltött táj, mint az alcímben, akkor egy kiegyensúlyozottabb vízjárást kapnánk. 300 milliméter esik, amíg csak beszéltem, addig is, tehát 700 milliméter elpárolog, bevétel-kiadás. Ezt mutatja a térkép, ugye, 350-400, nyilván kerek számokkal dolgozunk, hogy könnyebb legyen megjegyezni. Óriási ariditási, ugye, 2-es fölötti ariditási index a nyári félévben. Ezt némileg ellensúlyozza a téli félév, de egész másképp kell tekintenünk itt a tiszai Alföldön a vízre, árvízre, mint Nyugat-Európában. Mindenféle víz keretirányelvre vagy szabályozásokra vagy tudásokra gondolok, egész másképp kell tekintenünk az árvízre.

1982-ben jelent meg Lászlóffy Woldemár: A Tisza című könyve, ott még az van, hogy az árvíz a folyó lázas életjelensége. Nem igaz ez a tétel. Az árvíz a folyó legfontosabb életfunkciója, mint egy pulzáló árvíz a táj szívverése, évente egyszer kitágul, ellátja folyadékkal és tápanyaggal a tájat, és megvan rá az infrastruktúra. Természetes infrastruktúra eredendően, az emberi működésnek ehhez csak hozzá kéne igazodnia. Ennek megfelelően az árvíz arra van, hogy pótolja a hiányzó csapadékot, és nem arra, hogy rettegessen vagy bármi, amire most használjuk. Ezt így merem állítani. Ha lesz idő, a kérdést ki tudom fejteni nyilván.

Most megint három táblázat jön, amit nem részletezek nyilván, hanem akkor néhány fontosabb tétel. A víz a tájban nem mesterséges vízterületekben tud értelmeződni, hanem a talajban, a növényzetben és az alsó légkörben. Most már kimutatják a harmatcsapadék jelentőségét, van egy kutatás is. Aki jár a tájban, az tudja, hogy a nyár legfontosabb vízforrása a harmat, ami naponta képződik ugyanabból. Erről még lesz szó. Nagyon fontos tételekről van szó, hogy a holt anyag száraz, az élő anyag nedves, mikor tartósítunk vagy bármi. Ezt csináltuk a Tisza-vidékkel, koncepciózus kiszáritás, pusztítás folyik. Amint szárazzá tesszük, úgy pusztává tesszük, halottá tesszük.

Másik fontos tétel: a nedves táj mérsékelt, a száraz táj szélsőséges. Megtanultuk az általános iskolában, hogy az óceáni éghajlaton az alkalmas víztömeg mérsékli a klímát. Itt miért ne mérsékelné? Ráadásul édesvíz tud lenni, a pocsolyatérképet emlegették, én nem mutatnám meg, mindenkinek megvan. Itt a táj hatalmas vízkészletek tárolására nemhogy képes, ha az nincsen, akkor kihál a táj, tehát az édenkertből sivatagot csinálunk. Ez a projekt megy 150 éve. És most ugye, jön az aktuális: a klímaszabályozás. A lakossági vagy tantermi klímaberendezések, úgy is hívják, hogy klíma, ezek is víz által működnek, víz hűti a klímát, egyébként is a víz hűti a klímát, az a szerepe, és most a Tisza-tájból ki van vonva a víz nagyon koncepciózusan.

Megtanultuk a nagy vízkörforgást ugyancsak az általános iskolában, hát a víz körforgása többszintű a tájban. Kis vízkörforgások vannak, örült fontos lenne ezeknek a helyreállítása, ami a felszínborításhoz kötődik. Itt az előbbiekre utalnék vissza, hogy ahogy a pénz forgása mozgatja a gazdaságot, adott mennyiségű pénzt meg lehet forgatni, és az jó neki, úgy a víz körforgatása, adott mennyiségű víz körforgatása is jó.

Vagy akár egy közlekedés, hogy lehet egy városban dugót csinálni? Ugye, Szolnok erre is jó példa, le kell zárni a közepét, és akkor ugyanannyi mennyiségű autót kétszeresen mozgatunk, akkor dupla annyi forgalom lesz. Na, ezt kéne megcsinálni a vízzel. Tehát az emberi működésnek az a feladata, hogy segítse a víz körforgását a tájban, itt tartsa a vizeket, azokat megforgassa, és ezt a vegetáció által majd látjuk. Tehát a tájhasználatnak van óriási jelentősége. Tájhasználat, felszínborítás kapcsán egy nem tiszai, de tanulmányból egy ábra, mert nagyon szépen bemutatja, hogy miről van szó, mit tud a vizes táj és a nem vizes táj, és azt a tételt is abszolút ki lehet jelenteni, hogy a szántás sivatagot csinál. Ökológiai értelemben is, amit sokan esetleg nem értenek, de hidrológiai értelemben is.

A tanulságok az első rész befejeztével. Az árvízi víztöbbletnek és bármiféle víztöbbletnek van helye a tájban. Tehát ott van, nem Hollandiában van ott, hanem hatalmas térségek vannak, ott van a morfológiai helye, a medencék, ott vannak, láttuk a morfológiai térképen, és van helye a vízháztartási mérlegben. Itt megint csak nem Hollandiában vagyunk, ahol alul-fölül-oldalról óceáni éghajlat van, Európa legnagyobb folyója, a mélyföld, nekik nem kell a víz, itt van helye a vízháztartási mérlegben is a víznek. Amiben nincs helye a víznek, az a modern, iparszerű tájhasználat. Abban nincs helye a víznek, és ehhez igazodik még ma is a vízgazdálkodás, ezt követi, erre hivatkoznak, erre van igény, meg ilyen hülyeségeket hallani. Hát a szakemberek felelőssége, hogy ezt felismerjék, hogy „Uram, hát ez nem így van, ön, ha kiugrik az ablakon, akkor meg fog halni, ne ugorjon ki!” És egyszerűen nem hangzik el ez. Tehát nem az a dolgunk, hogy levezzük a vizet. Ha sikerül megtalálnunk, hogy milyen jól, ügyesen levezettük, akkor nem jót csináltunk, hanem rosszat. Az a dolgunk, hogy megtaláljuk a helyét. Nem a vízügyet bántom, hangsúlyozom, hanem az egész területi gondolkodás, a területi szabályozás, a területrendezés és elsősorban az agrárium, a területhasználat valóban bele van ragadva abba a XIX. századi tételbe, hogy itt túl sok a víz, és a vízzel borított területek használhatatlanok és értéktelenek. Ez nem így van. Ez a két tétel úgy, ahogy van, nem igaz, hanem a fordítottja igaz. Szegény vízügy várja azt a megrendelést a társadalomtól és egyéb szakmáktól, hogy a vizet hogyan lehet a tájban visszatartani. Mutattam a sivatagot az előbb.

Akkor nézzük meg, hogy mi ez a helyes és helytelen vízgazdálkodás. Az előbb mutattam a Tiszát. Itt optimista voltam, mert alulról fölfelé egyenesítettem ki a Tiszát, ez nem mindig sikerült így. Nem mondom el, mert szakemberekről van szó, de látjuk, hogy kiegyenesítették a Tiszát, elfogy a víz, akkor kell-e vizet tározni, hát akkor csináljunk rajta keresztgátakat, és akkor úgynevezett víztározókat. Ezek azért, lássuk át, hogy az élő szervezet szempontjából ezek trombózisok, illetve ödémák a folyón, és nem normális víztározás. Ezek területminimalizáltak, tehát helytelen, nincs helye a víznek.

A vízügy 150 éve ebbe van belekényszerítve, és faltól falig szántani akarunk, és 5000 méter szántóra jut 5 méter csatorna, ebből nem lesz soha vízgazdálkodás. És akkor tele vannak a csatornáink; ez vicc. Iparszerű ez a szabályozás. Említettem az árvizet, ez a folyó lázas életjelensége ebben a szemléletben, és mielőbbi vízelvezetés van, és utána pedig öntözni akar a kis vizekből, amit vissza akar fogni, 50 köbméter per szekundumos kapacitásokkal.

Állandó krízishelyzetet jelent ez, és egy szántó-monokultúrát tart fenn. Ehhez képest lehetne egy helyes vízgazdálkodást is csinálni, amikor is oldalirányba vezetjük ki a többletvizeket a tájba a megfelelő helyeken, ezt hívják foknak egyébként, ez egy területorientált helyes vízgazdálkodás, természetszerű szabályozása van, ez energetikailag is érdekes. Az árvíz a folyó legfontosabb életjelensége, a nádvizeket akarjuk tározni és a tájban akarjuk. A tájat nem mesterséges víztestekben, hanem a

talajban, a növényzetben és az alsó légkörben tájvíz-visszatartás, TVV megvalósulhatna. Kiegyensúlyozott vízháztartás jön létre ezáltal, mozaikos tájhasználat, tájgazdálkodás haszonvételekkel. *(Az elnök megkocogtatja a poharat.)* Hallani vélek egy kis koccintást, hogy milyen jókat mondok, de akkor gyorsabban.

A jelenlegi vízgazdálkodás árvizet, belvizet, aszályt hoz, míg egy ártéri tájgazdálkodás kiegyensúlyozott vízháztartást hozna. A két valóságra példákat fogok mondani a maradék időben. Ez fontos, mert ez nekem nagy felismerés volt, maikor rájöttem, hogy két valóság van. A tájgazdálkodás lehetőségeiről kell beszélnem. Itt elmondom a valódi helyzetet, a lehetetlenségét.

Például Nagykörűt látjuk. A Homok nevű határrész: a morfológusok látják, hogy ez a mintázat valóban homokos feltalajt feltételez, és itt van alatta ez a tó, Lapos-tónak hívják. Ez a neve, nem én neveztem el. Természetesen szántó, ugyanúgy, mint minden egyéb a környéken. Volt egy falugyűlés itt, a faluban, ahol elhangzott, hogy még egy ilyen lépés csak megfelel a fákát.

Tudniillik, hogy kiszáradnak. És akkor fölvettem, hogy mit szólnának hozzá, ha a Lapos-tóban újra víz lenne. Akkor azt a választ kaptam, hogy Péter, te is tudod, hogy ez nem reális, hogy a Lapos-tóban víz legyen. Mondom, hallják, amit mondanak? Ha nem reális az, hogy a Lapos-tóban víz legyen, akkor az a rendszer nem reális, ami szerint nem reális, hogy a Lapos-tóban víz legyen. Ez azóta is sajnos meghatározza az egészset. Elmondok egy mai példát. Ez elég régen volt. Kisköre-Szolnok között van egy hullámtérrendezésnek nevezett projekt. Némileg a kritikáját: nem a levezetés a feladat a XXI. században.

Ha már levezetés, akkor nem felülről lefelé. Először Kiskörétől Szolnokig, aztán Szolnoktól lefelé folytatódik. Ez egy XIX. századi tanulságot vesz nem figyelembe. Őrült szakmai hiba.

Ha már levezetés, akkor nem gépi irtás, hanem legeltetés kellene, hogy legyen. Fölvetettük a szakmai fórumon. Azt mondta a megbízó, hogy neki ez van kiadva, 8-ig legyen letakarítva a terület. Május 28-ra embermagas, masszív sűrű gyalogakác lesz, ami aztán igazán... Ez nincs benne a megbízásban.

Ez 2016-ban volt, nem ezerkilencszáz-nem tudom, mikor volt, ez most, 2016-ban volt. Ha már ilyen iparszerű megoldást csinálunk, akkor legalább kiegészítő megoldásokat hozzátennék. Nagyon masszívan nem csinálják meg, tehát kivesszük a földet kintről, a gátról, ott létrejön egy potenciális tómeder, és abba a másik gátat áthordták ugyancsak teherautóval, betömik. Ez történik most.

Ehhez képest lenne egy rendes megoldás, egy oldalirányú vízkiengedés, tehát a vízháztartást kiegyensúlyozom táji szinten, és a legeltetést hadd hozzam fel példának! Amikor tényleg egy rendszerben hármass haszon keletkezik úgy, hogy kár nem. A legeltetés által keletkezik egy árvízvédelmi haszon, tudniillik az édesvíztényező csökken. Keletkezik egy természetvédelmi haszon, mert a gyalogakác helyett egy természet szerű gyepterület jön föl, és egy gazdasági haszon, mert közben nem közmunkások ógyelegnek vagy szemetelnek ott az ártéren, vagy kőolajterhelés jelentkezik, hanem egy biominőségű hús keletkezik. Nem ezt csináljuk. Amennyire hallom a hírekben, a polderes program kapcsán az északi Tisza-szakaszon megtiltották a gátöröknek, hogy lábasjóságot tartsanak.

Egy ábrát még hadd mutassak, és akkor már csak az ártéri gazdálkodás ismertetése fog kimaradni. Tehát a fenntarthatóság és ez a kérdés. Minden emberi működés a tájhasználat szempontjából örült fontos, mindenki tájhasználó, főleg a jogászok meg a közigazdászok. De nem minden tájhasználat tájterhelés, tehát nem igaz az, hogy az ember szükségszerűen, vagy a természetet szükségszerűen védeni kell az embertől, megítélésem szerint. Hanem igenis van olyan tájhasználat, ami nem terheli a tájat.

És ez a megoldás. A táj eredendő működését igazoló tájhasználatokat kell kialakítani, és ez a tájgazdálkodás. És ezt nyugodtan lehetne csinálni, de nem úgy, hogy mellesleg, hanem csak ezt! És ott nem a búzatermelés vagy bármiféle gazdasági érdek, ez abszolút gazdasági megközelítés. Messze nem természetvédelemről van szó.

Az előadás legfontosabb táblája vagy üzenete, a kedvenc ábrám, hogy hogyan nem vagyok természetvédő. Ez azért érdekes, mert kollégák is félreértik esetleg mind a két oldalról. Itt látunk egy kék négyzetet. Mondjuk, ha vízügyesként szocializálódtam, akkor látok egy kék négyzetet a valóságból.

Ha természetvédőként szocializálódtam, akkor egy zöld kört látok a valóságból. Vegyük észre, hogy ezek a polaritás törvénye szerint feltételezik egymást, nem ellentétek; egy bizonyos rendszerben szükségszerűen a természetvédelmi gondolat alulmaradásában nyilván. De nem ez a valóság, tehát nem helyes az a kérdés, hogy az embert vagy a természetet kell-e választanom, tisztelt Országgyűlés, hanem fölül kell emelkedni, meglátni a harmadik dimenziót vagy a másik dimenziót. Itt a megoldás, fel kell oldani, persze a hierarchia felismerésével és elismerésével.

És akkor még, ha kapok egy fél percet, akkor egy ábrasort képileg elmondok, ha csak azt nem mondja mindenki, hogy ezzel már tisztában van, módszertanról lesz szó. Csak példaként, de általában vetítve itt, a Közép-Tisza-vidékre, tehát arról van szó, hogy a meglévő természeti szinteknek adjuk vissza az eredeti funkcióját, és azt használjuk jövedelemtermelésre. A domborzati és tájhasználatot kell harmóniába hozni, az emberi természethez igazítani. Itt van ugyanazon tájnak a természetes infrastruktúrája, és egy 1846-os térképen az eredeti tájhasználatot látjuk, hogy a mintázat azonos, már be vannak jelölve az átvágások.

Ha ezt egymásra ültetjük, akkor látjuk, hogy átfedésben van. Ha rátesszük a CORINE-t, ami nekem a 70-es évekből van meg, akkor látjuk, hogy a mintázat nincs meg, pedig ez egy idealizált kép, mert sem a vastagabb, sem extenzív szántók, amik ezek a más fotókon láthatók, nincsenek ma már, sem rizsföldek ezen a vidéken, hanem itt ritka búza, ritka árpa, ritka rozs, tehát szántóföldek vannak. Ez a realitás. Ez egy Nagykőrű környéki terület, az öblözetnek az alja, szántóföldi túlsúllyal. Ezt mondaná a táj.

Ez a modern, iparszerű gazdálkodás és a tájgazdálkodás között a különbség mintázatban. Rengeteg fejlesztési lehetőséggel, ha ezt akarják hallani, és az élet lehetőségével. Ezt nem fogom részletezni, mert egyértelmű, lényeg, hogy a Tisza-sivatag vagy a Kert-Magyarország közül kell választani.

Itt a szabályozás lehetősége, tehát hogy mire való, ezt meg lehet csinálni szabályozásban, tehát abszolút át lehet vinni a jogalkotásban, hogy mit támogatok, mit nem. Persze, halastavat akar az ármentes szinten, jó, akkor fizessen be 200 ezer forintot, és azt odaadjuk annak, aki meg itt akar, tehát érthető a szabályozás, ha kell, jó pénzért szívesen odaadom a minisztériumoknak. Tehát kisvízkor a táj, nagyvízkor a táj, jelenleg erről van szó. Ezt találta ki a VTT, szerencsétlen szegény. Az ártér reaktiválása szabályozott vízkivezetéssel volt az alcíme 2007-ben. Hát ezt sem sikerült megcsinálni. Botrány. Ha kell, részletezem.

A fokgazdálkodás ehhez képest így néz ki, ha valaki esetleg eddig nem értette volna. Abszolút XXI. századról beszélünk, mert abszolút megvalósítható minden.

A másik mintaterület, ahol ugyancsak nem sikerült még megvalósítani. Tehát így fel lehet vezetni a vizet alulról fölfelé a bizonyos Lapos-tóba, és gravitációsan visszafolyik.

A Közép-Tisza, itt mutatok egy Szolnok-tiszafüredi félszigettáját.

ELNÖK: Elment a fél perc is.

BALOGH PÉTER gazdálkodó geográfus (Szövetség az Élő Tiszáért): Elment a fél perc, akkor meg befejezem. Köszönöm szépen a figyelmet. *(Taps.)*

ELNÖK: Elnézést kérek, csak egyre jobban fogy az idő, a bizottság határozatképességének határán vagyunk.

Egri Sándor, a Kárpátok–Tisza Nemzetközi Fejlesztési Egyesület elnöke: Kezdeményezések a Tisza érdekében témakörben osztaná meg velünk a gondolatait, hogy milyen lehetőségeket lát, amennyiben a számítógépes rendszer is készen áll. Mindenkinek a türelmét és megértését kérem, és elnézést kérek, hogy nem tudom kellően betartatni az időt. Utána két rendhagyó előadás marad, ugyanis ilyenkor felkérjük a kormányzati szintet, hogy reagáljanak az elhangzottakra. Most a klasszikus reagálás helyett Lovas Attila igazgató úr tart egy előadást, illetve Schmidt András, a Földművelésügyi Minisztérium főosztályvezető-helyettese tart egy előadást, és utána nyílik meg a lehetőség a párbeszédre. Bízom benne, hogy még aktívak tudunk maradni.

Egri Sándor előadása

EGRI SÁNDOR elnök (Kárpátok–Tisza Nemzetközi Fejlesztési Egyesület): Szabad-e kirándulást tennünk? Megerősökölök a kérdésben a választ. A Tisza forrását építettük újjá 2009 júliusában. A Tisza forrása nem Romániában van, hanem Ukrajnában, Kárpátalja megyében, a rahói járásban. Az újjáépítésben három magyarországi szervezet vett részt. Olvashatók ezek. Segített a kárpátaljai megyei polgári védelem, az Ungvári Nemzeti Egyetem magyar történelmi és európai integrációs tanszékének hallgatói szintén segítséget nyújtottak. Azért ez nem rabszállító, hanem sajnos ott olyanok az útviszonyok, hegyvidéken vagyunk, hogy így átalakították a teherautót személyszállítóvá. Mikor említettem, hogy kik vettek részt ebben az újjáépítésben, akkor mindenféleképpen meg kell említenem a magyar külügynek az akkori - tehát 2009-ben járunk - hozzáállását. Amikor jeleztük, hogy talán, ha az ungvári főkonzulátus vagy a beregszászi konzulátus - akkor, még azt hiszem, konzulátus volt - esetleg nyújtana valamilyen kis segítséget, az bizonyára meggyorsítaná az előkészítést. „Megvannak maguk örülve? Beavatkoznak egy ország belügyeibe? Nemzetközi konfliktust fognak kiváltani.” Ezért mutattam meg, hogy kik voltak az együttműködők, mert ukrán együttműködőkre találtunk, akik szívesen jöttek.

Ez a fiú itt, felhívnom az arckifejezésére a figyelmet, mikor meglátta ezt az omladékot, ő egyébként a kőműves, Tasnádi János építőmester Komlóról, és nem szedte a sátorfáját, hanem éppen a kezében volt még a szatyor, mikor érkezett, és hát bizony, nem sok reményt fűzött hozzá, de az elszántság benne is és a többiekben is megvolt.

Itt néhány képet mutatok a munkálatokból, hogy hogy nézett ki korábban. Miért vált szükségessé az újjáépítése? Fennállt annak a veszélye, hogy helyi ukrán barátaink közül a hivatalosság egyszer csak úgy fog dönteni, hogy életveszélyes, nem látogatható, lezárják. Most ezzel meg az elejét vette volna az újnak és mindennek. Hát ezt sikerült megfordítanunk. A forrást valamikor az 1870-80-as években fedezték fel, jelölték meg magyar természetbarátok, és kisvártatva, rá nem soká meg is építettek egy menedékházat, így írják, hogy a Tisza eredete mellett. Rendkívül gyakori az eső, napjában többször ismétlődik, és szükség van egy ilyen menedékházra. Nem találkoztunk olyan emberrel Kőrösmezőn, aki emlékezett volna rá, a fundamentumainak a kövei viszont megvannak, és megmaradt ez a fénykép is.

Ez a szolnoki csapatot jelenti, történelmi tettet hajtottak végre, a Tisza forrásától a fölötté lévő Okole-fennsíkra - kört jelent - megépítették ezt a lépcsőt és

lépcsőkorlátot, vagy megerősítették a lépcsőt és megerősítették a lépcsőkorlátot. Ilyen lett az újjáépítés után, láttuk az előbbi romhalmazt. Itt most nem látjuk, de lehet, hogy a következőn igen... Ez már szeptember 11-12-e, odavittük az úgynevezett esőbeállókat, lefestgettük őket. Itt ered a Fekete-Tisza felirat látható. Nem egy nagy trükk, de ma nem így néz ki. Attila ott volt az avatáson, Volodimir Petrovics Csipak elvtárs, a kárpátaljai megyei vízügyi igazgató a maga képére fordította át ezt az egész forrást. A Tisza által érintett öt ország tábláját helyezték el, ezt a táblát lefeszgették, szerencsére épségben, tehát mementóul megvan az utókor számára. Én meghívom önöket egy látogatásra a Tisza forrásához, nézzék meg, hogy most hogyan néz ki. Amíg ott voltunk, festegettük éppen az esőbeállókat, amikor már megérkezett az első csapat. Több száz kilométer egyébként innen Szolnoktól mérve, és hát invitálok mindenkit, hogy tekintse meg a Tisza újjáépített forrását.

A térképet már különböző változatban láttuk, és egy különös vízrajzi helyzetnek vagyunk tanúi Magyarországon jelen pillanatban, vagy akkor úgy mondom, hogy a Kárpát-medencében. Hogy a Kárpát-medence vizeinek végső befogadója valóban a Duna, a táj vízrajzi tengelye azonban a Tisza, emlékezzünk a térképekre. Azonban a Tisza a Dunától eltérően nem két nagy táj határán folyik, hanem az Alföld közepén, és egyesíti valamennyi víz folyását a Kárpát-medencének vagy a Tisza vízgyűjtőjének.

Szó esett a határon túli veszélyekről, ezzel még külön szeretnék foglalkozni. Egyetlenegy mellékfolyója maradt a Tiszának, amelyik határainkon belül ered, ez a Zagyva. Határokról osztott vízgyűjtőről beszélünk. Mióta beszélünk erről? Igen kérem, 1920, a trianoni szerződés óta. Csakhogy és csakhogy, a trianoni szerződés 3. fejezetének 292. és 293. cikke úgynevezett vízügyi rendelkezéseket tartalmaz. Azt mondja, hogy ha új határok - itt tők új határok megállapítása történt - megállapítása következtében valamely államban a vízrendezés más állam területén végzett munkálatoktól függ, vagy olyan vizeket vagy vízerőt használnak fel, amelyek eredete más állam területén van, az érdekelt államok között oly természetű megállapodást kell létesíteni, hogy mindegyikük érdekeit és szerzett jogait biztosítja.

Tehát ezekre a területekre vonatkozólag a 292. cikk, amely az elveket tartalmazza, végrehajtása érdekében állandó vízügyi műszaki bizottságot kell létrehozni. Létrehozták. Létrehozták, csakhogy ez aztán a Népszövetség megszűnésével először eliminálódott, majd aztán jött a II. világháború, és a II. világháborút lezáró békekötések megfeledeztek arról, hogy határokkal osztott vízgyűjtők találhatóak Európának ebben a keleti felében.

Az öt ország együttműködése - tehát tudjuk, hogy melyik öt országról van szó, az együttműködési készség hiányzik. Milyen jövőképet lehessen akkor alkotni, mi legyen ennek a régióknak a jövőképe? Azt mondjuk, javasoljuk, hogy a Kárpátok-Tisza... Igen, a keleti határvidék távolsága Brüsszeltől 2000 kilométer, és a tudatban? Csókolom! Nagyon népszerű most a Duna Régió Stratégia. Volt egy ikszedik megbeszélés Budapesten, megjelent Brüsszelből egy lány, asszonyka, és kérdezem tőle, hogy hallott-e már a Tiszáról. Nem. Hallott-e a cianid- és nehézfém-szennyezésről? Nem. Ő volt az illetékes, aki a Duna Régió Stratégián belül valamivel kellett hogy foglalkozzon. Nem őt hibáztatom, félreértés ne essék, mert ha nem hallott, nem hallott! Mi felemeltük a szavunkat, hogy meghallja? Nem.

Kérem szépen, tehát ez az öt ország együttműködési készsége hiányzik, mi legyen az itt élő emberekkel, amit Péter is említett? Mi legyen itt a jövő? Hogyan fognak élni az unokáink? Nem beszélek a mai Magyarországról, hogy választások jönnek, ki szól itt a jövőképről. Kárpátok-Tisza komplett stratégiát kéne alkotni, de ez nem fér bele, része, de nem azonos a Duna Régió Stratégiának a kistestvérével, a testvéröccsével. Önálló, önálló Kárpátok-Tisza komplex stratégiája; a komplex

kifejezést értjük, hogy mindenféle tudományágnak az együttes alkalmazása stb. Önálló kell. Ez nem eretnokség.

De kérem szépen, mi jelenti a problémát? Hogy a Tisza vízgyűjtő térségének érdekérvényesítő képessége minden országban csekély. Miért csekély? Mert a központtól távoli perifériák. Ismerjük a központ-periféria viszonyt. Mindig kevesebb figyelem jut a perifériára. Politikusi haszon nem származik e régió részeinek fejlesztéséből. Tessék már mondani nekem egy politikusi hasznot, ami azt mondja, hogy hú, ez most tényleg olyan politikus, akiben megbízhatunk és a többi. Nem.

Itthon sem származik politikusi haszon. Elmondom a Tisza-vízgyűjtő programrégió önkormányzati társulásnak a történetéből, amennyit én ismerek. Ez megalakult 2000. július 5-én hét Tisza menti megye részvételével. Hallottak-e önök ennek a tevékenységéről valamit? Miért nem? Ez ott megalakult. Aztán eljutottunk 2010-ig, amikor Bács-Kiskun megye jelezte, hogy ő ki akar lépni ebből, mert nem tudom, mennyi tagdíjat be kellett fizetni.

Tehát mióta foglalkozunk a Tiszával mi mint Kárpátok–Tisza Nemzetközi Fejlesztési Egyesület az úgynevezett rekordnak, rendkívülinek mondott árvizek óta, és a cianid- és nehézfém-szennyeződés óta? Miért nem voltak ezek rekordárvizek? Abban a tekintetben rekordárvizek voltak, hogy meghaladták az előzőt. Rakonczai János földrajztanár Szegeden, van neki egy nagyon kedves hasonlata. Jelzi a nem szívesen látott rokon, nem teljesen jó a hasonlat, de azért ideillik, hogy majd jövök, meglátogatlak benneteket. Jó, majd jössz, meglátogatsz. Megint most jelez telefonon, hogy most már jövök, most már tényleg, számítsatok rám. Jó, majd jössz. Egyszer csak beállít az árvíz, a rekord.

Az újságok írják, hogy vajon az előzőt meg fogja-e haladni. Tehát verseny hirdetünk az árvizek között. És ott a rokon, ott az árvíz. De hát a rokon jelezte előre, hogy fog jönni! Lesz árvíz? Lesz. Tudjuk, hogy jön a rekord, a 10 méter 40 centit meghaladó? Tudjuk, hogy lesz, csak azt nem tudjuk, mikor. Itt az egyesületünkről beszélek, hogy mi minden jó cselekedetet hajtottunk végre, egyet még azért kiemelnék: a Tisza-forrás újjáépítéséről már mutattam képeket. Nemzetközi árvízi építőtábor rendeztünk Felsőzsolcán 2010-ben az ottani árvíz, a Sajó árvize után, ez folytatódott Kovászna megyében, Böllönben. Ezeket csak azért említem meg, hogy amikor megkérdezik, hogy milyen alapon pofázik bele a tudósok munkájába. A Tisza-problematika: azért, mert ott voltunk. Tudjuk, hogy miről van szó.

A Tisza-problematika okairól, azt hiszem, Bálint kezdett el említeni, tehát nemzetközi vízgyűjtő, Szerbia várományosa az európai uniós tagságnak, Ukrajna keleti partner. Ezek között az országok között nem létezik jogharmonizáció jelen pillanatban, együttműködési készség még annyi sem.

A centrum-periféria viszonyról már beszéltem, tehát halmozott hátrányokkal terhelt felzárkóztatásra váró vidékről van szó. Semmi köze a Tiszának ebben a fejlesztési tekintetben a Dunához! A Tisza egyetlen fővárost sem érint, Magyarországon két megyeszékhelyen folyik keresztül. A Duna 16 országon, Európa legfejlettebb makrorégiója, és fővárosokon folyik keresztül.

Mióta küzdünk az árral? Az előttem szólók plasztikusan ábrázolták. A Széchenyi-Vásárhelyi program megmászhatatlan korparancs volt, kiváltotta Európa csodálatát joggal, ám nem fejeződött be, azóta sem fejeződött be. Ma egyszerre vesz részt az árvíz, belvíz, aszály, és az ember okozta ökológiai katasztrófa, tehát ez az ember ökológiai katasztrófa, nem kémiai baleset. Nem. Ezt tudjuk, hogy megint be fog következni. Mindjárt utalok rá, hogy honnan tudom én. Létre kéne hozni az Európai Unióval közösen, mivel 3 ország, 3 Tisza menti ország tagja, sőt Európa, Kárpátok-Tisza komplex stratégiát meg kéne alkotni, amely valóban új dimenziót, új távlatokat vázolhatna ez elé a térség elé.

Az európai integráció alapító folyója a Rajna volt, a keleti bővítésé a Duna, az Európai Unió keleti határfolyója - mármint itt nálunk - a Tisza. Miért szégyelljük ezt? A mi regionális azonosságunk, identitásunk meghatározója a Tisza. Mi a Tisza partján szocializálódtunk. Széchenyi mondta, többen hivatkoztak több költőre, íróra, politikusra: a Tisza-völgy fajtánk bölcsője, ha sorvadozni fog a Tisza-völgy magyarsága - az előttem szólók elmondták, hogy most milyen állapotban van -, akkor az egész magyarság látja kárát. Tehát Kárpátok-Tisza stratégia célja, hogy ezt a régiót az Európai Unió kiemelten fejlesztendő határ menti régiójává emelte. Mi ez? Vágyálom? Hol él, aki ilyet beszél?

Az Európai Unió keleti határán ugyanis a problémák megoldásának gyorsasága elősegíti a térség fejlődésének ütemét. De az a kérdés, akarjuk-e fejleszteni ezt a térséget. Fölteszem a kérdést az előadónknak, a politikusoknak mindenkinek. Akarjuk-e fejleszteni ezt a térséget? A Duna Stratégia nyomán eddigi nemzetközi együttműködések tapasztalata az, hogy kezdeményezzük a Kárpátok-Tisza régiót stb. Mi lenne ez a Kárpátok-Tisza stratégia? Nyilván az összegyűjtött tudás, az intézményesített tudás, komplex stratégia, alapelveire, módszertanára vonatkozó javaslatunkat részletesen kidolgoztuk. Mi saját erőből. Nem rendelte meg senki, megrendelte - akkor legyen nagyképű - a kor.

Mondok néhány gyakorlati példát. Kárpátalján 9000 vízfolyás található, ezek gyors lefolyású, gyors, hegyi patakok. Ezeknek az erejét vétek nem kihasználni. Küzdünk sok helyütt a mederduzzasztás ellen.

Ez messzemenően nem erről beszél. Az ukrán szakemberek 29 hegyvidéki - Csipaktól tudom, kárpátaljai szakemberek -, 29 hegyvidéki kis víztározó helyét határozták meg. Ezeknek hármassal haszna van: visszatartják, lefékezik a hirtelen lezúduló gyors áradást, új vizes élőhelyek jönnek létre, növelve a biológiai sokféleséget, illetőleg a visszatartott víz kis helyi erőműveket táplálhat. Most nincs ilyen. De volt. Szelíd energiatermelés Kárpátalján. 1941-ben, Kárpátalja két ütemben történt - magyar szempontból - visszafoglalását követően 1941-ben megépült Kőrösmezőn a Budapest Szálló, ma Edelweiss Turistaszálló a neve, és ennek az épületnek - elég tekintélyes épület - az elektromos energiáját a Mezőháti-patak és a Fekete-Tisza összefolyásánál a mederben elhelyezett turbina szolgáltatta. Ezzel a bizonyos hegyvidéki víztározás ilyen típusú haszonvétjeivel egyetértenek a hivatásos és a társadalmi természetvédők egyaránt Kárpátalján, mert végigkérdeztük őket.

Most megint felmerül a kérdés: legalább egyet nem tudnánk magyar erőből, mintaprojektként megvalósítani? Lezúdult Nagybányáról Európa legnagyobb ökológiai katasztrófája. Felelős kártérítés, csókolom! Tehát öt ország vízgyűjtője. Nagybánya, Bányaiipari Kutatóintézet. Működött, privatizálták, elhunyt a tulajdonos, most román tulajdonosa van. Jó napot kívánok! Mit jelent az, hogy zagytározó? Hát ezek a ... valaki utalt a bányára, igen a kolléganő utalt rá, hogy a bányák után visszamaradnak. Ez bányavidék. Hány ilyen zagytározó található Máramaros megyében? Azt mondja: 300-400. Nem, mondom, Bányaiipari Kutatóintézet, hány ilyen van? Azt mondja, 300-400. Hát mondom, nem számolták? Nem. Miért nem? Nem kaptunk rá megbízást. Ülünk nyugodtan alvízi országgént! Most mondom, lesz, lesz katasztrófa. Pontos regiszterük hiányzik.

Verespatak. Ugye, kétezer éves bánya. Már a rómaiak is! Most a román kormány betervezte a javaslatát a világörökség-kategóriára, majd a mostani pár hete visszavonta; a jelenlegi kormányzat. Tehát 330 tonnányi arany, 1800 tonnányi ezüst, Európa legnagyobb készlete. Az ember olyan, hogy ez izgatja. Az embert sem tudjuk átnevelni, bár a pedagógiai optimizmus végtelen, de ebben a tekintetben nem. Én már azt mondom, bárcsak bányászná ki valaki, vinné el onnan, tüntesse el, gazdagodjon! A román kormány azt mondja, ó, hát ilyen járadék, olyan járadék, adjuk

oda nekik! Jó, rendben, adjátok oda, de akkor tiltsuk be a cianidos technológiát. De azt mondja, kérem szépen, miről beszél ez az ember? Azt se tudja, miről beszél. A határvízi együttműködések tökéletesek, azok annyira jól működnek, olyan jó barátaink, mindegyik, a román, ukrán, nincs ezekkel probléma. Igen, valóban egyetértünk ezekkel, de nem elégszünk meg velük, a korábbi és mai gyakorlattal, a vízügyi ágazat egyébként kiváló nemzetközi szakmai együttműködésével, hanem azokat integrálnunk kell a Kárpát-medence egésze ökológiai, gazdasági, társadalmi együttműködésének rendszerébe. Ki a fene kezdeményezze ezt? Ki? Hát azt mondják a barátaink, hogy abból a 966 kilométeres folyóból 600 kilométer mégis a ti területeteken folyik keresztül, ti vagytok a Tisza „gazdái”. Ki kezdeményezzen?

Behozunk egy új elvet, ez pedig a határvízi együttműködésen túl/helyett, azt mondjuk, hogy közös felelősség. Ez az öt ország közösen álljon helyt, közös felelősséget nyilvánítson ki a Kárpátok-Tisza régió együttműködése közben. Tehát itt ne mutogassunk, hogy te alvízi vagy, te felvízi, te ilyen vagy, te olyan vagy. A felvízi: engem nem érdekel, tőlem elfolyik, nincs vele semmi probléma. Most jön a lényeg. A politikai kormányzati együttműködés láthatóan nehézkes. Tessék már nekem példát mondani a mostani politikai kormányzati együttműködésre. Megakadályozunk Ukrajnának minden izét, mert nyelvtörvény! Megakadályozunk Romániának minden izét, mert más bajunk van vele! Nem, időről időre akadályba ütközik a politikai kormányzati együttműködés. Akkor mi a fenét csináljunk? Más kell. Rajnai példa. A kis Hollandia kényszerítette rá akarátát az óriási Németországra, Franciaországra. Társadalmi szereplői - mégis csak ideírtam ezt a szót, hogy -, civiljei, ez szitokszó, közreműködésével.

Nézzük meg akkor a nem kormányzati együttműködések, hogyan működnek. Itt vannak a megyék, a Tisza menti megyék, ugye, minden országban. Akadályokba ütközik, tárgyalgatnak, aztán ilyen-olyan hivatkozással végül elzárkóznak az aláírástól. A Jász-Nagykun-Szolnok megyei önkormányzat asztalhoz ültette az érintett megyéket, a határon túliakat is, Máramaros megye, amelyik bennünket a leginkább izgat, tárgyal-tárgyal, végül ilyen-olyan indokokkal hárított. Tehát nincs se kormányzati együttműködés, de nem kormányzati, nemzetközi együttműködés. E helyett azt mondjuk, hogy válasszuk a társadalmi partnerséget. Mi mint társadalmi partnerek, két évtizede folytatjuk ezeket az együttműködések, és készek vagyunk a továbbiakra. Azt mondjuk, hogy nemzetközi Tisza-fórumok sorozata, sok ilyen csináltunk már, vagy rendezzünk egy nemzetközi Tisza-parlamentet, és legalább mondjuk ki a problémákat. Öntsük az asztalra!

Cél az együttműködés. Ideírtam, hogy nem kormányzati felelősség, a kormányzat csak hárítson, nem mi mondjuk, ezek hülyék, civilek, ezek nem is a mieink! Nem szeretjük őket.

Terepmunka. Előkészítjük a terepet, kimunkáljuk a részleteket. Megtettük, megtesszük. Kiút. Önálló intézményesülés, anélkül nem fog menni. Nemzetközi Tisza-védelmi Egyezmény. Itt van a példa, a Rajna-védelmi Egyezmény, itt van a Duna, amelyiket szintén nemzetközi egyezmény véd, és a Szávát is nemzetközi egyezmény védi. Tehát van előttünk példa.

Az intézményesülés. Ideírtam: Zenta. Zenta az alvízen van. Most mondok egy gyakorlati példát az intézményesülés fontosságára. Minden ország megalkotja a saját szabályait. Zentán működik egy cukorgyár és egy állati eledelt gyártó cég, egy angol cég. Mindkettő a Tisza mentén, mindkettő a Tiszába üríti a szennyét. Hát, kérem szépen, az ország meghozza a legfelsőbb szintű rendelkezéseit, és azt mondja, hogy környezetszennyezési bírságot vetek ki rá, hogyha ezt és ezt teszi. A cég beépíti a működési költségébe a környezetszennyezési bírságot, hogy ezzel ő számol. Ez neki olcsóbb, mintha a saját kerítésén belül megóvná a Tiszát a szennyezéstől. Mindenki

jól jár. Az állam korrekt volt, meghozta saját rendelkezését. A cég korrekt volt, befizette zokszó nélkül a környezetszennyezési bírságot. Mindenki jól járt, ugye? Na, de hát ott van a helyi önkormányzat, hát helyi rendelettel akkor légy szíves! Azt mondja a polgármester asszony, ne hülyéskedj már, ez a két cég prosperál, bármi bajom van, hozzájuk megyek kérni valamit! Majd én fogok velük ...?

Tehát létrejön egy önálló, független egyezmény következtében egy bizottság, amelyik azt mondja, hát gyerekek, ilyet azért nem szabadna csinálni. Tehát önállóság, nem fér bele se a Duna Stratégiába, se az ICPDR Tisza-csoportjába, semmi. Egész másról beszélnek.

ELNÖK: Bocsánat, mínusz 8 percnél tartunk.

EGRI SÁNDOR elnök (Kárpátok–Tisza Nemzetközi Fejlesztési Egyesület): Ebbe az irányba lépegetve alkottuk meg a Tisza Chartát, 2007. május 18-án írtuk alá Nagyszőlősen. Ez egy értékalapú megközelítést jelentett, nem nyűg e táj, és a többi. Átadtuk ezt a Tisza Chartát Sólyom Lászlónak, egymondatos válasz sem érkezett rá. Nem érdekes. Tehát a makrorégió jövőképéről van szó.

33 közép-magyarországi ártér van, amiről Péter beszélt, hogy hová lehetne oldalirányba kivezetni. Esélyt a Tiszának! Ebben leírtuk azt, hogy tulajdonképpen a víz munkahelyeket teremt. Magyarország legvonzóbb nemzeti kincse, felszíni és termálvizekben rejlő gazdagsága, társadalmi szolgáltatások a vizes élőhelyek nyújtotta... hát ezt el kell helyezni az üzleti világban.

Na, most az Európai Unió makroregionális politikája létezik. Van ilyen. Nem találtuk föl a spanyolviaszt. 2009-ben a balti stratégia, Duna Stratégia, Adriai-tengeri stratégia, Alpok-régió stratégia, és ott kérdőjelet tettem oda, hogy kétezer-valahányban Kárpátok-Tisza komplex stratégia. Kihívások, hulladék...

Még egyet muszáj lesz elmondanom: ez a szennyvíz. Kérem szépen, Kárpátalja szennyvize, beleértve az ipari és a kommunális szennyvizet, jelenleg tisztítás nélkül ömlik a Tiszába. Az ország fejlesztési szintje, centrum-periféria viszony, majd jut, ha jut. Az ottani szennyvízcsatorna-hálózat, illetőleg tisztítóművek a szocializmusban épültek, a kor színvonalán. De ott is voltak hibák. Bár van, aki azt mondja, nem, az tökéletes volt.

A kőrösmezei példa: megépült az új szennyvíztisztító berendezés, hozzá tartozó hálózattal, és a hálózat gerincvezetékének legfőbb pontján, hogy-hogy nem, nem találkozott össze? Átadták, mert megépült. Kész, állt a szalag, mindegy. Azóta is úgy van, a szocializmus óta úgy van. Felvízi ország, mi meg alvízi ország vagyunk. Vízvisszatartó vízgazdálkodás, pesszimista variánst mi nem készítünk, elvisszük ezt a nemzeti stratégiát, de tudjuk, hogy ezek a stratégiák olykor annyit sem érnek, mint a papír, amire kinyomtatják őket. Tájéleptékű problémát viszont csak tájleptékű beavatkozással lehet kezelni. Nemzetközi szinten és az egész tájról gondolkozva.

Mégpedig akiknek a bőrére megy a vásár, azok nélkül lehet gondolkozni, aztán megint melléfogás következik. Ha régen folyamatos tanulás, képzés nem ipartelepítés helyett nem azt mondom, hogy a megyeszékhelyeken, nagyvárosokban stb. nem fognak ott mikrocipet meg alumínium-hegesztőműhelyeket létrehozni. Nem, natúrparkok világa, szelíd tájhasználat stb. Élelmiszer-biztonság, igen. Tehát európai dimenzióba emelt fejlesztések. Most egyezmény, nyilvánosságot! Hölgyeim és Uraim! Nagyon örülök, hogy most itt ezeket a kérdéseket napirendre tűztük. Szakmai-társadalmi fórumok hiányoznak, ahol ezekről beszélünk. Nincs hol. Tessék már mutatni legutoljára, de igen, beszéltünk.

Hiányoznak a nyilvánosság eszközei, nagyon nagy örömmel csüggök a tévén a V4 Magazin, az Alpok-Adria Magazin, de ezek mintájára szívesen látnánk Kárpátok-

Tisza híradót, olvasnánk nyomtatott többnyelvű Kárpátok-Tisza magazint. Véggkövetkeztetés.

Uraim és Hölgyeim! Ez a mélyítés. Vagy a XXI. század elejének nemzedéke megvalósítja azt, amiket én itt elmondtam, hogy nem érdemeljük meg az utókor megbecsülését. A cselekvés örök elhárításával, de higgyétek el, hogy jók vagyunk! Ez nem igaz. Nem. Ezen nem lehet kompromisszumot kötni. Köszönöm szépen. *(Taps.)*

ELNÖK: Köszönöm szépen. És mindenkinek köszönöm szépen a türelmet. Sokan várjuk Lovas Attila, a Közép-Tisza Vidéki Vízügyi Igazgatóság igazgatójának előadását, hiszen befejezett, folyamatban lévő és tervezett vízgazdálkodási fejlesztések a Tisza mentén címmel tart előadást. Ezt követően Schmidt András a Földművelésügyi Minisztériumból tart egy előadást, utána miénk a lehetőség, hogy utána mindenki éljen a párbeszéd lehetőségével.

Lovas Attila előadása

LOVAS ATTILA igazgató (Közép-Tisza-vidéki Vízügyi Igazgatóság): Tisztelt Elnök Úr! Tisztelt Bizottság! Köszönöm szépen a felkérést. Ahogy az előző előadás előtti felvezetésben is mondta, hogy a kormányzat oldaláról, tehát a vízügyi igazgatóság és a vízügy jogszabályban meghatározott feladatait hajtja végre a lehető legjobb tudása szerint és a rendelkezésre bocsátott források leghatékonyabb vagy lehetőség szerinti leghatékonyabb felhasználásával.

Mindenki idézettel indított. Én is egy idézettel: „parttalan medrében ballagott a Tisza valaha...” A ballagás még most is igaz, mert a 6 centiméter/kilométerre emelkedett esés még mindig majdnem a vízszintes, tehát az 1 ezrelékes esés is 1 méter, azaz 100 centiméter. Tehát a 6 centi még igen kevés, amiből azért elég sok probléma is fakad.

Ezt az ábrát is lássák, de ehhez én azt szeretném elmondani, ami most utólag megjelent rajta, tehát ez nemcsak a múltra igaz. Ha tehát ezt nézzük, ez is egy időpillanat, az első katonai felmérés XVIII. század végi állapotát tükrözi, az éppen akkori aktuális állapotot, ami már lehet, hogy 20 év múlva nem is volt igaz. És most egy kiszáradt tájról beszéltek több előadásban, és azért ha ezt az ábrát megnézzük, ami megjelenik rajta, ez a, mondjuk, 98-tól az elmúlt 20 évnek egy úrfelvételből kumulált táblája, tehát a víz benne van a tájban.

Most is meg lehetne szerkeszteni azt a térképet, csak éppen nem mondjuk el a részleteket, de ugyanaz látható. A másik, hogy a víztöbbletre, persze, sokan emlékeznek, de már akkor sem volt igaz az állandó víztöbblet, mert azért figyelmébe ajánlom mindenkinek, aki nem ismeri, Réthly Antal életének főművét, aki több kötetben földolgozta a Kárpát-medence hidrológiai, meteorológiai szélsőségeit egészen a honfoglalásig visszamenve, szerintem majd minden forrást megtalált, ami rendelkezésre állt. A XIX. századtól napra lebontott adatokat tartalmaz ez a könyv, és például 1863-ban, amikor olyan aszály volt az Alföldön, hogy az állatállomány majdnem egésze elpusztult, sivataggá vált földekről beszéltek, ez 1863-ban volt.

1879-ben másfél évtizeddel később az árvíz elmosta Szegedet. Azt mindenki tudja, tanítják is az iskolákban. Erről az egy-két megszállott tudóson kívül nem sokan tudnak.

Az, hogy mit jelentett egy szűkebb részre fókuszálva ez a tájatalakítás, ami végül is egy korparancs alapján végrehajtott feladat volt a Tisza szabályozása. Ez az első katonai felvételre rátettem az akkori Tisza-vonalat és itt, Szolnok környékén a települések belterületének határvonalait. A lila vonalak a jelenlegi belterület határvonalait jelzik. Ez itt Törökszentmiklós, ott van Szolnok, kisebb települések találhatóak, és itt is lehet mondani, hogy a víz van jó helyen, vagy a falu. Lehet, hogy

rossz helyen van a falu, de ott van. Tehát ott emberek tízezrei élnek, tehát azoknak elég nehéz megmagyarázni, hogy ők rossz helyen vannak, és a víznek adjanak helyet.

A jelenlegi állapot így néz ki. Ez egy kultúrtáj. Füstös Gábor mondta, hogy domesztikált környezetben élünk, egy domesztikált környezetet nem lehet magára hagyni, maximálisan egyetértek vele. Egy ilyen nagyságrendű tájátalakítást, ha magára hagyjuk, akkor katasztrófa lesz. És úgy gondolom, hogy ebben igazándiból meg is fogalmazta a feladatunkat. Az árvízszintek alakulása az 1800-as évek elejétől a főbb vízmércékre.

Igazándiból 2 rész látszik, ott az 1800-as évek végén volt egy nagy ugrás, akkor kezdték befejezni a töltésezéseket. Van egyértelmű hidrológiai magyarázata, 1 méteres ugrás volt. A másik nagy ugrás 130 évvel később következett be, az ezredfordulónál. Ennek is van magyarázata, és akkor a vízügyi szakma elkezdte keresni, hogy mi a magyarázata ennek, és hogy lehet vagy lehet-e kezelni egyáltalán. Ezt, ha kicsit szemléletesebben mutatom, Szolnokon van egy történelmi vízmércének hívott emlék-vízmércénk a támfalra fölörögztve, itt 10 vízszintet tüntettünk föl, és ott meg is található az akkori árvíz szintjének a dolga. Alulról a második, a 763 centiméter volt 1869-ben, amikor Szegedet elmosta a víz. Ott van.

Jelenleg a másodfokú szint környéke, tehát már árvíznek sem számít ez a vízszint. Utána 1970, amit az ezredfordulóig túlszárnyalhatatlan árvíznek tekintettek, addig közel másfél métert emelkedett a víz. Azóta viszont, vagy akkor, pár éven belül majdnem ugyanakkora emelkedés volt, és ha visszavetítem a szegedi árvíz évére, akkor közel 3 méterrel nagyobb a mért árvízszint itt, Szolnoknál.

Ez váltotta ki azt a gondolkodást, hogy mi az ilyen, a szabályozások megkezdésekor észlelt nagyságrendű változásnak az oka, vagy hogy lehet kezelni.

Ebből született a Vásárhelyi-terv. Én úgy gondolom, hogy elég megalapozott tanulmányokkal, tehát gyakorlatilag nemcsak műszaki szempontból, hanem majdnem minden tudomány szempontjából körbejárták a témát. Részletesen elemezték a műszaki megoldási lehetőségeket és azoknak költségeit, és egy csomó dolgot, például a sekély ártéri árapasztást is akkor elvetették, tehát jogszabályban már nem az fogalmazódott meg, hanem a Vásárhelyi-törvény, ami feladatokat határozott meg a vízügyi ágazatnak. Ebből volt az egyik a védvonalak előírás szerinti kiépítése. Ez azért két évvel ezelőttig az akkori mértékadó árvízszintre vonatkozott; most, amióta új mértékadó árvízszint van jogszabályban rögzítve Magyarországon, már arra vonatkozik ez a pont.

A másik a nagyvízi meder vízzállításának növelése, ezt majd kicsit később részletesebben elmondom, hogy ez alatt mit kell érteni. Az árvízi tározás lehetőségének megteremtése. Akkor megfogalmazódott, hogy hat árvízi tározót kellene első ütemben megépíteni. Ezek úgy meg is épültek, pontosabban egy elmaradt, a nagykorúí alapvetően tájgazdálkodási célú tározó, de az árvízi tározók megépültek.

Miért ott, ahol igen? Amit látnak, a vízszintes vonal az a mértékadó árvízszint, ami két évvel ezelőttig érvényben volt. A barna színű vagy narancssárga vonal pedig azt jelöli, hogy a 2000-ben mért árvízszint mennyivel volt magasabb a mértékadó árvízszintnél. Itt vannak a városok, hogy helyileg hol van. Szolnok, tehát a Középtisza környékén - hogy mondjam -, kicsit Csongrádtól vagy a Körös-toroktól Tiszafüredig nagyságrendekkel magasabb volt, mint máshol. Volt, ahol egy méternél is jobban meghaladta a mértékadó árvízszintet. Ez azért probléma, mert az előírások azt mondják, hogy a gátakat a mértékadó árvízszint plusz egy méterre kell megemelni. Nem mindenhol voltak akkor kiépítve, még most sincsenek, tehát sok helyen a gátak szintje fölött volt az árvízszint, és ennek ellenére is sikeres volt a védekezés.

Hol épültek meg a tározók? Miért az a három épült a Közép-Tiszán? Ott volt a legnagyobb probléma. A cigándi is ott, ahol probléma volt, a fenti két tározójuk is egyértelműen a probléma helyszínén. Tehát műszakilag megmagyarázható, hogy hogy lehet kezelni. Ez a 6 tározó 700 millió köbméter fölötti tározótérfogatot eredményezett. Ehhez azért én hozzászámolom ezt a két töltésáthelyezést. Az egyik a Bivaly-tóé, ami már egy 2006 után, 2008-ban befejezett beavatkozás, az 500 hektárt vagy kicsit többet tett ismét a hullámtér részévé, és azóta is fenntartjuk. Most már egészen szép rétté vált, és az ottani anyaggyerőhely meg kiváló vizes élőhely és halivóhely is. Itt megint megvilágítanék egy problémát: idén tavasszal, amikor kiváló volt az ívás ebben a vizes élőhelyként funkcionáló volt anyaggyerőhelyben, utána pont a természetvédelem és a halgazdálkodás között keletkezett konfliktus, mert a halgazdálkodók vissza akarták engedni az ivadékokat a Tiszába, hogy ott gazdagítsa a halállományt, a természetvédők pedig úgy látták jónak, hogy az a halállomány, vagyis a kishalak a madarak eleségét szolgálják. Egy idő után feloldódott a konfliktus, de azért nézőpont és nézőpont között azért elég sokszor különbségek szoktak felmerülni. Ezen kívül azért van még több százmillió köbméter tározótérfogat a Tisza-völgyben, a Körösök mentén és a Zagyva mentén, amelyek szintén voltak már üzemben 2010 alatt, például a két zagyvai alsó tározó kétszer is.

Árvízi tározók hatása. Ez a tiszaroffi. Igazándiból a célkitűzés az volt, hogy a tározókkal a mértékadó árvízszint alá kellene húzni az extrém magasságú árvizeket, és például 2010-ben Tiszaroffnál ez igazolódott. A felső ábra: látszik, hogy a kiskörei vízállás még a mértékadó árvízszint fölött tetőzött, de Szolnokon már a mértékadó árvízszint alatt. Tehát a roffi tározó üzembe helyezése is, és úgy gondolom, hogy jó üzemeltetése igazolta a VTT-ben megfogalmazott feladat jogosultságát.

Emellett azért van még egy probléma, és ez a hullámterek vízszállító képessége. Mi történt, ami az ezredforduló méternél nagyobb nagyságrendű vízszintemelkedését eredményezte? Megnéztük, hogy a vízhozamok nőttek-e. Tehát történt-e klímaváltozás szintű ügy a Kárpát-medencében, ami az árvizek szintjét befolyásolja? És az jött ki, hogy 1970-ben 2400 köbméter ment le másodpercenként Szolnoknál, és nagyjából ugyanannyi ment le 2000-ben és 2006-ban is, tehát a vízhozamnövekmény nem indokolta a vízszintnövekményt. És akkor jön az egyszerű képlet: a keresztmetszet szorozva sebességgel, tehát mivel a keresztmetszet ugyanakkora, de a sebesség csökkent, tehát csak nagyobb keresztmetszeten, tehát magasabb szinten történő tetőzéssel tud ugyanaz a mennyiségű árvíz levonulni. Tehát ebből következett, hogy az árvizek szintjének csökkentésére, ami a XXI. században nemzetközileg elfogadott sztenderd az árvízkezelésre, abban csak a hullámtéren végrehajtott beavatkozásokkal lehet nagyságrendi beavatkozásokat elérni. És ez nem az extrém árvizek kezelésére szükséges, hanem azért, hogy a trendekben látható romlást, ami évi 2-3 centiméter növekményt jelent, azt megállítsuk vagy visszafordítsuk. Ettől még lehetnek extrém magasságú árvizek, mert azért a Tisza meg a Kárpát-medence messze nem merítette ki a - hogy mondjam - legrosszabb összeállást. Tehát 1888-ban sokkal rosszabb hidrológiai körülmények voltak, mint mondjuk 2000-ben. Tehát még lehet ennél nagyobb. Arra kellene a tározók, hogy a trendszerű romlást megállítsuk. Arra pedig a hullámtéren kell valamit csinálni.

Mit lehet? Egy tipikus holland hullámtér meg egy magyar. És ne legyen félreértés: az a felső is Natura 2000. Tehát az, hogy éppen mit védünk, vagy mit akarunk védeni, az nézőpont kérdése.

Itt egy kis hidrológia: természetes vízvisszatartás. Nagyon jól hangzik. Amikor Nyugat-Európában megyek konferenciákra, mindig ezt mondják: természetes vízvisszatartás és így tovább. Viszont az ő folyóik teljesen mások, mint nálunk, és teljes mértékben igaz, hogy a felsőszakasz jellegű vízfolyásoknak a természetes

vízvisszatartása, az árvízszint- és árvízi kockázatcsökkentő tevékenységkört takar. De mi itt a lavór alján vagyunk, tehát a Kárpát-medence alsó régióiban, közép- és inkább alsószakasz jellegű folyóknál. Itt viszont a természetes vízvisszatartás az, amit észleltünk a vízszintekben. Működik itt is különben, pontosan: lecsökkenti a sebességet, az árvizek szintjét megnöveli, és akkor itt odafönt ez azt jelenti a hegyvidéken, hogy az árvíz hossza, mondjuk, megnő egy órától két órára vagy háromra, nálunk meg megnő az egy hónapról fél évre. Vissza kell emlékezni a 2005-ös megaárvízre, ritkán szoktunk rá emlékezni, nem nálunk volt különben, hanem a román–szerb határszakaszon, ott egy erősen alsószakasz jellegű folyóról van szó, ott, amikor a töltésszakadás megtörtént, fél évig víz alatt volt az a vidék. Fél évig! A magyarországi védett ártér ilyen jellegű. Alapvetően nem olyan, mint a Beregben, ahol egy hét alatt keresztül vonult az árvíz. Az Alsó- és a Közép-Tisza teljesen szintmentes.

Léteznek intézkedések, hogy mit lehet tenni a hullámtéren. Már amikor a magyarországi folyószabályozásokat végrehajtották, akkor is létezett két iskola, egy német és egy francia. A Tisza szabályozását a francia iskola alapján hajtották végre, ami azt mondta ki, hogy nem lehetnek egyenes szakaszok a folyóban, mert az nem fér össze a folyó természetével, tehát kanyart kanyarnak kell követnie, és a Tisza így néz ki. A németországi folyókat, aki járt kint, az látja, hogy azokat azért rendszeren kiegyenesítették. Ők, amikor ugyanezzel a problémával szembesültek a Duna mentén, és volt egy közös projektünk, akkor ők úgy gondolták, hogy a kezelt erdő vagy a hullámtér, hogy erdőt hagyjunk a hullámtérben, az nem megoldás, azt mondták, hogy ahol hidraulikailag érzékeny sáv van, azt ki kell takarítani. Teljesen.

33 százalékát a hullámtérnek ki is gyomlálták rendszeren, tehát látszik is. És megoldották, mert amikor volt 2013-ban a rendkívüli árvíz a Dunán, akkor már ez működött és 30 centiméterrel csökkentette Deggendorf térségében az árvízszintet. Nálunk, mi eleve abban gondolkodtunk, és az alapelvek közé bele is került, ami egy közösen elfogadott dokumentumban volt, hogy az erdőállomány minél kisebb mértékű csökkentésével kell megoldást találni a hullámtéren, ez adott esetben a kezelt erdőként való kezelését vagy művelését igényli, ami végül is egybeesik azzal, amit Füstös Gábor mondott, hogy egy domesztikált tájat nem lehet magára hagyni, tehát az erdőgazdálkodók, úgy gondolom, hogy ebben még partnerek is lennének.

Azt, hogy mekkora a probléma nagysága, ez az ábra mutatja. A felső vonal azt jelenti, hogy a hullámtér teljes mértékben, mondjuk, lefelé lenne, tehát nem kiirtva és egy holdbéli tájat tessék elképzelni, egy lefelőt. Akkor a Tisza mentén így változnának a vízszintek. Itt pont a középső részen, tehát Tiszapalkonyától, mondjuk, Mindszentig csökkennének jelentősen, pont itt, a Közép-Tiszán 70-80 centiméterrel, a határon túl pedig lehet, hogy még kicsit nőne is.

A másik, az alsó vonal, hogy a hullámtér teljes mértékben benőtt, hogy mennyivel emelné meg a szintet. Az alsó igen, a piros pedig, hogy mennyivel tisztítaná. A kettő között másfél-két méter van majdnem.

Egy kicsit más témára térve. A végrehajtott beruházások, beavatkozások, amik történtek. Van egy, a víz keretirányelv által előírt vízgyűjtő-gazdálkodási terv. Ezt 2010 óta megpróbálta Magyarország végrehajtani. Itt ez a táblázat azt jelenti, hogy a Tisza-völgyben a 2010-15-ös időszakban, a VGT első időszakában - 09-től 15-ig - ez a 698 projekt volt hatással vagy volt olyan beavatkozás, ami a vízgyűjtő-gazdálkodási tervből megfogalmazott célokat támogatta. Ebből a legnagyobb mértékben a 650 milliárdból a szennyvízelvezetés és -tisztítás vette ki a részét. Az egy más kérdés, hogy ennek feltétlenül így kellett-e lenni, de ebben gyakorlatilag minden föl van sorolva, ami megvalósult.

Egy-két példát szeretnék mondani, ami a vízügy feladatkörébe tartozott. A komplex Tisza-tó projektet mi nagyon jónak és fontosnak tartjuk. Végül is a vizek visszatartásának egyik legfontosabb, ha nem a legfontosabb eszköze az Alföldön, és ott megvalósítottunk egy hallépcsőt is, amiről itt már volt szó. De azért azt elmondanám róla, hogy a vízügyi igazgatóságnak van egy laboratóriuma, ami 73 óta, a Tisza-tó elárasztása óta folyamatosan figyelemmel kíséri, tehát napi feladatként most már több mint 40 éves adatsorral rendelkezünk a Tisza-tóról és a teljes érintett Tisza-szakaszról, sőt 98-ig az egész Tisza-vízgyűjtőről is vannak adataink.

Van halbiológusunk, és folyamatosan monitorozzuk a hallépcsőt, amióta üzembe helyeztük, és a hallépcsőben 36 fajt mutattunk ki. A fölötte lévő szakaszon 21-et, alatta pedig 31-et. Ez azt jelenti, hogy csak akkor lehet 36 faj a hallépcsőben, ha működik. Tehát alulról, fölülről jövő halak is használják. Ha tehát a különböző halfajok előfordulási gyakoriságára szüksége van bárkinek, értelemszerűen ezeket az adatokat meg fogjuk tudni adni.

A másik, hogy a megvalósított projekteket mindig megpróbáltuk az integrált vízgazdálkodás célkitűzésével megvalósítani, tehát például amiket rendszeresen használunk kell most már a vízhiányos időszakban, minél több vizet visszatartani és minél több vízzel gazdálkodni, a belvízcsatornában másfél millió köbméternél több vizet lehet csak itt a Közép-Tiszán visszatartani, mert minden egyes belvizes időszak végén, amikor már nincs előtérés, akkor egyből vízvisszatartó üzemrendbe lépünk át, és ezeket a tározókat a belvízvédelmi projektekből alkalmassá tettük arra, hogy a vízvisszatartásra is alkalmasak legyenek. Ez a másfél millió köbméter nem is kevés, úgy gondolom. És ezt a munkát szeretnénk is folytatni.

A víz keretirányelvvel párhuzamosan 2007-ben elfogadtak egy árvízkezelési irányelvet is. A száma is meg az elfogadás dátuma is ugyanaz, mint a víz keretirányelvé, véletlenek pedig nincsenek, tehát úgy gondolom, hogy az Európai Bizottság ezzel is demonstratívan hangsúlyozni akarta azt, hogy a víz keretirányelv és az árvízi kockázatkezelés szorosan összefügg, tehát nemcsak a vizek minőségével, hanem a mennyiségével vagy extrém sok mennyiségével is foglalkozni kell. 60-as a száma különben a víz keretirányelvnek is, és október 23-án fogadták el mind a kettőt.

Az, hogy a víz keretirányelvvel vagy az árvízes irányelvvel föl kellett mérni a veszélyeket, kockázatokat, és a kockázatkezelést hogy lehetne megoldani? Ez az 1200 milliárd az, hogy ha minden kockázatot kezelni kívánnánk, ilyen nagyságrendű összegre lenne szükség országosan. Ebből a Tisza-völgy olyan 733 milliárdra tehető. Ezzel szemben a KEHOP-os forrásokból, ami olyan 280-300 milliárd körül van, abból a Tisza-völgyre 171 milliárd jut. Ebből a 171 milliárdból, mondjuk, kétharmada vízkárelhárítási projekt, a többi pedig egyéb vízgazdálkodási.

A közép-tiszai fejlesztésekről szeretnék egy-két részletet mondani. Van egy jelenleg futó, Szolnok–Kisköre közötti hullámtérkezelési projektünk, de ennek a folytatása is már szerepel a projektlistában. Jelenleg előkészítés alatt van, ez a Szolnok–Csongrád közötti hullámtér kezelése. Végül is 4 fő eleme van. Az egyik egy töltésáthelyezés. Ez azért érdekes, mert ez a kis vonal itt a 4-es út vagy új M4 autópálya - így állnak a vonalak -, de már a NIF betervezte ide a hullámtéri hidat is, tehát itt a hullámtérbővítést már az M4 autópálya megtervezésénél figyelembe vették. Tehát úgy gondolom, hogy az integrált gondolkodásban egészen jól sikerül néha alkotni.

A másik az egyik legnagyobb, ha nem a legnagyobb kanyarulat Vezseny környékén. Ennek a vízszállító képességét szeretnénk kicsit javítani. Erről az ábráról kicsit többet kell beszélnem. A kép tetején látszik a félkörív. Az a Bivaly-tói töltésáthelyezés kezdete, ott volt az az 500 hektár, amit hullámtérre visszaadtunk,

tehát a teret a folyóknak elv alapján. És lefelé pedig van egy nagyon nagy szűkület itt, ahol Vezenynél a komp átmegy a folyón.

A fővédvonal itt húzódik, és igazándiból azon az oldalon nem fővédvonal van, hanem nyári gát. Ezt a nyári gátat tulajdonképpen el is lehet bontani, de Vezeny olyan szempontból különleges, hogy a közigazgatási területének 80 százaléka vagy tán kicsit több a hullámtéren fekszik, és abban a faluban is élnek emberek, akik élni és gazdálkodni szeretnének, és például van egy olyan sikeres mezőgazdasági vállalkozás, aminek a földjeinek 60 százaléka - különben olasz-magyar tulajdonú - hullámtéren van, és sikeres gazdálkodást folytatnak 25 éve, és pont ott, a rendszeresen elöntött területen.

Tehát úgy gondolom, hogy itt, a hullámtéren a mezőgazdaságnak is van lehetősége, amivel élnek is, és úgy gondolom, élni is fognak. Tehát egy olyan műszaki megoldást dolgoztunk ki, ami az árvizek levonulását elősegíti, és a falu életét sem lehetetleníti el. Itt nem átmetszésről van szó értelemszerűen, hanem a nyári gát szintjének a csökkentéséről.

A tiszauagi híd szelvénye is nagyon nagy szűkületet jelent. Ott is beavatkozások vannak tervezve, lehetőség szerint minimalizálva az élővilág érintettségét. És van még egy kisebb beavatkozás itt, Tószeg belterületén. Az árvízvédelmi fővédvonalak előírás szerinti kiépítésére is van egy projekt itt, a Közép-Tiszán, Tiszakécskénél egy viszonylag rövid szakasz és a Zagyva visszaduzzasztással érintett szakaszán pedig egy kicsit hosszabb.

Ez a 2000-es árvíz során is egy nagyon erősen veszélyeztetett rész volt, de mint ilyen visszaduzzasztással érintett szakasz, meg nem Tisza, nagy figyelmet nem kapott, de a probléma azért igen jelentős.

A járszági vízgazdálkodási rendszer rekonstrukciója is szerepel. Ez nem egy új járszági ágat jelent, hanem a megépült Járszági-öntöző-főcsatorna jó karba helyezését. Tehát az is már szép férfikorba lépett, a 30 évet már jóval meghaladta. Itt a tározókapacitás növelése, jó karba helyezés szerepel az elképzelések között.

Az, ami igazándiból az egész Tisza-völgyet érinti, ez egy üzemirányító és monitoringhálózat. Végül is, amit említettem, az az 1,1 milliárd köbméter árvízi tározókapacitás leghatékonyabb üzemeltetését nem lehet ad hoc döntésekkel megtenni. Tehát ennek az üzemirányítási rendszernek a kidolgozását tartalmazza ez a projekt.

Nagy műtárgyak rekonstrukciója. Országos projekt van, de szerepel benne a kiskörei vízlépcső rekonstrukciója is. Azt 73-ban helyezték üzembe, és azóta ilyen igazi rekonstrukciója nem volt, még az NDK-s Orsta hidraulikus dugattyúk vannak, amik most már azért néha több gondot okoznak, mint előnyt.

Belvízcsatornák fejlesztésére két projekt is van. Itt mind a két projektben gyakorlatilag azokat az elveket érvényesítjük, amit már említettem, tehát a vízelvezetés mellett a vízviszatartás lehetőségének is az elősegítése.

Még energetikai fejlesztésre is jutott. Az viszonylag kismértékű projekt, viszont ezt is elég nehéz volt összerakni, mert az energiaracionalizálási intézkedéseink már olyan szintre jutottak, hogy a feladatot elég nehezen tudtuk teljesíteni. Ugye, 100 milliós volt a minimumprojekt, és a teljes termelt energiát fel kellett használni, mert nullszaldóval kell zárni az évet. Tehát nem lehet pluszban betermelni a rendszerbe, és az energiahatékonyságnak ilyen hátrányai is vannak, hogy elég nehéz olyan projektet találni így, amit össze lehet rakni.

Kicsit részletesebben a Tisza-hullámtér projektről, ami a Szolnok-Kisköre közötti hullámteret érinti. Jó tízéves múltra tekint vissza az egész projekt. Két fő része van, az egyik a műszaki beavatkozásokat, tehát gyakorlatilag a vízjogi létesítési

engedélyt igénylő beavatkozásokat takarja, a másik pedig a hullámtérrendezést, növényzetszabályozást, az erdészeti engedélyezés alá tartozó beavatkozásokat takarja.

A műszaki beavatkozások - 16 helyszín van - fő elemei ezek, amik fel vannak sorolva, ebből egy párat meg szeretnék mutatni. Az egyik egy „pityókadepónia” bontása, ami igazándiból nem sokat mond, viszont arról van szó, hogy nincs új a nap alatt. A Tisza az 1876-os árvíz alatt itt folyt, ebben a kanyarban. Itt van egy lefűződött - tengerszemnek hívják a térképen is - morotva. Ráadásul ez az 1930-as években, tehát a gátak között fűződött le, tehát néha keletkeznek azért még morotvák, csak ritkán.

Amikor volt egy töltésszakadás 1876-ban, akkor az érintett társulat megépítette az új töltést, közvetlenül a folyóparton. Azt a főispáni hivatal a folyammérnöki hivatal szakvéleménye alapján nem tartotta jónak. Most sem gondolnánk jónak, és akkor a főispáni hivatal kötelezte a töltés küllebbezésére, tehát a töltés folyótól való eltávolítására a törökszentmiklósi társulatot, aki megépítette az új vonalon, a fővédvonalon, csődbe is ment különben, de ez egy másik történet. De a régít viszont nem bontotta el. Én úgy gondolom, hogy a vízügyi ágazat ezzel a depóniaelbontással amellet, hogy a hullámtér vízszállító képességét is növeli, egy 140 éves örökséget szüntet meg vagy old meg.

A töltésáthelyezéseket csak azért mutatom meg, mert itt négy helyszínen van töltésáthelyezés. A négy helyszín összesen egy olyan 350 hektár folyónak visszaadott hullámteret jelent ismét. Tehát a Bivaly-tóval együtt most már majdnem ezer felé közelítünk, tehát úgy gondolom, ez is egy eredmény.

Ez a keskenyi töltésáthelyezés, ez pedig azért érdekes, mert itt ment a régi töltés, ami már el van bontva. Nagyon megközelítette a folyó, veszélyeztette, tehát egyre közelebb jött, és pont ennél a helyszínnél egy részletes természetvédelmi szempontú hatásvizsgálatot, hát nem a jogszabály szerinti hatásvizsgálatot végeztük el, hanem műszaki megoldásokat dolgoztunk ki. Tehát a hagyományos folyószabályozás, partbiztosítás építése és töltésáthelyezés, és ezeknek a lehetséges műszaki megoldásoknak az értékelését természetvédelmi szempontból végeztük el, és a természetvédelmi szempontú értékelés azt mutatta, hogy az élővilágra a legpozitívabb vagy legkevésbé negatív, ez nézőpont kérdése, az a töltésáthelyezés megvalósulása. És ezért lett itt ez a viszonylag rövid - ami csak -, húsz hektár visszaadását jelentő töltésáthelyezés.

Ami nagyobb, az ezeken a területeken van. És még egyet azért mondok, az előzőnél látszik az anyagnyerőhely, ide került vissza elbontott töltésből a földanyag, de a hullámtérről a depónia, lásd „pityóka” példája, visszakerült oda a gödörbe, és akkor nem lesz gödör, de semmi kár nem éri a tájat, úgy gondolom. Csak egy földcsere történt, úgy lehet nézni. Viszont ezeken a helyeken, itt a szórói töltésáthelyezésnél, ami fizikailag így néz ki, és ott látszik az anyagnyerőhely is, illetve azzal szemben az óballai töltésáthelyezésnél a hullámtéren létrejövő anyaggyödröket már vizes élőhelyé alakítjuk ki, és még a vízpótlását is megoldjuk, mert itt a meglévő csatornára még egy olyan műtárgy is épül, ami automatikusan tudja tölteni és üríteni ezt az anyagnyerőhelyet. Tehát ezzel, a közel 100 hektárral úgy gondolom, az ívóhelyek mennyisége is növekszik, tehát még erre is megpróbálunk odafigyelni. Ez, mondjuk, nem az előadás témája, de például a Nagykunsági-öntöző-főcsatorna mellett is sikerült ívóhelyeket létesítenünk a padkán, amit az ívás utáni halszámlálások vissza is igazoltak, hogy működik a dolog, és most folytatjuk ezt az önként vállalt feladatot, mert utasítást nem kaptunk igazából.

A vízjogi engedély tételesen előírja mind a 16 helyszínre, hogy hogy kell megcsinálni, és tételesen előírja a természetvédelmi előírásokat, és a szigorú természetvédelmi szakfelügyeletet is előírja, amit végre is hajtanak a kollégák.

Nagyon szoros napi együttműködésben vagyunk a nemzeti parkok kollégáival. Úgy gondolom, hogy ennek is köszönhető, hogy egyetlen természetvédelmi incidens sem történt a műszaki beavatkozások kivitelezése alatt, és a szikikocsord-tövek áttelepítése pedig - úgy gondolom -, mivel láttam leírva, hogy még lágyszárú áttelepítése nem történt sikeresen Magyarországon eddig, most igen. Tehát 2400 tő áttelepítése történt meg, és én nem vagyok ökológus, de a biológus kollégák - és nem a mieink, hanem a nemzeti parkos kollégák - minősítették sikeresnek ezt az áttelepítést.

A második projektrész az erdészeti engedélyezés alá tartozó dolgok. Már eleve azt mondtuk, hogy mivel az erdészeti engedélyezés olyan Magyarországon, hogy engedélykérelmet is kizárólag erdőgazdálkodó adhat be, más nem, tehát csak a projekt megvalósításának időszakában lehet ezt az engedélyezést lefolytatni, előre nem, mert a tényleges kivitelezőnek - aki az különben az erdőgazdaság a konzorcium részeként - az erdőgazdálkodókkal kell szoros együttműködésben ezt a dolgot előkészíteni. Azért az eltelt évek nem múltak el fölöslegesen, mert az elején egy kicsit durván vagy pongyolábban megfogalmazott feladatot teljes részletességben - erdőrészlet és földhelyszínről, földrészlet szintjén - lehetett pontosítani. Tehát olyan szintű állapotfelvétel történt, hogy gyakorlatilag minden egyes erdőrészletet bejártak a helyszínen, és ott határozták meg, hogy mit lehet, és mit lehetne elkészíteni. Tavaly elkészült egy olyan hatásvizsgálat, ami nemcsak az erdészeti beavatkozásokat, hanem a teljes projekt kumulatív hatását is figyelembe veszi. Ez az engedélyezési eljárás jelenleg eljárási szakban van. Lezajlott a közmeghallgatás is, még egy hiánypótlást kért a hatóság, és utána, gondolom, majd meg fogja hozni a megalapozott döntését. De hogy miről is van szó? A probléma nem olyan régi keletű, mint amire sokan gondolnak. A 30-as években, nem tudom, látszik-e, 8 százalék volt ennek az érintett hullámtérnek az erdősültsége. De ha az első katonai térkép alapján nézem meg az erdősültséget ezen a területen, az 1 százalék. A régi táj meg a mostani erdő nem mindig paralel, és 1980-ban gyorsult föl vagy pontosabban igazándiból 90 után - csak akkori adat nincs - gyorsult fel a hullámtér elnövényesedése, ami jelentős esetben invazív növényeket jelent bokorban is, fában is. És most már tizenegyszerese az erdő az érintett hullámtéren 1930-hoz számítva. Tehát most már, ha az elnövényesedett területeket, illetve a szántóként nyilvántartott és gyepeként nyilvántartott területeket nézem, amiken azért a valóságban erdő van, most már 92 százalék az erdősültsége a Szolnok-Kisköre közötti hullámtérnek.

Tehát mi örülnénk legjobban, ha a gyep lenne a túlsúlyban ezen az érintett részen, mert az árvíz levonulása szempontjából is jó, a halaknak is jó ívás szempontjából, de jelenleg oda jutottunk, hogy amikor először lejelentette Magyarország a védett területeket Brüsszelnek, akkor még ezen a hullámtéri szakaszon 3200 hektár erdőt jelentettünk, és 1600 hektár mocsárgyepet, mocsárrétet.

Most van 400 hektár mocsárrét, aminek a 90 százaléka a töltések előterében van, tehát attól létezik, hogy a vízügyi ágazat fenntartja a töltéseket és a hullámtereket, tehát ilyen értelemben természetvédelmi fenntartást is végzünk, és igazándiból ebben a projektben is, ahol erdő megszűnéséről van szó, az nem beton meg nem holdbéli táj lesz helyette, hanem gyepet, fás legelőt szeretnénk csinálni. Majd mutatom a számokat.

Hogy miért probléma? Ez 2011 jeges árvize a szolnoki hídnál. Ha kicsit több víz van, ebből olyan lefolyású akadály van, hogy jégtörővel próbáltuk megbontani és nem boldogultunk vele. Tehát igazándiból ez az, ami senkinek nem jó, tehát ezt tudja okozni egy híddal egy ilyen feltorlódott uszadékmező.

Nem hasra ütve lettek kijelölve ezek a területek. Elkészült a nagyvízimerkezelési terveken pontosított, hidrológiailag érzékeny sáv, tehát megvannak, hogy hol

folyik a víz. Ami kék, minél kékebb, annál jobb, annál hatékonyabb hidraulikailag. Ez alapján lettek kijelölve ezen az érintett területen, ahol, hogy mondjam, sima zöldet látnak, az nem érintett a projektben. Ha tehát korábbi, a 3 szlájddal ezelőtti részre visszaemlékeznek, 9000 hektár az érintett hullámtér, abban van egy csomó víz, de olyan 7 és fél ezer hektár az, ami mezőgazdaságilag és erdészetileg is meg ökológiailag értelmezhető, és abból 4200 hektár, tehát alig több mint a fele érintett ebben a projektben. Tehát szó sincs arról, hogy a teljes hullámteret érintené a projekt.

És a finomításokra például ezen a részen, ahol kijelöltük, hogy ha kimegy a hullámtérre a víz - mert az a jó, ha kimegy -, mert jelen pillanatban úgy néz ki, legalábbis a számok azt mutatják, hogy az árvizek mennyiségének, mondjuk, a 85-90 százaléka - vagy 80 fölött jóval - a főmederben folyik le, és a hullámtérben akkor is, ha 6 kilométer széles, akkor is csak 15, maximum 20 százalék folyik az árvízből. Az egészséges arány, 50-50 százalék lenne, de már egy 70-30-nak is örülnék. Ezért jelöltük ki ezeket a részeket, hogy hol lépjen vissza a víz, hol tudjon kilépni, és amikor finomítottuk, hogy hol lehet, itt már pont ugyanazon a részen az is le van csökkentve.

Az elején még úgy indult, hogy ezek a T5 technológiának hívott részek még vagy 300 hektár fölött voltak vagy inkább közelebb a 400-hoz, most már 136 hektárig mentünk le. Úgy gondolom, és még mindig gondolkodunk rajta, hogy mi az, amit föl lehetne adni, de még hidraulikailag az értékelhető eredményt produkálja.

ELNÖK: Bocsánat, 40 percnél tart a 15 helyett.

LOVAS ATTILA igazgató (Közép-Tisza-vidéki Vízügyi Igazgatóság): Bocsánat, köszönöm szépen a figyelmüket. *(Derültség, taps.)*

ELNÖK: Elnézést kérek.

LOVAS ATTILA igazgató (Közép-Tisza-vidéki Vízügyi Igazgatóság): Vártam a kopogást.

ELNÖK: Nem mertem. Láttam, hogy lendületbe jön.

LOVAS ATTILA igazgató (Közép-Tisza-vidéki Vízügyi Igazgatóság): Higgyc el, hogy arra vártam, hogy ha kopog, befejeztem volna hamarabb.

ELNÖK: Köszönjük szépen. A Földművelésügyi Minisztériumból Schmidt András főosztályvezető-helyettes úr a Tisza és környékének természeti értékeiről tartja meg az utolsó előadást, utána nagy beszélgetésre nyílik meg a lehetőség.

Schmidt András előadása

SCHMIDT ANDRÁS (Földművelésügyi Minisztérium): Köszönöm szépen a szót. Tisztelt Elnök Úr! Tisztelt Bizottság! Tisztelt Hölgyeim és Uraim! Egy fél perc türelmet kérnék először is.

Köszönöm szépen a lehetőséget a Földművelésügyi Minisztérium nevében. A Tisza élővilágáról, természeti értékeiről és az ezzel kapcsolatos legfontosabb vonatkozásokról szeretnék pár szót ejteni. Viszonylag könnyű dolgom van, mert nagyon sok mindent elmondtak már az előttem szólók. Inkább csak azt próbálom kiegészíteni majd némelyik diánál.

Itt láthatjuk a védett természeti területek elhelyezkedését közvetlenül a Tisza mentén. Tehát nem a Tisza vízgyűjtőjében, hanem a Tisza menti élőhelyekben gondolkodtam, de nyilván halvány színeken látni az érintett teljes országrészt, és jó

része ezeknek a védett területeknek már több évtizede védett. Részben a folyamszabályozás miatt elég szűk térre, a folyó mentén beszorultak azok a természetes élőhelyek, amelyek még természetesnek nevezhetők, tehát mezőgazdasági művelés alá nem estek, vagy pedig nagyon extenzív legeltető művelés folyt rajtuk, és ennek köszönhetően értékes, természetes élőhelyek maradtak fenn rajtuk. Úgyhogy ezeket már több évtizede védi Magyarország.

Erről jut eszembe, hogy egy ilyen egész új kiadványt is hoztam magammal Magyarország védett természeti területeiről. Látom, hogy még maradt ott az asztal szélén. Ha valakinek nem jutott, akkor nyugodtan vegyen belőle, vagy ha végképp nem jut, akkor írjon nekem egy e-mailt vagy beszéljünk utána, és akkor megküldöm.

A Natura 2000 hálózat egy európai uniós csatlakozási kötelezettség volt. Ennek a kihirdetése egy uniós ökológiai hálózat. Ennek a területeit láthatjuk szintén a Tisza mentén. Gyakorlatilag azt mondhatjuk, hogy a teljes Tisza folyó bekerült, egész rövid szakaszok, amelyek nem kerültek be a hálózatba, illetve a folyó mentén is nagy területek bekerültek. A nemzeti ökológiai hálózat az ország 36 százalékát lefedi, ez pedig magában foglalja a védett természeti területeket és a Natura 2000 hálózat elemeit is.

Vajon mik is azok a jellemző élőhelytípusok, illetve fajok, amelyeknek a védelme szükségessé tette ezeknek a területeknek a kihirdetését? Ha csak a Natura 2000 jelölő élőhelytípusok mentén gondoljuk végig, akkor itt számos olyan vizes élőhely - eutróf, disztróf tavak, iszapnövényzet, folyó menti különböző magaskórósok és egyéb társulások, mocsárrétek találhatók, amelyek védelemre érdemesek. Puha- és keményfás ligeterdők, bokorfüzesek. Nyilván a keményfás ligeterdők a folyótól távolabbi magasabb térszinteken jellemzőek.

Azok a fajok, amelyek egyrészt védettek, másrészt Natura 2000 jelölőfajok, a madárvilág számos képviselője - nem megyek bele a példákba -, de itt költő-, vonuló- és táplálkozóterületeket talál magának. Réthisas-fészek fiatalokkal, kárókatona, pele, haris a réteken.

Nyilván nem részletezem végig, a halak ívóhelyéről és élőhelyéről is volt már szó bőségesen. Ez egy bodrogzugi felvétel, itt azért még van bőven olyan ártéri terület, ahol a halak tudnak ívni, például a vágó csík vagy a réti csík. Más fajok is, védett fajok: mocsári teknős, tarajos götte vagy akár a vidra, ami a lábnyomával képviselteti magát. A gerinctelen fajok közül több jelölőfajt tüntettem fel, a széles tavi csíkbogár, nagy tűzlepke, a vérfű hangyaboglárka, nagy szarvasbogár. Elhangzott még, polgármester említette a tiszavirágot. A tiszavirágzás egy olyan természeti jelentés, amely talán az egyik legnagyobb turisztikai vonzerőt jelenti június folyamán a Tisza mentén. Erről betettem néhány képet. És természetesen a növényfajok között is találhatunk számos jelentős értéket: kornistárnics, nyári tőzike.

De hogy akkor térjünk rá a problémákra. Nagyon sokan említették, és csak utalásszerűen én is megemlítem azokat a fajokat, amelyek a legsúlyosabb természetvédelmi problémákat jelentik, azok az özönnövények, elsősorban a gyalogakác, amelyik döbbenetes gyorsasággal terjed, illetve terjedt végig a Tisza és a vízgyűjtő mentén, hatalmas területeket árasztott el, de mondhatnánk így a zöld juhart, a süntököt. És hogy lássunk a víz alá is, a különböző invazív állatfajok, például az amurgéb, amely a lápi pócot szorítja ki, az ezüstkárász, nagy tömegben jelentek meg, de ugye említették már előttem a törpeharcsát és más fajokat is.

Melyek az egyéb természetvédelmi problémák az invazív fajokon kívül? A feltöltődés, feliszapolódás. Az eutrofizáció mennyire természetes egy ennyire beszorított víztérben? Erről nyilván lehetne vitatkozni, vagy nehéz eldönteni. Az árvíz, a területeket frissítő árral ellátó árvíznek a hiánya. Ennek a példáit látjuk, és az eredményeit is, akár halpusztulás tekintetében.

Szintén szó volt már a kiszáradásról, a klímaváltozás által okozott szélsőséges időjárási jelenségekről, főleg vízszintkülönbségekről, itt láthatunk néhány példát sajnos a kiszáradt területekre. Ami adott esetben lehet természetes is, csak ezeknek az extrém erőssége, illetve a sűrűsége az, ami mutatja azt, hogy valami megváltozott az éghajlati rendszerekben is.

Sok szó esett már a tájhasználati problémákról. De hát nyilván én is felvillantom azt, hogy az erdőgazdálkodás, illetve a gyepgazdálkodás tekintetében milyen súlyos változások történtek. Láttuk az előző előadásban azt, hogy, ha jól emlékszem, valamikor az 1800-as évek közepén hat településnél csak a csökkenés nyilván a legelőlétszám-állományban 24 ezer szarvasmarha és közel 200 ezer juh volt. Ezek a számok manapság már sokkal nagyobb régiókban is jelentős számnak - nem hogy hat településre vonatkozóan - tekinthetőek lennének.

Gyakorlatilag eltűnt a legelőállat-tartás a folyó mellől, és ez nagyon súlyos problémákat jelent az invazív fajoknak a térhódítását és éppen a cserjésedést, adott esetben az önerdősülés folyamatát illetően, amit aztán a jogszabályoknak köszönhetően be is betonozunk, az önerdősülést erdővé nyilvánítják, és innentől kezdve nem az a típusú élőhely található a területen, ami kívánatos lenne, mondjuk, egy legeltetett rét.

Az erdőgazdálkodásnál ki kell emelni a puhafaligeteket, keményfaligeteket, ezeket említettem mint Natura 2000 jelöltípusokat is. Ezek sajnos minőségükben is több helyen leromlottak, homogén nyarasokra cserélik le őket, vagy akár teljes letarolás következik, ami után természetesen pár évtized múlva majd felújul az erdő, de nem egy jogsértési eljárást kaptunk már az Európai Bizottságtól emiatt, éppen a puhafás, illetve a keményfás ligeterdőknek a nem megfelelő használata, igénybevétele miatt.

Milyen feladatok és lehetőségek állnak előttünk? Hallottunk már a vésztározókról, itt mindenképpen fontos lenne az ökológiai vízpótlás lehetőségeit is kihasználni, tehát az árhullámokat kihasználni arra, hogy tárolunk, és később pótoljuk akár a környező területeken is a hiányzó vizet. A holtmedrek vízmegtartása és vízpótlása is több természetvédelmi projektben előjön. Az ártéri gyepek helyreállítása, kezelése legeltető állattartással, csak hogy hiányzik a legelő állat legtöbb esetben, vagy nagyon nehéz odahúzni. Ehhez mindenképpen jó lenne olyan mezőgazdasági támogatási rendszer, amely segíti az ilyen típusú tájhasználatot.

Az invazív fajok visszaszorítása nagyon nehéz, kis léptékben teszünk rá kísérleteket, majd látunk is erre példát, projekteket, de a dolog természetéből adódóan ez folyamatosan ismétlődő kezelést igényel, egyébként e nélkül visszatérnek az invazív fajok a sérült területekre, elsősorban a bolygatott területekre.

A természetvédelmi érdekek érvényesítése, mivel a legtöbb területen az állami természetvédelem nem vagyongekezelője a területnek, a különböző tervezési és hatósági eljárások folyamán lehetséges, erdőtervezés, nagyvízmeder-kezelési tervben igyekszünk megjeleníteni a természetvédelmi, ökológiai szempontokat, illetve a hatósági eljárásokban.

Röviden beszélnék arról, hogy milyen fejlesztéseket képzelünk el, illetve tervezünk, és már részben futtatunk a jövőre vonatkozóan. A Natura 2000 hálózat működtetésére minden tagországnak kötelezettsége volt elkészíteni a Natura 2000 prioritizált intézkedési tervet. Ezt kormányzati egyetértéssel elkészítettük 2014-ben, megküldtük az Európai Bizottságnak, és ebben a prioritizált intézkedési tervben 9 stratégiai prioritást határoztunk meg, amelyek közül három foglalkozik a vizes élőhelyekkel, általában a vizes élőhelyekkel, árterekkel, a vízterek élővilágával, tehát elsősorban a mélyebb vízi ökoszisztémákkal, illetve a síkvidéki erdők, gyepek és erdőgyep komplexeket is ezek közé soroltam, mivel itt is azért a vízhatás jelentős. Ezeknek

a prioritásoknak a megvalósítására különböző természetvédelmi kezelési, élőhelyfejlesztési intézkedések lehetségesek, összesen 41 intézkedést határoztunk meg, a mi szempontunkból jelenleg talán a legfontosabbak ezek a kezelési, illetve fejlesztési, rekonstrukciós tevékenységek.

Ezeket az intézkedéseket a környezetvédelmi és energiahatékonysági operatív program, illetve a versenyképes Közép-Magyarország operatív program uniós támogatásokkal tudjuk finanszírozni. A most futó európai uniós költségvetési időszakban vizes élőhelyeket érintő természetvédelmi KEHOP- és VEKOP-projektet összehoztam ezen a dián. 67 olyan projekt van, amely élőhelyfejlesztést vagy -kezelést céloz meg. Ezek közül 44 érint vizes élőhelyeket részben vagy teljes egészében, és ezeknek az indikatív kerete 23,5 milliárd forint körüli összeg, ami egy jelentős része az összes KEHOP és VEKOP természetvédelmi projektnek. A fő célkitűzésük, mint már említettem: élőhely-rekonstrukció. Ezek dominálnak. Kezelési infrastruktúra létrehozása, továbbá még fajmegőrzési akciók is szerepelnek köztük.

Összegyűjtöttük azt, hogy a Tisza mentén - megint közvetlenül a Tisza folyó mentén - ezek közül a projektek közül melyek azok, amelyek nevesíthetők, itt felsoroltuk őket. Nem fogom végigolvasni, de láthatjuk azt, hogy a Felső-Tiszától, a Beregtől lefelé a Közép-Tisza mentén egészen Mártélyig vagy Pusztaszerig található ilyen élőhely-rekonstrukciós, élőhelyfejlesztős projektek. Elhangzott a mai nap már a 15 százalékos degradált élőhelyek rekonstrukciójára vonatkozó stratégia, ez egy globális stratégia. A korábbi, európai uniós költségvetési időszakban ilyen jellegű projektekből összesen 100 ezer hektár élőhelyfejlesztését, nem mondom, hogy teljes rekonstrukcióját, adott esetben azt, adott esetben csak valamilyen fejlesztés vagy kezeléssel egy jobb állapot elérését céloztuk és értük el.

Hasonló nagyságrendben, százezer hektáron tervezzük ilyen projektekből elsősorban a mostani költségvetési időszakban is az élőhely-rekonstrukciót, illetve -fejlesztést. Ezen a képen láthatjuk azt, hogy ezek a vizes élőhelyeket érintő projektek milyen közösségi jelentőségű élőhelytípusok jobb állapotát célozzák.

A keményfás ligeterdőket kiemeltük, mert ez több projektben előfordul, a folyóvölgyek mocsárrétjei, pannon sztyeppek és mocsarak, ez még adott esetben a Tisza mentén is releváns. De láthatjuk gyakorlatilag az összes folyó menti vizes, jelölő élőhelytípust. Röviden, csak felvillantásszerűen azt, hogy ez milyen fajokat érint. A legváltozatosabb - nyilván ezt sem fogom felolvasni -, de a puhatestűektől kezdve az ízeltlábúakon át az összes gerinces taxonig megtalálhatóak a célfajok. Ezekben belül a védett és a jelölőkre, elsősorban a Natura 2000 jelölőfajokra, hiszen ezek az uniós források elsősorban a Natura 2000 hálózatnak a működtetésére, fejlesztésére szolgálnak. Tehát ezekre céloznak ezek a projektek.

A növényfajok közül szintén a kiemelt fajok, amikre több projektünk fut már. A kifestékű aszatot is ki tudom emelni, mint Natura 2000 jelölőfaj, de láthatunk még számos különböző élőhelytípushoz kötődő védett, illetve jelölőfajt.

Milyen jellegű tevékenységek folynak ezekben a projektekben? Említettem az élőhely-rekonstrukciót, illetve az élőhelykezelést biztosító infrastruktúra kialakítását, de emellett a bemutatásra, az őrzésre is szánunk ezekből a projektekből, úgyhogy gyakorlatilag a legtöbb projekt komplex, illetve ha az egész rendszert nézzük, akkor mindenképpen nagyon sokféle tevékenység található. A vízháztartási viszonyok javítása, a fokrendszer kialakítása, ami itt a Tisza mellett különösen releváns. Köszönöm szépen a bizottság figyelmét. *(Taps.)*

ELNÖK: Külön tisztelettel köszönöm, hogy a 15 percet ilyen példásan be tudunk tartani. Ezzel az előadóink sorának végére értünk. Ha a bizottság hozzájárul, akkor elsőként a két bejelentkezett reakcióra adnék szót, ha lehet, szerényebb

időkeretben, mint az előadóinknak. Először Bogyó Dávid a WWF Magyarország képviselőjében jelezte, hogy hozzá kíván szólni. Nem tudom, hogy áll-e még a hozzászólási szándék. (*Bogyó Dávid: Nagyon röviden.*) Megkérhetem, hogy tessék odafáradni, hogy a jegyzőkönyv is hallja? Mert ez megkönnyíti az életünket.

BOGYÓ DÁVID (WWF Magyarország): Belebeszéljek a mikrofonba?

ELNÖK: Igen, az sokat könnyít az életünkön.

Bogyó Dávid hozzászólása

BOGYÓ DÁVID (WWF Magyarország): Üdvözlök mindenkit, és köszönjük a lehetőséget, illetve a meghívást. A WWF Magyarországot képviselem, és alapvetően a felszólalás nem volt annyiban tervezett, hogy tőlem a kolléga csak azt kérdezte, hogy lehetséges-e, hogy hozzá fogunk szólni. Én úgy gondoltam, hogy lehetséges.

Alapvetően részletkérdésekbe nem szeretnék bocsátkozni. A WWF Magyarország a világ legnagyobb természetvédelmi civil szervezetének magyar szervezete. Ezt az ülést nagyon jó színvonalúnak és hasznosnak találtuk, és ezért gondoltuk, hogy időt fordítunk erre, különösen annak fényében, hogy a WWF Magyarország is szeretné intenzifikálni az egykoron létező, a most is létező, de újjáéledő Tiszta-programját.

Nagyon sok minden elhangzott, amivel nagymértékben egyet tudunk érteni, különösen arra vonatkozóan, hogy a tiszai táj Magyarország egyik legkiemelkedőbb értéke. Ennek kapcsán is mi magunk is szeretnénk - különösen az itt megjelentek körével: a civil társadalommal, a tudomány képviselőivel, valamint az állami szervekkel - az együttműködést szorosabbra vonni a jövőben. Illetve mi is kérjük a döntéshozókat itt és most is, és általában is arra, hogy itt elhangzottak a legszélesebb körből felvetések, tapasztalatok - melyek közül különös tekintettel mi is kiemelnénk a negatív scénáriókat -, úgyhogy arra kérjük a döntéshozókat, hogy a Tisza kapcsán felmerülő stratégiai kérdéseket most már csak a legnagyobb körültekintéssel a társadalom és a tudomány bevonásával végezzék, és ehhez mi is megpróbálunk minden segítséget megadni. Illetve az különösen a tudomány területéről hangzott el, hogy ezen Tisza menti társadalmi és természeti kérdéseket csak együtt lehet kezelni, és ezt a magyar politika tekintse hazai prioritásnak. A részletkérdésekbe nem belemenve ennyit szerettem volna csak hozzátenni. Köszönöm.

ELNÖK: Köszönjük szépen a hozzászólást. Hankó Gergely, a PET Kupa magyarországi szervezője jelezte, hogy hozzá kíván szólni.

Hankó Gergely hozzászólása

HANKÓ GERGELY, a PET Kupa magyarországi szervezője: Szép jó napot kívánok! Hankó Gergely vagyok, hulladékgazdálkodási szakértő, természetvédelmi mérnök. Két éve csatlakoztam a PET Kupa kezdeményezéséhez, és itt is többször elhangzott ez a probléma, a hulladékszennyezés.

Én csak egy felkiáltójelet szeretnék tenni emellé, mert a több éves tapasztalatunk az, hogy évente több száz, több ezer tonna kommunális hulladék úszik le a Tiszán, elsősorban Romániából és Ukrajnából ered a probléma.

Mi ezt térképezzük fel, és külső forrásból, illetve saját erőből mi 150 folyamkilométert jártunk be saját lábon, illetve vízen is, és 180 szennyezett helyszínt lokalizáltunk GPS-es alkalmazással, fotókat készítettünk. Katasztrófális a helyzet, és erre szeretném az önök figyelmét is felhívni, illetve segítséget kérni. Egy független labor együttműködött velünk, és többféle mérést is elvégeztünk. Tavaly ennek

köszönhetően sajnos a hullámtérben fialátot mutatott ki ez a labor a vett mintákban, a víz keretirányelv határértékének kétszeresének mértékében.

Illetve idén elvégeztük ezzel a laborral az első hazai folyami mikroműanyagvizsgálatot, ami szintén beigazolta a hipotéziseinket, miszerint a helyzet katasztrofális. Az adott mikrométeres tartományban 65 darab mikroműanyagot találtak köbméterenként, ami azt jelenti, hogy óránként akár több millió mikroműanyag úszik le most jelenleg is a Tiszán.

Úgyhogy ezt a problémát szeretnénk mi feltérképezni még pontosabban, illetve felszámolni. Beadtunk egy LIFE-pályázatot két hete a Felső-Tisza-vidéki Vízügyi Igazgatóság partnerségével, de a dolog rendkívül sürgető, és addig is szeretnénk, amíg ezt a pályázatot elbírálják, további hulladéklerakókat felszámolni a Tisza hullámtéréből. Csak pár adat, hogy ebből a több száz, több ezer tonnából az elmúlt években mindössze csak 18 tonnát tudtunk kitermelni önkéntesekkel, saját erőből.

Ennek több mint a felét újrahasznosításra átadtuk egyébként közszolgáltatóknak, mert ezt az ártérből kitermelt hulladékot szétválogattuk, illetve tömörítettük, tehát ez is egy megközelítési lehetőség, hogy ezt a hulladékimportot akár itthon fel is lehet használni.

Ami viszont a probléma legsúlyosabb része, az a hullámtérben talált purhab- és hungarocell-, polisztirolhulladékok. Ez a hulladékáram, ami a legveszélyesebb, illetve nem tudjuk, hogy ennek a kommunális hulladéknak a maradék része - gondolok itt a nem lebegő hulladékokra, a szárazelemekre, pelenkára, hígítóra és egyebekre, ezeket senki nem tudja, hogy ezek hol rakódnak le az iszapban, úgyhogy erre is szeretnénk kutatásokat végezni, illetve további együttműködőket bevonni.

Említettem, hogy Románia és Kárpátalja az elsődleges kibocsátó, úgyhogy folyamatosan kommunikálunk kifelé is többnyelvű cikkekkel, publikációkkal, illetve kerekasztalokat szervezünk, mi is sok okos, nagy tudású embert összehívunk, és átbeszéljük a problémát. Erre írta a Miniszterelnökség tavasszal, meg is hívott minket a Tisza-Kárpátalja program indítására. Ez a Magyarországon működő Te szedd!-nek a kinti változata, úgyhogy mi is több csapattal becsatlakoztunk, és megmutattuk, hogy hogyan lehet megtisztítani a szennyezett területeket.

Illetve próbálunk olyan módszertant átadni a kárpátaljai kollégáknak, hogy hogyan lehet a leghatékonyabban felszámolni az illegális hulladékelhagyást, és folyamatosan lobbizunk, mert több évtized alatt nem sikerült hulladéklerakót építeniük, és az elkövetkező években ezt sikerüljön átütni, és ne a Tiszát használják hulladékszállítónak vagy hulladékkezelőnek. Úgyhogy mindenki, aki ebben lát előrelépési lehetőséget vagy együttműködést, az majd keressen meg a tanácskozás után. A PET Kupa minden fórumon megtalálható, úgyhogy dolgozunk, és várjuk a segítőköt. Köszönöm szépen a lehetőséget. *(Taps.)*

ELNÖK: Mi is köszönjük szépen, és akkor most van lehetőség arra, hogy nagyon rövid párbeszéd keretében még reagálhassunk egymásra. Nem tudom, milyen sorrendben legyen, először az előadóknak adjak szót vagy pedig a bizottsági tagoknak. Akkor most Bencsik János alelnök úrnak adok szót.

Hozzászólások, kérdések

BENCSIK JÁNOS (Fidesz), a bizottság alelnöke: Nagyon érdekes és izgalmas volt az előadásokat végighallgatni, és keresztmetszetet kapni a Tisza-táj múltjával, jelenével és esetleges jövőjével kapcsolatosan. Én magam az első 22 esztendejét az életemnek, mondhatom azt, hogy a szomszédságban, 50 kilométerre innen töltöttem tanyán, ahol a víznek különösen nagy értéke volt. Teszem hozzá, hogy a földek elvétele követően a Horgaközi-főcsatorna csak azért lett kívül és belül megborotválva

rendszeresen, mert a lovakat és a teheneket arról a 6000 négyzetméternyi meghagyott kataszteri hold területről nem lehetett etetni, és a családot sem tudta nagyapám eltartani. Tehát a vízkormányzással, vízgazdálkodással kapcsolatos feladatok akkor sem voltak teljes egészében a helyükön. Gondolom, hogy azt megelőzően sem, és azóta sem került teljesen a helyére. Mindenesetre magának az Alföldnek és a szűkebb értelemben vett szülőföldemnek a problémáit azért 22 esztendő alatt, mint egy gazdálkodó családnak a legkisebb tagja, úgy-ahogy sikerült megismernem.

A következő 22 esztendő - milyen, ugye, a sors? - az ország másik felén, a Dunántúlon, egy éppen akkor összeomlófélben lévő, egykori nehézipari városban töltöttem el, ahol újra kellett strukturálnunk a városgazdaság szerkezetét azért, hogy a 12 ezer megszűnt munkahelyet valahogy tudjuk pótolni, és a városi embereknek meg a város környéki embereknek is megélhetést tudjunk biztosítani. Akkor volt lehetőségem az elejétől kezdve egészen a mai napig bezárólag bő negyed évszázadot eltölteni azzal is, hogy egy ernyőszerkezetbe tömörítve önkormányzatokat, gazdasági szervezeteket, civil szervezeteket egy vízgyűjtő-rehabilitációs programot indítsunk el, ez az Által-ér völgyének a rehabilitációs programja. Közben pedig olyan tanárim voltak, nem hiszem, hogy kell szégyenkezni, Csatári Bálint a területfejlesztés, geográfia területén vagy a Ligetvári tanár úr, vízgazdálkodás, vízkormányzás területén. Hogy el ne hülyüljön a magamfajta ember teljes egészében, különböző kutatócsoportokban is dolgoztam részben kutatóként, részben pedig kutatószervezőként jó két évtizeden keresztül a Kárpát-medencei falukutatókat vittük néhány kollégával. Aztán a Földtani és Geofizikai Intézetben pedig létrehoztuk a Nemzeti Alkalmazkodási Központot, ahol felépítettünk egy adatbázist, a Nemzeti Alkalmazkodási Térinformatikai Rendszert, amely azoknak a problémáknak a futtatására, amelyek itt felmerültek, tökéletesen alkalmas. Mi ezt országtervező programnak is szántuk, de azt tapasztalom én magam is, hogy az abban rejlő lehetőségek kihasználása korántsem mondható optimálisnak.

Ugyanakkor annak örültünk, hogy amikor az országos vízügyekért felelős főhivatal kereste a lehetőséget a minisztériummal együtt, hogy hogyan lehet a KEHOP-os programokba is bekapcsolódni, akkor az ex ante gatyába rázásához éppen ez az eszköz kapta meg a lehetőséget, és akkor már Brüsszel is elfogadta azt az ex ante tanulmányt, ami alapján lehetett programozni, és ami alapján most a KEHOP-ba bekerültek ezek a szép programok, illetve a mögöttük lévő számok.

Eltelt negyed évszázad a felnőtt koromból, vagy egy kicsivel több is, és én még mindig ott tartok, hogyan lehet a vidék és a város kapcsolatát helyrehozni, és segíteni, hogy egybeszervesüljön a város és a vidék közötti kapcsolat. Éppen ezért a harmadik 22 esztendőt én úgy kezdtem el 8 esztendővel ezelőtt, hogy kísérletet teszünk arra, hogy ennek a nagyvárosnak és a vidékének, a vízgyűjtő területnek az életét megpróbáljuk összebarátkoztatni. Nekem mindig az volt a problémám, és most is az a problémám, hogy van egyrészt az akadémiai sor, fantasztikus kutatások, tanulmányok, elméleti diszciplínák, a másik oldalon pedig van a megélhetési vandalizmus, amit nevezhetünk politikának is, tehát, amikor a köz által választott és megbízott, mondjuk úgy, hogy szolgálattevők abban a kényszerhelyzetben vannak, hogy a lakossági vagy választói elvárásokat teljesítsék, és minél gyorsabban minél több embernek minél tisztességesebbnek tűnő megélhetést biztosítsanak. Kérdés az, hogy a fenntarthatóság felé átmenet, mert fenntarthatóságról egyelőre nem beszélhetünk, elviekben, elméletben, célkitűzésekben igen, de hogy az elkövetkezendő évtizedek alapvetően a fenntarthatóság felé való átmenetnek a rögzös útját fogják jelenteni, az egész biztos, és hogy a fenébe tudjuk azt megoldani, hogy a városokban élő embereknek tömegével tudjuk biztosítani a munkalehetőséget úgy, hogy a városok

környezetében lévő természeti erőforrások felhasználása a fenntarthatósági kritériumok figyelembevételével történjen. De ne kopjon fel a városi embereknek az álla. Mert az mind jó, Péter, ezt nagyon jól tudjuk, én onnan jöttem, és én még emlékszem azokra a fogalmakra gyakorlatban, amit te egy elméleti geográfusként, gyakorlati gazdálkodóként vetítettél számunkra, de ez nem elhanyagolható ellentmondás. Vagy érdekek, egymástól eltérő érdekek egymásnak feszülése, amit egy asztalra kell tenni, végig kell tárgyalni, és valamiféle érdekazonosságot kell kialakítani ahhoz, hogy döntéseket lehessen hozni, és azokat végre lehessen hajtani.

Kevés szó esett arról, hogy ebben a természeti környezetben, amelyet a Tisza határoz meg az Alföld kellős közepén a vízgyűjtő területével együtt, a vidéki emberek- és célszerű tájhasználatának helyreállításával és a vidéki emberek közül minél több vidéki ember megélhetésének, haszonvét-lehetőségének a biztosításával mégis hogyan tudjuk a kapcsolódást megteremteni a városok népe irányába. Tehát, mi a kutyafüléből kellene, hogy megéljenek a városi emberek, hogyan tudjuk elhelyezni itt az Alföld-kutatás kellős közepén is a vidéki térségek revitalizációjába beleillesztve a város és közvetlen térségeinek a megélhetését és boldogulását?

Valamit a Szalay polgármester úr, kollégám, barátom, egykori kollégám felvillantott ebből, de amiket ő elmondott, legalábbis az újkori iparfejlesztésről, az kevésbé illeszkedik. Mert a régi, az igen, sóra szükség volt, fára szükség volt, papírra szükség volt, cukorra szükség volt. Ezek azért olyan iparágak voltak, amelyek egy mezőgazdasági térségben lévő térségi központ, város, megyeszékhely életében olyan ipari környezetben létrejövő munkahelyeket biztosított, ami közvetlen kapcsolatot teremtett vagy ápolta a vidéki életet.

Most még inkább kezdenek elszakadni ezek a városok a térségüktől e tekintetben, már a jelen lévő, természeti erőforrások tekintetében. A kutatók, tanár úr, eltelt azóta 20 év vagy huszonegynéhány év, amikor én az iskolapadban ültem. Hol tartunk most? Mik a javaslatok e tekintetben? Mert azért túl kell lépni, tehát folytatni kell a gondolatmenetet. Nagyon fontos a Tisza mint természeti erőforrás, mint tájkaraktert meghatározó erőforrás, de tovább kellene lépünk ennek a figyelembevételével.

Mit tudunk a gyakorlati politika számára indítványozni, amikor a politikusoknak, döntéshozóknak mindig azzal kell szembesülniük, hogy a városi nép is kér? És mivel hangosabban kér a városi nép, ezért a politika olyan, hogy a mélyben hallgató vidék véleményét nem hallja meg, főleg akkor, ha azt artikuláltan nem is juttatják el a döntéshozók felé.

Tehát lenne egy kérdésem, hogy a különböző kutatóműhelyekben, egyetemi központokban, tanszékek mögött lévő kutatóhelyeken összegződött, megfogalmazódott és összegződött tudás milyen formában kerül ki onnan. Vannak-e helyi hősök, akik ezt föl vállalják, és a tanszéken túlmenően el merik mondani, el tudják hinni, vagy el akarják hinni a döntéshozásnak arra a szintjére, ahol azt esetleg értő fülek meghallják, és ráteszik a fordítókorongra, hogy a megélhetési vandalizmust is szolgálók is megértsék, és megpróbálják beépíteni a saját döntéshozási mechanizmusukba.

Nem egyszerű kérdés, szerintem ezzel eltölthetnénk itt egy következő napot, és most lenne igazán izgalmas dolog, hogy mit is lehet tenni. És az a baj, hogy ezek a felületek, találkozási felületek érdemben nem állnak rendelkezésre. Tehát nincsenek olyan érintkezési pontok, ahol ezt érdemben végig lehetne tárgyalni, és le lehetne utána a tanulságokat fordítani a döntéshozás nyelvére a tudomány, az elméleti és az alkalmazott tudomány nyelvezetéről. Köszönöm szépen.

ELNÖK: Én is köszönöm Ha nincs jelentkező a bizottságból, akkor én kérnék szót. Nem tudom, átadjam-e a levezetést. *(Jelzésre:)* Jó, akkor most már nem adom át a levezetést.

Megpróbálok nagyon röviden és gyorsan beszélve reagálni. Először is Csatári tanár úrnak szeretném csak azt mondani, hogy örömmre szolgált, hogy említette a tanár úr Klebelsberg Kunó nevét, ugyanis ő nagyon beható vizsgálatokat végzett azzal kapcsolatban társadalompolitikailag, hogy mi okozza a Tiszántúl folyamatos lemaradását.

Nagyjából a török hódoltságig vezette vissza azt, hogy a Tiszántúl mindig is le volt maradva, és miniszteri tevékenysége után egy Alföld-bizottságot hozott létre, és élete végéig ott ténykedett, és ez azért érdekes, mert a saját munkásságomban próbáltam ezt felhasználni. Másfél éve kezdeményeztem egy Alföld eseti bizottság létrehozását - most más a terminológia a parlamentben -, de sajnos a tárgysorozatba vételig sem jutottam el, pedig pont ezeknek a kérdéseknek a vitatása lett volna fontos.

Tanár úr tisztában van azzal, hogy Túrkevéről jövök, amelynek pont országgyűlési képviselője volt Tóth Albert, akit az Alföld-programban vállalt szerepe miatt kicsit behatóbban ismerhettünk. Nagyon szerettem volna ezt előszedni, de pont azért döntöttem a politikai pályafutásom abbahagyása mellett, mert ha alapvetően ilyen értékekben nem tudunk politikai konszenzust teremteni, akkor nem tudom, miben lehet, amikor egyértelműen erről beszélünk.

Lengyel tanár úrnak is - bocsánat, de nekem a szakmai érdeklődésem nagyon-nagyon abba az irányba tendál, és nagyon sok izgalmas kérdést láttam - egyetlenegy dolog, amire utána igazgató úr is, nem mondom, hogy hibát követett el, de igazgató úrnál is bántotta a fületem, amikor az erdőszülség statisztikájáról beszélünk. Lengyel tanár úr is, igazgató úr is említette, pedig azt hiszem, biológusként tanár úr nálam is jobban tudja, hogy a biológiai értelemben vett erdő nem ugyanaz, amit, mondjuk, egy gyalogakácsonak tartunk.

És amikor százalékokban mérjük az ilyeneket, akkor pont az a bajom mindig, hogy azt nem kell mondanom, hogy ezért is már 3 éve küzdök, hogy valaki meghallgasson, a Mezőgazdasági bizottságban kétszer kezdeményeztem, hogy különböztessük meg művelési ág szerint a faültetvényeket és az erdőket, de szinte semmit nem sikerül elérnem, tehát hogy továbbra is csak a kudarcaimról meséljek.

Pont az a gond, hogy amikor arról beszél, mondjuk, a vízügyi igazgatóság, hogy a lefolyás elősegítése érdekében valamennyi erdőszülségmentesítést kell végrehajtani, akkor lehet osztani a véleményt, a probléma azzal van, hogy általában nem a gyalogakácsonok vagy a nyárosok tűnnek el, hanem a keményfa-ligeterdők. És éppen ezért, amikor statisztikákról beszélünk, hogy hogyan alakult, akkor ennek a mérése nagyon fontos lenne, hogy megkülönböztessük az ilyen jellegű szakmai előadásokban.

Utána kifejezetten szakmai kérdés volt, hogy gyakorlatilag a taxondiverzitás volt a felvetített ábra, és nagyon kíváncsi lennék arra, hogy a taxondiverzitás mérése során a természetességi indexet mennyire használják. Ugyanis, mondjuk, az invázióbiológiának a tünetei azt mutatják, hogy bizonyos fokig lehet úgy növelni a biológiai sokféleséget, hogy az káros magára a rendszerre, tehát nem biztos, hogy azt indikátorként maradéktalanul lehet használni, hogy hogyan változott.

A déjà vu érzetem pedig az előadás vége felé akkor jelentkezett, amikor megláttam a 2020-as időpontot az ökoszisztémák csökkentésére. 10 évig dolgoztam a 2010-es biológiai sokféleség csökkenésének megállításán, szintén mindenféle eredmény nélkül. Valószínűleg nekem is újra kellene gondolnom az életemet, hogy mihez fogok, ha folyamatos kudarcok vannak, de sok sikert kívánok tanár úrnak, hogy a 2020-as időpontban teljesíteni lehessen.

Czédli tanárnőnek, ha egyetlen mondata megszúrta a hallásomat, az pedig a „belátják a döntéshozók az integrált szemlélet fontosságát”. Nem tudom, miből szúrta le ezt a következtetést, tanárnő, hogy ezt belátják. (*Dr. Czédli Herta: A reménybe vetett hitem.*) Én nagyon kevés szeletét láttam ennek a belátásnak, de örülök neki, ha független kutatóként ez a benyomása. Dévai tanár úrtól elnézést szeretnék kérni, ha rossz terminológiával kértük fel.

Csak mentségemre szolgáljon az, hogy alföldi, tiszai emberként nálunk 1994-től kezdve alaplútnak számított a Dévai tanár úr által a holtág-rehabilitációs program ezzel a címmel, ami 2005-ig előadásokban szerepelt, ha hibát követtem el, nézze el nekem tanár úr, és a terminológia változására jobban oda fogok figyelni, de valóban az ez irányú publikációi, előadásai tanár úrnak sok mindenben meghatározóak a gondolkodásunkra.

Füstös Gábornak nem tudnék semmit mondani, mindennel egyetértek. Egyetlenegy dolog volt, amiben az újragondolást gondoltam, hogy javasolom, ez pedig arról szólt, hogy az oktatásban a természetesvízi halászat és a tóvízi gazdálkodásnak a szakmai jellegű képzését esetleg különválasztani. Nagyon sokszor ütközök abba a problémába, hogy úgy látom, hogy az a szakértő, aki egyre többet tud egyre kevesebből, és az általa széles látókörből veszít jelentősen, és ha esetleg nem tökéletes vagy nem jó egy képzés, akkor lehet, hogy a képzés megjavításán és képzési tematikáján célszerű változtatni, és nem pedig új képzést kitalálni azért, hogy egy rosszat kezeljünk. Tehát ez az egy gondolat; minden másban maradéktalanul egyet tudtam érteni.

Balogh Pétertől elnézést kérek, hogy rá nem reagálok, de túl régen ismerjük egymást, és tudjuk, hogy ismerjük egymás gondolatait, és tudjuk, hogy hol lehet, túlnyomó többségben egyet tudok érteni és el tudom fogadni. Egri Sándornak pedig azt tudom mondani, amit korábban néztem. Azt hittem, hogy tettem ilyen ajánlatot, hogy habár a nemzeti együttműködés rendszerében a létjogosultság nem sok egy ellenzéki képviselő kezdeményezésének, de ha ilyen jellegű nemzetközi egyezmény létrehozásának a szövegszerű javaslata megvan, akkor kodifikátor jogászok segítségével megpróbálhatunk azzal, hogy megpróbálkozunk egy bizottságnál vagy a parlamentnél, hogy egy tárgysorozatba vételre megfontolják-e.

Ha van ennek szakmai háttéranyaga, aminek, mondjuk, a nemzetközi tapasztalatairól esett szó, azt minden további nélkül lehet. Egyébként, ha sikerül rávenni kormánypárti politikust, akkor nagyobb esélye van, hogy mindennek a szakmai eredményessége előremutató legyen. Nekem nagyon-nagyon izgalmas volt, bocsánatot kérek, igazgató úr előadása, ugyanis automatikusan azt kerestem, hogy mi az az idézet, és Vay Alajosnak Észrevételek a Tisza mellékfolyóinak szabályozásáról 1885-ös írását akartam idézni, ugyanis a mértékadó árvízszintnek a folyamatos emelkedése olyan feladat, ami a következő évtizedekben is mindig ott lesz. Ő mondta ezt, hogy ország-világ tudja, hogy a Tisza-szabályozás befejezve nemcsak hogy nincsen, sőt ha az eddigi rendszer továbbra is fog folytatódni, nemcsak újra betelik vagy 40 év, szabályozás mégsem lesz befejezve, és pedig azon egyszerű oknál fogva, mert nemcsak a Tisza-part töltéseit, hanem még a mellékfolyóit is kénytelenek leszünk egyre felemelni, a töltéseknek hol itt, hol ott soha nem lesz vége.

Ő volt az, aki 1885-ben szintén leírta, hogy ez a vízgazdálkodási szemlélet azt eredményezi, hogy a dédunokáinak is legyen munkája az akkori vízépítő mérnököknek, mert az a fajta paradigmaváltás, amit Descartes idézetével tanár úr bemutatott, az pont azt kellene hogy szükségessé tegye egy-egy szakmának, és így mondjuk a bajai főiskola össze vezetőjének, hogy időnként újragondolják.

Ugyanis szintén megtaláltam még egy idézetet, ha nem fárasztom ezzel önöket, bocsássanak meg, ugye, mondtam, hogy túrkevei vagyok, 1780-ban Túrkeve város

tanácsa úgy döntött, hogy - szó szerint idézem: „a víznek megtartásáért instálni kell, mivel a víz mindjárt elmegy, sok helyen alig van térdig való víz, és ha ez a kevés árvíz sem lett volna, akkor milícia számára a szenát nem lehetett volna kaszálni, és barmaink most is egyedül ott élnének, ahol a víz a földeket megfutotta.” Tehát nem sürgette a kun ember soha azt, hogy a belvizek csatornázása megtörténjen. A vízzel való együttélés - Dévai tanár úr előadására pont azért célszerű visszautalni, mert -, ha végignézzük az emberiség történetében Mezopotámiától Egyiptomon át az európai kontinensig, azt látjuk, hogy a víz a meghatározó éltető erő. A meghatározó erőforrás, ami nélkül nincs tovább, és az a fajta paradigmaváltás a vízügyben, ami nem arról szól, hogy emeljünk még gátat, és változtassuk meg a mértékadó árvízszintet, hogyan tegyük egy kicsit arrébb, hanem egy teljesen átfogó szemléletet eredményez, ez nagyon-nagyon hasznos lenne. Annyit belátok, hogy ez nem igazgató úr feladata. Minden bizonnyal a vízügynek végre kell hajtani azt az adott paradigmát, amit a kormányzatok egymást követően megköveteltek tőle, de azt bizonyosnak tartom, hogyha ezeknek az újragondolása egyszer megtörténne, akkor egészen visszamenve Csatári tanár úr témájáig, nemcsak a biológiai sokféleség mérése lehetőségeinek, hanem az emberi sokféleség lehetőségének is a színtere megnövekedne.

Schmidt András főosztályvezető úrnál is találtam ezt az indikátort, és ez mindig zavar. Nemcsak a mostani, hanem az előző kormányok idején is zavart. Megkérdezzük, hogy áll a természetvédelem vagy a vízügy helyzete, akkor elkezdik mondani, hogy mennyi projektet bonyolítottak le. Láttam a VGT-1-nek az összes felsorolását, utána főosztályvezető-helyettes úrnál láttam a KEHOP és a VEKOP felsorolását, ugyanakkor meg hallottam Dévai tanár úr előadását, hogy hogyan változott a szitakötők fajgazdagsága, láttam a biológiai sokféleséget Lengyel tanár úr előadásában, és eszembe jutott Gyulai Iván barátom, aki azt mondta húsz évvel ezelőtt, hogyha felment a Bükk-fennsíkra, akkor két délután gyűjtötte a lepkéket, és egész télen volt mit határozni, mert annyi volt. Most meg szaladgálhat hetekig ahhoz, hogy valamit fogni tudjon.

Tehát nem érdekel, hogy mennyi pénzt költöttek el, nem érdekel, hogy hány program volt, nem érdekel, hogy mennyi pályázatot támogatott az EU, hogyha közben az eredmények nem hozzák azt a pozitív változást. Nem szeretném kétségbe vonni sem a vízügyben, sem pedig a természetvédelemben azt a néhány sikert, ami egyértelműen pozitívan indikálja a tevékenységét egy-egy programnak. Ennek ellenére az össz-szakmai eredmény nem az elköltött pénz és a projektek számából fog adódni, hanem azokból a mérésekből, amit majd az MTA kutatóintézete valamilyen szinten mérni tud a következő időszakban.

Hankó Gergely beszámolóját is nagyon-nagyon köszönöm így utólag. Az az egy merült fel bennem ötletként, hogyha a PET-palackoknak és a kommunális hulladéknak ilyen szinten van határon átnyúló környezeti hatása, és nyilvánvalóan van, hiszen Czédli Herta tanárnő is erről számolt be, akkor viszont az espoo-i egyezmény alkalmazásának éppúgy létjogosultsága lenne, mint egy gátnál vagy egy töltésépítésnél. Tehát annak, hogy a hazánkba átnyúló környezeti ártalmaknak a vizsgálatára sor kerüljön, ezt bizony valószínűleg kormányzati kezdeményezésre kellene mérni, mert meglenne a lehetősége annak, hogy a kormányzat megfelelő lépésekkel a határon átnyúló hatások miatt kezdeményezzen ez ügyben az érintett országoknál vizsgálatot. Nyilván, Ukrajnának, gondolom, kisebb bajuk is nagyobb a PET-palackoknál most, de ennek ellenére azért erre is kell gondolni.

Csatári tanár úrnak mondom megint, ugye, mai magyar világ: saját gyermekem most érettségizik, Dániába megy tanulni, unokaöcsémet most augusztusban vittem ki, nem vették fel az egyetemre, fogalmunk sincs, hogy hazajönnek-e, de annyira jó volt, hogy például megnéztem, hogy a PET-palackot hogy gyűjtik be, és hogy adnak pénzt

azért, ha visszaviszik, és hasznosítják. Az, hogy milyen környezetvédelmi, társadalmi innovációk vannak ott, ahol előnyösebben működik már néhány dologban ezeknek a rendszere, abból érdemes lenne tanulni. Egyik szervezőként a kormánypárti frakción túl képviselőtársaimnak is megköszönöm a kezdeményezés támogatását, hogy eljöhettünk ide, és külön tisztelettel megköszönöm valamennyiüknek, hogy elfogadták a meghívást, és szabadidejüket erre a napra áldozták, és nagy hálával köszönöm, hogy itt töltötték önök ezt az időt. És akkor most átadom a szót Heringes Anita képviselő asszonynak.

HERINGES ANITA (MSZP): Nagyon szépen köszönöm. Azért gondoltam, hogy a Tisza partján érintett két képviselőt hagyom először megszólalni, mert tényleg érezhető volt szerintem, hogy szívből és hazai szavak hangzottak el. Én, ugye, dunai lány vagyok, Paksról származom, azt gondolom, hogy arról is lenne mit beszélünk hosszú távon is, de ugye az egy teljesen más beszélgetés lenne. Én nagyon-nagyon örülök, hogy itt lehettem, mert azt gondolom, hogy a mai nappal sokkal több lettem, és nagyon remélem, hogy elkérhetjük az előadásait a bizottság számára, mert azt gondolom, hogy azon képviselőtársak, akik nem tudtak itt lenni, sokat töltekezhetnek ebből. Mert én is, ahogy elnök úr is elmondta, sokszor azt érzem, hogy a törvényalkotási rendben és a jogalkotási rendben valahogy a szakma elveszik. Vagy nem érkeznek meg a megfelelő információk a törvénymódosításokhoz, vagy valamelyik fiók mélyén landolnak, és nem arrafelé megyünk, amik az észszerű, szakmai döntések lennének.

Sokszor azt gondolom, hogy sokkal jobb lenne, ha mélyebben tudnánk beszélni, és több időnk lenne beszélni egy törvénymódosítás előtt a javaslatokról, és a szakma is jobban ki tudná fejteni a véleményét, mert ezt így nehézkessé teszi ez a felgyorsított törvényhozási folyamat, és sokszor nehezíti is - azt gondolom - a képviselők döntési lehetőségeit.

A halászattal kapcsolatban nagyon-nagyon örülök az elhangzottaknak, mert otthon végighallgattam az összes halásztól, hogy nagyon nagy baj van a halászati törvény módosítása óta, és nekik azért egy több száz éves szakma tűnik el, amiről ők azt gondolják, hogy nagyon sok jót tudtak tenni a Dunának, és hát paksi lányként ezt megint meg kell erősítenem, hogy nagyon nem mindegy, hogy ott milyen a halállomány, és mit tudunk kezdeni ezzel a területtel. Nekik ez nagy fájdalom, és a mai napig visszasírják, hogy hátha egyszer még lehet módosítani azon, ami még most nem vészett el, most még ők élnek, és tovább tudják adni, de egy idő után ez a szakma egyébként el fog tűnni, hogyha ez így marad.

A természet és az ember kapcsolatával kapcsolatban pedig nagyon köszönöm, hogy ez lett kihangsúlyozva, hogy az egyensúlyt kell hogy megtaláljuk, hogy nem szabad elmennünk egyik szélsőség irányába sem, mert akkor onnantól kezdve valami sérülni fog. És tényleg az a jó, hogy a vidéki emberek ezt érzik, minél nagyobb település felé megyünk, annál kevésbé érzik, hogy meg kell találnunk a kettő közötti egyensúlyt, mert akkor fogunk tudni sokáig jót tenni az országnak, ami egyébként tényleg egy igazi ékszerdoboz, amivel van mit kezdenünk, csak meg kéne tudnunk jobban becsülni.

Úgyhogy én tényleg nagyon szépen köszönöm, hogy itt lehettem, nagyon szépen köszönöm, ha az előadásait megkaphatjuk, és ha fordulhatunk önhöz, amikor egy törvénymódosításnál szakmailag vagyunk bajban vagy kérdéseink lennének. Mert nagyon-nagyon sokat segítene, még akkor is, ha azt tudom mondani, mint Benedek, hogy ellenzéki képviselőként megpróbálunk mindent megtenni, meg is fogunk mozgatni a következő időszakban is minden követ, de kell a szakmai

segítségük, és akkor megpróbáljuk meggyőzni a többséget arról, hogy nem minden esetben kell ajtóstól rontani a házba. Köszönöm.

ELNÖK: Mi is köszönjük szépen. Megkérdezem, hogy a módszertannak megfelelő-e az, hogy ha itt tanár úrnál megindulunk oldalra, és, mondjuk, mindenki maximum két percben reagál az elhangzottakra.

DR. CSATÁRI BÁLINT nyugalmazott igazgató (MTA Alföldi Tudományos Intézet): Akadémiánk elnökének volt egy nagy bon mot-ja, hogy a Tiszának nem pártjai, hanem partjai vannak, de tényleg, hadd térjek oda vissza, amit Bencsik képviselő úr mondott, hogy kevesli a párbeszédet a tudomány és a döntéshozók vagy a parlamenti képviselők között. Én azt hiszem, hogy ez nem a tudomány vagy a szakma képviselőin múlik, hanem a másik oldalon elsősorban. Hadd tegyem hozzá, hogy mikor az Alföld-programot Tóth Albert képviselő úr akkori javaslatára elindítottuk, az Alföld szakmai vitáin valamennyi akkori párt valamelyik képviselője rendszeresen szakértőként részt vett. Tehát a kutatás első alternatív bírálataiban is ott voltak. Kérdeztek, reagáltak, visszautasítottak, helyretettek. Ez így volna normális. Amit a város-vidék ügyben fölvetettél, képviselő úr, arra nem tudok gyors és kimerítő választ adni. Utaltam rá, hogy a vidéki térségi együttműködés LEADER-csoportjai tökéletesen megfelelőek, az más kérdés, hogy a magyar költségvetés 5 százalékot ad rá, a fejlett vidékfejlesztési országok meg 15-öt.

Ha itt is minden Tisza menti LEADER-csoport a korábbi költségvetése 15 százalékát a kapná a vidékfejlesztési programokból, sokkal előrébb tartana ezekkel a programokkal.

Említettem a CLLD-t, a városok és a vidékek közös új döntéshozási és forráselosztó rendszerét. Ha ezt is alkalmazzánk, legalább 2020-tól, akkor biztosan sokkal harmonikusabb lenne ez a kapcsolat. Hozzáteszem, hogy voltak modellszámításaink a Mercedes gyár által kapott letelepedési támogatás, EU-segély, adókedvezmény. Ha ezt mind a Duna-Tisza közti homokhátság precíziós, öntözéses és kertkultúrás mezőgazdaságára fordítottuk volna, lehet, hogy nem 5000 munkahely keletkezett volna, hanem 20 ezer. Ilyen módon itt sincs semmilyen modellszámítás arra - vitatkozom veled vagy valakivel, aki itt mondta -, hogy a Balogh Péter kolléga által említett modell, ha azzal az alapossággal végigvizsgálják, ami erre a gondolatmenetre ma így jellemző volt, hogy az hány embernek adna munkát.

Említettem, kiváló agrárkutatók írták le, hogy sokkal több ember agráreltartó képessége lenne biztosítható a Tisza mentén, hogyha erre, ehelyett a földalapú, sivatagképző támogatás helyett az adott települések Tisza-kódjának megfelelő, különböző, akár az árterek rehabilitációjához járuló gazdálkodási támogatási rendszerek... Nem véletlen egyébként, hogy az agrár-környezetvédelmi támogatások olyan népszerűek voltak, és hogy ezt mennyire lehetne fejleszteni.

2020 után biztos, hogy úgy kapunk csak erre támogatást, hogy ezek a tudományos eredmények átkerülnek a döntéshozáshoz. Utolsó gondolat: igen, én mindig mondtam, mióta kapunk ilyen pénzt, a fejlesztési források 3 százalékát Nyugaton nem direktben, áttételesen kutatásra, döntéshozó információs rendszer létesítésére és tervezésre fordítják. Ez nálunk alkalomszerű. Így tehát nem várható, hogy ebben, amit te fölvetettél, lényeges változás lenne, mert nyilván ki kellene dolgozni Szeged meg Szolnok város-vidék világát, az más, mint Csongrád, Szentes, Tokaj és a többi.

Végül Buda Ferencet emlegettem, Hiány című aforizmája vagy japán költeménye: „Cél meg értelem / ha kivész az utakból / merre a merre / Aranykor álma / józanság okos törvény / már nem remélem”.

DR. LENGYEL SZABOLCS az MTA doktora, tudományos tanácsadó (MTA Ökológiai Kutatóközpont): Köszönöm szépen. Először is kezdeném elnök úr megjegyzéseivel. Az erdősültséggel kapcsolatban valóban egyébként borzasztó fontos különbséget tenni a természetes erdők, illetve a faültetvények között. Erre igyekeztem, és azt hiszem, használtam is ezt a szót egyszer, hogy ültetvények, illetve agroforestryt is beleérttem, tehát ezt gondoltam jelezni.

A természetességi indexszel kapcsolatban nagyon fontos dolog, hogy ha a prioritásokra, a térképekre gondolunk például, akkor nagyon fontos ezt továbbfejleszteni. Említettem, hogy a szisztematikus konzervációs tervezés ennél jóval több, és benne van még az, hogy mennyire természetesek ezek az élőhelyek, milyen strukturáltak, milyen társadalmi-gazdasági adottságai vannak, és így tovább, és így tovább. Tehát ezeket mind tovább kell fejleszteni, hogy egy egységes tervet kapjunk. Lehet, hogy ez a munka sokéves, nagy kutatócsoportok éves feladata.

Ami a kutatás eredményeinek politikákba beépülését, illetve megvalósítását, szakadékot illeti, ez nem új keletű, évtizedes probléma, amiről nemcsak nálunk, hanem Nyugaton is rengeteget cikkeznek. Ennek nagyon részletes módszertana kezd kiépülni, hogy hogyan lehet a kutatási eredményeket a gyakorlatba átültetni, illetve letranszformálhatóvá és tényleg könnyen fogyaszthatóvá és relevánssá tenni. Ennek megvan a módszertana a szisztematikus régiók tudománya, illetve a metaanalízis mint statisztikai módszertan vonatkozik erre. Erre legalábbis a biodiverzitás megőrzése kapcsán előkelő, jó eredmények vannak tekintve arról, hogy a biodiverzitásnál is tulajdonképpen azzal foglalkozunk, hogy egy beteg természetet próbálunk meg gyógyítani.

És a gyógyításban, az orvoslásban nagyon régóta elterjedt az evidence based medicine, azaz a bizonyítékokon alapuló orvoslás, amely feltétlenül azon alapszik, hogy a sok-sok kísérlet, vizsgálat eredményeit szintetizálva, azokat megfelelően súlyozva ajánlást tesz, ajánlást fogalmaz meg. Ennek az evidence based transformationnek a bevezetése a mai napon érvényben zajlik, és van most már részletes szakirodalma is, és úgymond know howja, hogy hogyan kell ezt végezni.

Magyarországon még ez hiányzik. Nagyon fontos, hogy jó lenne egy ilyen műhely, amelyik csak ezzel foglalkozik. Már több kormányzati próbálkozás is volt erre az előző kormányzat idején is, a mostani kormány idején is, de valahogy ezek sosem sikerültek.

Ugyanakkor szeretném megvédeni egy kicsit az államigazgatást, amikor mondtad, hogy mindig csak projektekről van szó, mindig csak pénzekről van szó ráadásul. Én egyetértek ezzel, hogy ez nem ad információt arról, hogy ebben a könyvben mi is történik valóban a biodiverzitással, a természettel, de ugyanakkor azt látni kell, hogy az államigazgatás ezzel foglalkozik. Nekik ez a napi dolguk, és ez a legfontosabb feladatuk, hogy ezeket a projekteket, pénzeket szervezzék, működjön, menjen a dolog.

Ugyanakkor azt fontosnak tartanám a kutatás-megvalósítás szakadékát áthidalva, hogy a nagy projektek is tartalmazzanak legalább 1 százalék - nem kell sok! -, fél százalék pénzt kutatásra és monitoringra. De akkor az legyen benne, hogy monitoring, jó monitoring, részletes monitoring és mi az eredmény. És akkor ez legyen közzétéve. Ezt egy nagyon kis pitiáner dolog lenne megvalósítani, mert gyakorlatilag jogszabályi háttérben sem lenne nehéz kieszközölni, de óriási különbségeket okozna. Például amikor az egyek-pusztakócsi LIFE-programot csináltuk, amikor egymillió eurós, viszonylag kisebb fajta LIFE-program volt, ott a költségvetés 9 százalékát vagy 8 százalékát számítottuk kutatásra, és nagyon jó eredmény lett belőle. Az eredmény az lett, hogy a legjobbak közé választották be ezt a

LIFE-projektet az abban az évben zárultak közül. Pont azért, mert nagyon sok jó eredménnyel tudtuk azt bizonyítani, hogy tényleg működött az a dolog. Tényleg elértünk valamit.

Akit pedig a sikerek és tanulságok érdekelnének, legalábbis a biológiai sokféleség kapcsán, annak szeretettel ajánlom a figyelmébe a november 2-5 között megrendelésre kerülő magyar természetvédelmi, biológiai konferenciát Egerben. Ennek a mottója pont ez: sikerek és tanulságok a magyar természetvédelemben, alcím pedig: hosszú távú adatsorok és hosszú távú változások a biodiverzításban Magyarországon.

Köszönöm szépen a figyelmet.

DR. CZÉDLI HERTA egyetemi docens (Debreceni Egyetem): Néhány gondolat még eszembe jutott egymástól függetlenül, de összekapcsolódva.

A legfontosabb, amit kutatóként fontosnak tartok, hogy a környezetvédelem, a természetvédelem olyan zászlóshajó kell legyen, ahol pártoktól függetlenül azt az evezőt egy irányba kell húzni. Tökmindegy, hogy miben nem értünk egyet. Ha a cél a hazai környezeti állapot megóvása, megőrzése a jövő generáció számára, akkor itt nincs pró és kontra. Vannak érvek, vannak irányok, amely irányba el kell indulni, ha tetszik, ha nem, bocsánat, hogy ezt mondom.

A második dolog. Hazai kutatók számára nagyon fontos lenne, hogy hazai projekteken dolgozhassanak. Pályázhatunk mi mindenféle EU-s projekteken - vagy megnyerjük, vagy nem. Vannak időszakok, amikor 5-6 pályázatot visszalöknek, utána esetleg egy-kettő, és szakadásig dolgozunk.

Elhangzottak itt több százmilliárd forintos projektek. Ehhez képest egy egyetemi oktató 200 ezer forintos havi bére, azt hiszem, elhanyagolható, és lehetőség, munkakedv és szakmai kihívás lenne kutatótársaim szempontjából is, ha ilyen projektekre bevonásra kerülhetnének. Most nem magamról beszélek, úgy általában, de ez egy jellemző probléma hazai szinten.

A másik dolog, hogy említettük a vidék és a város közötti különbséget. Az egyértelmű, hogy az urbanizáció hatása egyre kifejezettebb. Nyilvánvaló, hogy egy elmaradott háttérű vidéki településen senki nem akar élni, ahol nincs megfelelő orvosi ellátás, nem tud a gyereke iskolába járni, nem talál munkahelyet, ez maga után vonja nyilván az ingázást, és egyre hatalmasabb szociokulturális hátterek figyelhetőek meg, hatalmas lemaradások vannak, nagyon nehéz a hátrányos helyzetű települést mozaikszerűen összeépíteni egy fejlett várossal. Lehetetlenség.

Ugyanakkor azt is látni kell, hogy ha a vidéki embereket szeretnénk megtartani, akkor alapvetően azt tartanám legfontosabbnak, hogy a multik helyett akkor biztosítsunk lehetőséget a vidéki embereknek, hogy ott, helyben hozhassa be a saját kertjében termelt zöldséget, gyümölcsöt. A városi ember örömmel megvásárolja a minőségi élelmiszert.

Ugyanígy a hazai halakat tessék hozni a piacra, örülni fogunk neki, és a sokszor emlegetett Pangasiust pedig tessék visszavinni oda, ahonnan ezt behordjuk, meg a mindenféle szemetet, amivel el van látva most jelenleg Magyarország. És még a következőt szeretném mondani, ami már elhangzott, hogy a monitoringrendszerek hiánya egyértelműen jelen van, és hát alapos felmérések, előzetes hatástanulmányok nélkül tervezni nem igazán lehet. Szakmai körökben szoktuk mondani, hogy tákolni lehet, össze lehet tákolni jelentéseket, csak nem biztos, hogy annak sok esetben megalapozott szakmai háttere van. A másik dolog még, hogy a kutatók hazai szakmai eredményei mindenképpen egy hozzáadott értéket jelentenének a magyar közülethez, a magyar tudományos eredményekhez. A kutatási projektekkal kapcsolatban még annyit fontosnak tartanék most itt ezen a fronton megemlíteni, hogy sok esetben

azzal szembesül az ember, hogy már nem fiatal kutató, már nem posztdoktor, tehát ezekből kiesik, mert elmúlik 40 éves, 45 éves, és ugyanakkor ott van a lehetőség, hogy dolgozni kéne, az akadémiai doktori pedig még nagyon messze van, és a köztes időszakot valahogy értelmesen el kellene tölteni, lehetőség pedig nincs, és ez megint egy nagyon komoly probléma. Azt gondolom, hogy amíg a profit meg fogja előzni a környezetvédelmi szempontokat, addig napi szinten fogunk szembesülni olyan haváriaszennyezésekkel, amelyek a továbbiakban is megoldásra szorulnak. Köszönöm, ha kicsit hosszúra is nyúlt a történet.

DR. DÉVAI GYÖRGY professor emeritus, a biológiai tudomány doktora (Debreceni Egyetem): Köszönöm szépen. Három problémát szeretnék felvetni. Nagyon örültem Heringes Anita képviselő asszony felvetésének. Egy példát hadd mondjak el arra, hogy mi nagyon szívesen részt vennénk ezekben a párbeszédekben. Én egyszer mint a Ramsari Egyezmény Magyar Nemzeti Bizottságának elnöke, rettenetesen kifogásoltam egy olyan szót egy törvényben, ami egy épületes butaság, hadd mondjam ezt! Én azt mondtam a minisztérium jogászainak, hogy ezt próbáljuk már valahogy megváltoztatni. Mire a jogász azzal a - utána beláttam - teljesen logikus érveléssel jött nekem elő, hogy ezt nem lehet megváltoztatni, akármennyire is butaság, mert akkor körülbelül harminc törvényt kéne módosítani, ami egy félévi parlamenti munkát igényelne a tisztelt parlamentnek, és ergo, erre nyilvánvalóan egy ilyen butaság miatt nem vállalkozhatnak. Akkor megkérdeztem, hogy na, de akkor miért nem kérdeztek meg bennünket előtte, mielőtt ezt a törvénytervezetet beterjesztették, hogy hogyan kell ezt szakmailag helyesen mondani. Azt mondta, hogy jó, tényleg! Erről ennyit. Tehát mi állnánk elébe szívesen az ilyennek, sőt gondolom, hogy nagyon örülnénk is neki, ha megkérdéznének.

A másik dolog, amit mindig el szoktam mondani, amikor kivetítem ezt az ábrát, hogy ez a potamálrendszer, ez így néz ki ökológiai szempontból. Erre mindig azt a választ kaptam, hogy hát ez olyan túl bonyolult, ezzel nem szabad foglalkozni, maradjunk csak az egyszerű, jól bevált fogalmaknál. Erre mindig azt a példát szoktam mondani, hogy a Dalton-féle atomelmélet is egy csodálatos, egyszerű, világos kis dolog, hát akkor maradjunk a Dalton-féle atomelméletnél. Csak a fizikusok tudnak paradigmaváltást csinálni, mi meg nem?

A harmadik dolog, amit szeretnék mondani, ez kapcsolódik ahhoz, amit elnök úr is felvetett, az erdőproblematikához. Én az Országos Környezetvédelmi Tanácsnak tagja voltam, és ott véres vitákat folytattunk, és tulajdonképpen szinte leordítás szintig ment a dolog, mármint hogy engem ordítottak le, hogy mit képelek én, hogy azt a megkülönböztetést tegyük, hogy erdő és ültetvény. Én mondtam, hogy az semmiféle dehonesztáló dolgot nem jelent, hogy ültetvény, csak az erdőtől különböztessük meg. Mert például amikor mi felmértük a Tisza menti faállományokat, most szándékosan ezért nem mondok erdőt, akkor azt találtuk, hogy az eredeti keményfás ligeterdőkbe seholy nem hatolt be a gyalogakác, viszont az ültetett nyárasok hatalmas dzsumbujjá váltak, mert oda meg behatolt a gyalogakác. Szóval különbségek vannak a dolgok között, és ezeket a különbségeket nagyon fontos lenne látni, meg nagyon fontos lenne bemutatni és figyelembe venni.

Az is nagyon érdekes, éppen az előbb is elhangzott, hogy változik a területen a lakosság hozzáállása és a lakosság tevékenysége. Mert a Tisza mentén, körülbelül húsz év távlatából azon a területen, ahol annak idején a németekkel voltunk, ugye, említettem, hogy ők idejártak terepgyakorlatra, és azokon a csodálatos kaszálóréteken és ártéri fás legelőkön, amelyek akkor nyílt területek voltak, most áthatolhatatlan gyalogakácos van iszonyatos mennyiségben. Tehát a lakosságnak megváltozik a tevékenysége, ezeket a területeket felhagyják, ugyanis ezeket kezelni kellene, állatot

kellene rajta tartani, kellene kaszálni stb. Ezt nem csinálják, mert gyakorlatilag most a búza, a kukorica, a napraforgó meg a repce bűvületében élünk. Ugye, ezeknek mind az lenne a megoldása, amit Péter elővezetett. Köszönöm szépen.

FÜSTÖS GÁBOR halgazdálkodási szakértő: Köszönöm szépen a lehetőséget. Csapongó gondolatokat felvetve megpróbálok válaszolni a felvetésekre, mert nagyon sokat jegyzeteltem. Oktatással kapcsolatban: nincs oktatás, ezért kell. Megvilágítom egy példával: képzünk hegesztőket, megtanítjuk őket vasat hegeszteni, és utána a kezükbe adjuk a védőgázos pálcát, hogy hegeszzenek alumíniumot. Körülbelül így néz ki a viszony a rendszerben. Nem képzünk természetes vízhez értő természetesvízi szakmérnököket. Halastavi szakmérnököket képzünk, utána kirakjuk őket a természetes vízre, és jön a problémarendszer és a káosz.

Amit képviselő asszony felvetett, bár kiment közben, én azt gondolom, és úgy látom, hogy nem elsősorban a halászoknak van szüksége arra, hogy halásszanak. Nekik is, mert ez egy ősi magyar szakma, de a víznek, a nagy természetes vizeinknek sokkal nagyobb szüksége van arra, hogy a halász halásszon, és ezzel dolgozzon, mint amennyire a halásznak szüksége van rá.

Város-vidék vonatkozásban egy nagyon furcsa dolog jutott eszembe, idő szűke miatt nem csinálom meg, de nagyon szívesen megkérdezném azt, hogy ki az, aki ma kisebb lélekszámú településen lakik, mint ahol született. Tehát kiköltözött városból vidékre és fordítva. És azt gondolom, hogy itt kezdődik a probléma a város-vidék kérdésében, hogy a városok feldúsultak, nagyon sokan elmentek vidékről, és abban a pillanatban, hogy lesz munkahely nagyon sokan vissza fognak menni vidékre, mert nagyon sok szempontból jobb tud lenni a vidéki élet, de kell tudni ott megélni valamiből.

Innentől eljutottunk odáig, hogy itt én azt látom, érzékelem, hogy különböző szemszögekből, de hihetetlenül egy dologról beszélünk. Hullámtéri gazdálkodás, megfelelő, okszerű tájhasználat. Ha van megfelelő tájhasználat, ha van munka, a nagyvízi medernek megnő a vízáteresztő képessége, a halaknak van ívóhelye. Folytassam? És ez semmi más, csak jó szándék és váltás kérdése, mert mindenkinek jobb, mindenkinek ez az érdeke, hogy visszaálljon az a ligeterdős társulás azzal az egy-két fával és legelőkkel, ami a vízügy munkáját is segíti, a halgazdálkodást is segíti, a vidéki megélhetést is segíti, és a tájhasználat szempontjából is nagyon jó.

Két dolgot tennék még hozzá: hallépcső. A HAKI-s kutatások bizonyították be, hogy egy hallépcső nagyon érdekes létesítmény, főleg egy ekkora hallépcső, mint a kiskörei. Lesz egy többé-kevésbé önálló halállomány alatta, lesz egy többé-kevésbé önálló halállomány fölötte, és lesz egy többé-kevésbé önálló halállomány benne. A hallépcső ma Magyarországon, főleg egy ekkora hallépcső sokkal inkább élőhelyként üzemel, minthogy az eredeti rendszerét töltse be és az eredeti feladatát lássa el, és a vándorló halaknak biztosítson így a Közép-Tiszán, az Alföldön lehetőséget. De egyébként még a hegyvidéki, az osztrák hallépcsőkre is igaz, hogy mindig van benne egy halállomány, tehát élőhelyé válnak a hallépcsők. Én részt vettem annak idején a Kis-Balatonnál a Kis-Balaton 1-es, 2-es, illetve a Balaton, Kis-Balaton 2. vízvédelmi rendszer hallépcsőjének a beüzemelésében, akkor még a Balatonon dolgoztam.

Ott pillanatok alatt lejátszódott ez a beköltözés és betelepülés mind a növény-, mind az állatvilág szempontjából. Tehát egészen más funkciót látott el a hallépcső.

Schmidt András úrnak egyetlenegy apró megjegyzést hadd tegyek, és előre mondom, nem kritika, bár annak fog tűnni, nem kritikaként mondom, inkább a szemlélet szempontjából. Említette a veszélyeztetett halfajok között a szivárványos öklét. Fent volt a táblán. A szivárványos ökle tipikus példája annak a halfajnak, ami nem halfajként veszélyeztetett. Élőhelyi veszélyeztetettség a problémája, bekerült az

amuri kagyló. Az amuri kagylóba bekerült az atka mint élősködő. Az atka miatt elkezdett pusztulni a hazai kagylófaj, az összes, és ebből adódóan a szivárványos ökle, aki speciális szimbiózisban él a kagylóban, mint hogy tojócsővel a kagyló belsejébe rakja az ikráit, a szivárványos ökle elvesztette a szaporodóterületét. És pusztán a szivárványos öklét soha a бүdös életben nem fogjuk tudni megmenteni. A kagylót kell megmentenünk, aki az ő szaporodóterületét képezi.

Itt jön vissza, ezért hoztam ide és ezért kezdtem azzal, hogy elnézést kérek, nem kritikaként fogalmazok, hogy milyen hihetetlenül komplex egy természeti rendszer, és milyen nehéz hozzányúlni. És amit professzor úr is említett szintén a képviselő asszony megjegyzésére: nem vagyok tagja a tudóstársadalomnak, bár néha szerettem volna az lenni, de aztán nem így hozta a sors, azért nekünk szakértőknek nagyon nehéz dolgunk van a törvényalkotás mellett és a törvényhozás bugyraiban. Többször volt szerencsém vagy szerencsétlenségem törvényalkotásban részt venni, törvényalkotási folyamatban.

Egyetlenegy példát hadd mondjak el ezzel kapcsolatban. Annak idején a 2012-es balatoni horgászrenddel kapcsolatosan vezettük be a 12-es balatoni fogási naplóban azt, hogy a horgász ikszelje a napot, amikor ő horgászik. Ez a Balaton vonatkozásában nagyon fontos kérdés volt, mert mi terhelést mértünk vele. Utána az adatok fölhoztuk, számítógépre vittük, kigyűjtöttük pontosan napi, heti terhelésben tudtuk, hogy hány horgász tartózkodott előző évben a Balatonon. A humánerhelés szempontjából a Balaton vonatkozásában nekünk ökológiailag nagyon fontos adatok.

Amikor meghozták 13-ban az új horgászati és halgazdálkodási vagy halgazdálkodási és halvédelmi - bocsánat, bennem keveredik több törvény - törvényt, akkor még balatoni vezetőként én kiabáltam a lehangosabban az ellen, hogy vegyük ki a törvényből az általános fogási naplóra vonatkozó bejegyzési kötelezettséget.

Ugyanis semmit nem lehet belőle számolni. A horgász százféle vízterületre jár, onnantól, hogy nem a vízterülethez kötődik a fogási napló, hanem úgy általában országosan van egy fogási napló, onnantól ez egy teljesen fölösleges adminisztratív vonás volt. És amikor én ez ellen fölláztam, akkor a minisztérium képviselőitől leginkább azt kaptam meg, hogy te találtad ki, te raktad be először. Mondom, akkor legalább nekem higgyétek el, hogy nem jó. Így ebben a vonatkozásban. Itt jönnek be azok a kérdések, amikor azt mondom, hogy nagyon jó lenne, csak nekünk, szakértőknek egy kicsit veszélyes közel kerülni a törvényalkotáshoz, mert gyakran egészen más szemüvegen keresztül látjuk a rendszert, mint amit szavakba, illetve jogszabályokba lehet foglalni. Elnézést, hogy hosszabb voltam. Köszönöm szépen a lehetőséget.

ELNÖK: Balogh Péter!

BALOGH PÉTER gazdálkodó geográfus (Szövetség az Élő Tiszáért): Bencsik úr felvetésével kezdeném, ami nagyon jó kérdés, de nagyon alkalmas arra, hogy lecsússzunk a megoldásról, mert baromi bonyolult, tehát feltárja, hogy mi miatt nem lehet megoldani. Lehet, hogy nem lehet megoldani, de legalább látnám, hogy elkezdjük. Itt van egy koncepció, ami határozottan kirajzolódott, és sok szempontból, úgymond fölülről és még olyan szempontból is, hogy táji szempontból megközelítve a sok részletkérdés módszertanilag nem szükségszerű így számára, hanem egy megoldás körvonalazódni látszik, és egyszer nem látom, hogy legalább a szükségszerűségének a felfogása megtörtént volna.

En is már 20 éve forszírozom ezt a kérdést. És közben pedig úgy látszik, hogy ez mindenkinek jó. Aki megértette, azaz akkor érti, hogy ja, ez jó! Akkor induljunk el, mert - visszatérve konkrétan a válaszra - szerintem vidék sincsen most, én

történetesen vidéken lakom - főleg ott - vagy kisebb lélekszámú településen, pláne ha a lelkeket számoljuk, de én vagyok, és vidéki sznobként határozom meg magamat a fővárosban, direkt, tehát az üzenetet közvetítendő, de Magyarországon ma nincsen falu. Faluban az, aki azért van ott, mert ott a helyi, környéki tájat leghatékonyabb ott lehet művelni a város javára is, és ilyen nincsen most. Hanyatt lökött városok vannak és városba vágyó vidékiek és városi gazdaságban élő vidékiek. Vidéken nem élnek többen emberek most, mint a 30-as években vagy akár 300 éve, állítom.

A traktorok, a vidékfejlesztési támogatások, az ipari támogatások, tudniillik a 60 milliós traktorokat támogatják, tehát nincs vidéki gazdálkodás, vidékgazdálkodás, tájgazdálkodás. Tehát nem foglalkozunk ezzel. A vidéki, te azt mondod, hogy domesztikálva, a halfajok igen, a vidék inkább gyarmatosítva van, és a benne élő ember is gyarmatosítva van.

Ezt értjük és tudjuk: a szakmában van belső gyarmatosítás. És amíg ezen nem változtatunk, és nem mondjuk azt, hogy hú, ez így nem volt jó ez az elmúlt modern kor, ez a koncepció, ami a modernizmust magát jelenti, ami a természettől való elszakadottságot jelenti, és azt, hogy a helyi ember a helyi tájából szakadjon el, és kapcsolódjon be egy általa már át nem látható világgazdaságba, ahol a pénz már ellenőrizhetetlenül képződik, meg a pénzgazdasággal ügyesen lehet teremteni GDP-t, vagy egyáltalán olyan, mintha pénz lenne vagy érték. Ez az, ami mind humbug, hazugság, hamis.

És viszont nagyon komoly hamis tudások és hamis mércék épültek ki erre, és ha ezekhez viszonyítunk továbbra is, akkor bukni fogunk, tehát bukunk. Szerintem már most ennek a korszakát éljük. Befejezem néhány illusztrációval. Például a hibás tudás tekintetében. Látszólag azt látjuk, hogy tényleg ebbe a gyarmatosított tájba a településeink letelepültek az ártéri szintekre is. Utólag letelepültek, egy részük, de jellemzően még mindig szignifikánsan a települések jellemezően a magas partokon fekszenek, és nagyon sok egyébként is olyan vidékfejlesztési probléma van, ami pont ezen települések vagy ezen probléma megoldása egyébként is szükséges, és meg lehet oldani. Tudjuk a lokalizáció megoldását - most itt két percben - vagy pedig a kitelepítést. Tehát egy töltéssel bevédendő, ami pont Törökszentmiklós esetében abszolút megvalósítható lett volna, ha észreveszi az úttervező ott, amikor épp a Törökszentmiklós északi elkerülőt tervezték, hogy érdemes kiépíteni az egyébként Fehértó mellett elhaladó töltést, nyilván most szántó. Mert itt nem aranytojásttojtyúk-farmokról van szó a Dél-Alföldön, hanem rozzant, szanálendő, akár településekről, akár gazdasági létesítményről, tehát ezek szanálása, kitelepítése.

Ez egy számítási kérdéssel megoldható. Csak nem látom, hogy elkezdenék felfogni azt, hogy jó, a tájnak vannak részei, ennek vannak eredendő funkciói, és ha ezt így használnánk, akkor mindenkinek jobb lenne. Ezt el kéne kezdeni számolni, és akkor visszakérdezek. Várom a megbízást, hogy akkor kezdjük, mik azok a törvények, hogyan kell megváltoztatni, mi az a szabályozási koncepció, hogyan lehet bevezetni. Úgyis 2020-nál változtatni kell a mostani mezőgazdasági területi kifizetéseken.

Abszolút, mondom még egyszer. Erre tudok választ. Nem tudok választ sok mindenre, Paksra vagy a dunai kérdésekre vagy a holland kérdésekre, de itt a tiszai Alföldön vannak válaszok, válaszlehetőségek. Még annyi, hogy a természetes vízvisszatartásról igazgató úr beszélt, hogy a nagyvízi mederben, hogy ez egy hülyeség. Pontosan nem erről beszélünk, hanem oldalirányú vízkivezetésről. Pont azt mondom, hogy ha a hullámtér már kiépült, akkor azt használjuk arra, hogy a túl nagy vizeket legyen hol levezetni, és vezessük le a túl nagy vizeket.

Miután kiveztük azt a vízmennyiséget, ami itt szükséges, és ha másfél millió köbméter víz visszatartható a csatornáknak, akkor jelzem, hogy ezerszerese hiányzik csak a KÖTIVIZIG területén a párolgáskor. Ezerszerese. Másfél milliárd köbméterről

van szó. De nem is várom el, hogy az 5 kilométer csatorna vagy a szántóföldön belül 5 méter csatorna által meg lehessen oldani. El sem várom, csak ne csináljunk úgy, mint ha úgy meg lehetne oldani.

Ennek megfelelően nem magára hagyni akarjuk a gyarmatosított tájat, fel nem merül. Soha fel nem merül, tehát pontosan erről van szó, és az ártéri gazdálkodás alapkonceptiója erről szó, hanem a megfelelő emberi beavatkozásról, egy másféle szabályozásról.

A Tisza-szabályozással is nem az volt a baj, hogy szabályozás volt, hanem hogy rossz irányba indult el. Hagyjuk a XIX. századot, itt vagyunk a XXI.-ben, most kell elindulni a jó irányba, mert már tavaly nem tudunk.

EGRI SÁNDOR elnök (Kárpátok–Tisza Nemzetközi Fejlesztési Egyesület): A tudományos válaszok után én is hadd közelítsek egy kis érzelmi és saját élményekből táplálkozó hozzászólással. Azt hiszem, János, hogy a mi nemzedékünk volt az utolsó, amelyik még találkozott, vagy beleszületett a természetbe. Nagyjából egy korosztályt alkotunk. Én is fiatal vagyok, csak én egy kicsit régebben születtem. *(Derültség.)* A mai unoka hol találkozik először, mondjuk, a csirkével? Hát a bevásárlóközpontban, a tálcán befóliázva. Hogy a csirke a tojásból kel ki? És hogy azt a kotlós kelti ki? És hány tojást teszünk a kotlós alá? Huszonegyet? Miért? És hogy lehet az, hogy a felül lévő tojásokat melegíti a testével, az alul lévőket nem, de abból is kikel a csibe? Kavarja. Kavarja a kotlós a tojást, nagymama? Hát hogy nem töri össze? Mert ügyes a kotlós. *(Balogh Péter: Hol tanulta, milyen projektben vett részt? - Derültség.)* A nagymama! Na most, kérem szépen, a 80-as évek elején Milotán, a Felső-Tiszán vendégeskedtem, és reggel először kihajtják a kondát, aztán ment a birkaállomány, és legutoljára a gulya a legelőre. Azért legutoljára, mert meg kellett fejni a teheneket. Hova tűnt az állat a helyi, a vidéki társadalomból, a faluból? Teljes egészében eltűnt. Szolnoktól Kunmadarasig kell ma haladnunk, autózunk, hogy először gulyát lássunk. Mondom a kislányomnak, hát a gulya! Nem érti. Tehát véglegesen és végletesen elszakadt a mai társadalom a természettől. Túl fogja élni.

Végeredményben az önellátó család, amiből ez az önellátó falu vagy a vidéki társadalom létezett, az megszűnt, az nincsen. Ma újra támadnak önellátó települések, ahol a polgármester nem söprögetésre alkalmazza a közmunkásokat, hanem valamilyen apró-cseprő termelésbe. Ez leginkább mezőgazdasági termelés, zöldség, valaminek az előállítás. De már találkoztam olyannal is, hogy sertéstenyésztést folytatnak. Elsősorban a helyi konyhának az ellátására, tehát önellátásra. Tehát nem jutottak el arra, hogy kereskedelmi forgalmat is generáljanak. Nem baj ez.

Reutlingen nincs olyan messze, ezer kilométerre van tőlünk, Németország egyik legfejlettebb tartománya, Baden-Württemberg, Stuttgarttól olyan száz kilométerre, eljutottunk egy hentes- és húsboltba. Honnan szerzi az alapanyagot? Természetes kérdés. Megvannak az állandó tenyésztőim. Mennyibe kerül itt - láttuk az árakat -, és mennyibe kerül a bevásárlóközpontban? Hát a bevásárlóközpontban jóval olcsóbb, itt jóval drágább. Hát akkor ennek tönkre kell menni. Nem! Ide azok a vevők jönnek, akik megbíznak ebben a hentesben. Pedig ez egy 80-100 ezer lakosú város. 65 éves kor fölött Horn Gyula óta ingyen utaznak a nyugdíjasaink a tömegközlekedési eszközökön. Ma a nagymamák nem azon versenyeznek, hogy hány kotlóst ültetnek, és mennyi kicsibét keltetnek ki, hanem hogy mi olcsóbb a Lidlben, mi olcsóbb az Auchanban, és ilyen mini-bevásárlóutakat szerveznek maguknak, két-három szomszédasszony, és nekik most ez az élmény, hogy így szerzik be a családjuknak a szükségleteit.

A vidéki településeken divatosak voltak, tehát még megmaradtak ezek a hosszú porták, hogy elöl van a ház, utána jön az a rész, ahol az állatokat tartják, utána a

szérűskert, és utána a zöldséges. Ma nincsen zöldséges. Tehát, ha az unoka jön, kaszálja le a füvet, ez a feladata.

ELNÖK: Fűnyíróval!

EGRI SÁNDOR elnök (Kárpátok–Tisza Nemzetközi Fejlesztési Egyesület): A fűnyíróval, természetesen. Túl fogja élni az emberiség, nem tudjuk, hogy hogyan és mennyi idő után. Ja, igen, a tojás. Hát sajnos, most beütött ez a fertőzött tojás. Besenyszögön, ide húsz kilométerre, több család foglalkozik sokezres tojótyúkállományokkal, oda is beütött a krach. Ez nem fordult elő, amikor önellátó volt a család. Fogalmam sincs, hogy vissza lehet-e kanyarodni. Valószínű, hogy nem lehet visszakanyarodni arra a termelési módra. Ennyit tulajdonképpen a város és a vidék kapcsolatáról. Ma a város látja el a vidéket, a lengyel alma az olcsóbb, a magyar alma megterem, és vagy érdemes leszedni vagy felszedni, vagy nem érdemes. Otthagyja.

Tehát a konkrét kérdés: az ágazati szakosodások. Régen, ugye, a vidéki ember nyáron dolgozott a mezőn, ősztől tavaszig, télen dolgozott az erdőben. Előállította a saját tűzifaszükségletét, kitisztította az erdőnek azokat a részeit, ami éppen rá volt bízva, elvégezte az ehhez szükséges munkálatokat. Ma Szolnokon aranyáron lehet tűzifát kapni, ha egyáltalán hozzá lehet jutni. Az erdőbe - vagy állami, vagy magán - nem léphetsz be. Joggal kérdezi meg a tulajdonos: mit keresel ott? Talán csak nem rossz szándékkal jöttél? Nem mondhatom azt mindennap, hogy madármegfigyelésre.

No, tehát ezek a valóban élő és a társadalmunkat feszegető kérdések, de tudjuk, hogy a politikus számára a választópolgár a fontos, elsősorban a fővárosban, azután a nagyvárosokban, aztán maximum a tízezres lakosú városokig, az összes többi a futottak még kategóriájába tartozik. A nyugdíjasok 3 milliós rétege, ez, ami a politika számára fontos, az összes többi, hát sajnos itt van az ország testén. A kérdés tehát az, amire felszólított Robi, hogy legyünk őszinték, a kormánypárti politikusnak vannak azok a lehetőségei, azok a jogosultságai, amivel többet tud elérni, mint az ellenzéki politikus. Ha megkeressünk ezekkel az általam felvázolt kérdésekkel, akkor elképzelhetőnek, vállalhatóknak tartod-e azoknak a továbbvitelét? Igaz, hogy most már csak fél év van hátra ebből a ciklusból, de hát fiatal emberek vagyunk mind a ketten, lehet, hogy a következő ciklusban is lesz valamilyen funkciód. Ha már ezt az irányt választottad, vélhetően itt ebben maradsz. Köszönöm.

ELNÖK: Most kell, mert ellenzékiből nehezebb! *(Derültség.)*

SCHMIDT ANDRÁS (Földművelésügyi Minisztérium): Köszönöm én is, és bizonyos szempontból Egre úr gondolatát folytatnám tovább. Szó volt arról, hogy még a vidék is elszakadt a természettől. Nemrég volt egy konferencia, Tardy János, régi barátom és főnököm szervezte, „A biodiverzitásról másképpen”, és számomra legalábbis a legfőbb konklúziója az volt a konferenciának, hogy az oktatásban és azon belül is a közoktatásban hangsúlyossá kell tenni, vagy egyáltalán meg kell jeleníteni és hangsúlyosan meg kell jeleníteni az ökológiát. Most volt az OMÉK az elmúlt héten, kollégáimmal részt vettünk, és nagyon sok látogatót fogadtunk, és azt láttuk, hogy nagyon nagy az érdeklődés, bár biztos, hogy ez nem egy keresztmetszet, de akik odajöttek, azoknál nagy volt az érdeklődés, és elég jó volt az ismeretanyag is e tekintetben.

A 8-12 éves kor közötti korosztálynál láttam azt, hogy csillogott a szemük, és figyeltek minden szóra. Azt hiszem, hogy nagyjából ez az a korosztály, akit érdemes megcélozni - ha azt akarjuk, hogy majd a jövő választópolgárai, meg akik a

döntéshozókat befolyásolják vagy akár maguk a döntéshozók lesznek -, hogy olyan irányba gondolkodjanak, amiről ma szó volt. És a közoktatás mellett természetesen a különböző szakképzésekben - bármilyen távol esik amúgy az ökológiától, ez is elhangzott a konferencián, tehát éppen hogy a jogász, közgazdász, politológus szakképzésben is hangsúlyosan megjelenik az ökológia, hiszen ők lesznek a döntéshozók, akik olyan kérdésben hoznak majd döntéseket, lehet, hogy elsőre nem ökológiai, de alapvető hatással lesz a természeti és az emberi, társadalmi rendszerekre.

Elhangzott az is, hogy épüljön be a tudomány, illetve a kutatók megállapításai, új kutatási eredményei a kormányzati döntésekbe, és Dévai tanár úr már többször említette a ramsari egyezmény magyar nemzeti bizottságát. Azt hiszem, ebben a körben azt, hogy a ramsari egyezmény miről szól, a vizes élőhelyek védelmét szolgáló nemzetközi egyezmény, nem kell ismertetnem, de már talán 25 éve, legalább 25 éve működik ez a bizottság.

Én csak arra tudok buzdítani mindenkit, hogy akinek olyan jellegű eredménye van, amit szeretne legalább az állami természetvédelemmel vagy rajtunk keresztül más ágazatokkal megosztani, akkor akár Dévai tanár úron keresztül juttassa el, vegyük napirendre a bizottságban. Rendszeresen ülésünk, és megvitatunk kérdéseket.

Nem tud minden napirendre kerülni, de azért egy-két ilyen fajsúlyos kérdés is volt például a Kis-Balatonnál vagy más területeken, amiknek eredménye is volt.

Az eredmények tekintetében köszönöm a kritikát, az indikátorokra jobban odafigyelek, és nem véletlenül említettem azt is, hogy százezer hektáron történt élőhelyfejlesztés, és célunk is. Ez talán már olyasféle indikátor, ami mutat valamit, de valóban nem a fajok szintjén és akár az élőhelytípusok szintjén, és annyit védekezésül, hogy nagyon nehéz mérni. Gyakorlatilag kis foltokra van szorítva a természetvédelem, egy-egy védett terület, illetve azok az akciók, amelyek ezeknek a megmentését szolgálják, és rengeteg egyéb hatás is éri őket, ami miatt nehéz a mérésük, de azért rajta vagyunk, és köszönöm Lengyel Szabolcsnak, hogy említette az MTBK-t, ahol remélhetőleg tényleg ilyen sikerekről is lesz szó.

Amit még fölírtam magamnak, röviden említettem, a támogatási rendszerek. Elsősorban az erdészeti és agrártámogatási rendszerekre gondolok, tehát azt látjuk, hogy nagyon sok probléma, amiről nap mint nap és itt, a mai nap is szó van, az részben szabályozási kérdés. Azoknak, akik említettem azt, hogy majd fölnevelünk egy olyan generációt optimális esetben, akik már ökológikusan gondolkodnak és döntenek, de azért a ma emberének - és a jövőben is így lesz, a pénz meghatározó a döntéshozásban - mindenképpen erre kérünk javaslatokat, támogatást, hogy abba az irányba alakuljanak ezek a támogatási rendszerek, akár majd a KAP félidős felülvizsgálatánál, ami segíti a természetes ökoszisztémák és ebben az ember fennmaradását. Köszönöm szépen.

ELNÖK: Mi köszönjük szépen. Főosztályvezető úr, esetleg kíván hozzászólni? Bocsánat, a többieknek mondom, hogy csak résztvevőként jelezte.

KLING ZOLTÁN főosztályvezető (Belügyminisztérium): Köszönöm szépen. Csak egy gondolatot szeretnék megosztani. Elhangzott a kérdések során a bajai főiskola szerepe a vízgazdálkodási képzésben. Mindenképpen szeretném azt kiemelni, hogy a hazai vízgazdálkodási képzésben ez az intézmény a Budapesti Műszaki Egyetem mellett kiemelkedő szerepet játszik. Itt elsősorban a vízgazdálkodás gyakorlati oldalára igyekszik fókuszálni. Azt bizonyítja az is, hogy tényleg fontos szerepet játszik a hazai vízgazdálkodási képzésben ez az intézmény, hogy 2017. február

1-jétől a Nemzeti Közszolgálati Egyetemnek új kara alakult, beintegrálódott a főiskola a Nemzeti Közszolgálati Egyetembe, és mint víztudományi kar működik a jövőben.

Annyit szeretnék hozzátenni, hogy a képzésfejlesztés folyamatos. Ebben nagy szerepet játszanak a vízügyi igazgatóságok és a gyakorlati vízügyi szakemberek is. Emellett nagyon fontosnak tartjuk azt is, hogy a középfokú képzést is legalább ennyire kiemelten kell kezelnünk, és a Belügyminisztérium igyekszik mindent megtenni. Köszönöm szépen.

ELNÖK: Igazgató úr, az utolsó szó jogán!

LOVAS ATTILA igazgató (Közép-Tisza-vidéki Vízügyi Igazgatóság): Köszönöm szépen. Az, hogy az előadásban sok projektről beszéltem, annak egyszerű az oka, olyan címet kaptam, hogy a megvalósult és a jövő fejlesztései. Kénytelen voltam erről beszélni.

Az, hogy a vízügynél paradigmaváltás kell, úgy gondolom, megpróbáltam bemutatni, hogy az ezredforduló árvizei után igenis én úgy gondolom, hogy lezajlott egy paradigmaváltás. Az említett Tisza című könyvben meg a műegyetemi tankönyvekben azt tanították, hogy a Tiszán nem lehet alkalmazni az árvízi szükségtározást, nem lehet tározókkal kezelni az árvizek szintjeit. Úgy gondolom, hogy a 2000-es évek után ráállt a vízgazdálkodás, a magyar vízügy arra, hogy az árvizek szintjének csökkentése a jövőbeli megoldás, és nem a gátakat kell az égig emelni. Ez elég jelentős paradigmaváltás a dologban. Az más kérdés, hogy ez is sért érdekeket. Alapvetően sok esetben természetvédelmieket, de erre kell találni egy észszerű kompromisszumot, tehát amit vissza lehet adni a folyóknak, azt adjuk vissza, de amit már egyszer úgy vettünk el tőle, hogy az már betelepült, benépesült, emberek élnek, infrastruktúra van, lehet, hogy jól hangzik, hogy vissza kéne adni, de nem mindig lehet.

A vidékről egy dolgot engedjenek meg szubjektív véleményként. Én is falun nőttem fel. azért arról ritkán esik ám szó, hogy a vidéki élet nagyon kemény élet. A Péter által favorizált, hogy állattenyésztés, mindent fölhasznál meg minden, az 365 nap az évből, és 24 óra a napból, és az is egy teljesen érthető dolog, hogy az ember az utódjának könnyebb, jobb életet szán. Általában ezért mennek el a fiatalok, mert aki lehúzza az egész életét kemény munkában, az megpróbálja a gyerekének a jobbat, könnyebbet adni. Ezért kell támogatni azokat, akik még élnek és megélnék vidéken, termelnek akármit is: sajtot, mézet, bármit, mert lehet, hogy ők azt adják utána valamelyik utódjuknak, aki viszi tovább ezt az egészet. Ezt nem szabad elfelejteni.

Ezért fogadják kétkedve a vidéki emberek, ha jót tanácsot adnak nekik, mert aki adja, utána elmegy a 8 óra munka, 8 óra szórakozás, 8 óra pihenésbe, de tanácsot tud adni. Vidékről nézve sok minden másképp néz ki. Köszönöm szépen.

ELNÖK: Én is köszönöm szépen. Köszönöm az értékes részvételt. A 2. napirendi pontot lezárom. A 3. napirendi pontra fél percre kérem még a türelmüket.

Egyebek

Csak a jegyzőkönyvben szeretném rögzíteni, hogy a következő ülés október 2-án, hétfőn délelőtt lesz, ahol az alapvető jogok biztosainak és helyetteseinek 2016. évi tevékenységéről, szóló beszámoló és az annak elfogadásáról szóló határozati javaslat részletes vitájához történő kapcsolódást kell megvalósítanunk, illetve az azonnali megoldásra szóló határozati javaslat tárgysorozatba vételét kell megtennünk a hulladékgazdálkodás vonatkozásában.

Ezenkívül tájékoztatom a bizottságot és a jegyzőkönyvet, hogy a Földművelésügyi Minisztérium benyújtotta a védett természeti területek védettségi szintjének helyreállításáról szóló 1995. évi XCIII. törvény végrehajtásáról szóló beszámolót, és a házelnök úr minket jelölt ki alapbizottságnak, így erről kell majd döntenünk, illetve az elfogadásáról szóló döntést kell meghoznunk.

Illetve a kínai társbizottság delegációjával történő találkozásra érkezett időpontjavaslat: október 27. Kérem kormánypárti képviselőtársaimat, hogy egyeztessenek a javaslatról.

Megkérdezem a bizottság jelen lévő tagjait, hogy az egyebek között bármi más még felmerül-e. *(Senki sem jelentkezik.)* Megállapítom, hogy nem. Ezért még egyetlen meghívást szeretnék tolmácsolni. Szalay polgármester úr, illetve vendéglátónk, a RepTár Repülőkúzeumból felajánlották, hogy természetesen térítésmentesen, a város vendégeként megnézhetjük ezeket a repülőcsodákat, bombázókat és hadtechnikai jellegű kiállítást. Akit érdekel, esetleg nézze meg, akit nem, kérem, fogyasszanak egy-egy szendvicset, mielőtt hazaindulnak.

Az ülés berekesztése

Valamennyiüknek további szép napot kívánok, és nagyon köszönöm a részvételüket.

(Az ülés befejezésének időpontja: 16 óra 30 perc)

Sallai R. Benedek
a bizottság elnöke

Jegyzőkönyvvezetők: Lajtai Szilvia és Barna Beáta